Sastamalan kaupunki

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

A_084 Iisan pellon asemakaavan muutos

5.1.2022, päivitetty 1.3.2022

Kuva 1: Ote Sylvään yleissuunnitelman havainnekuvasta, jossa näkyy uimahallin tontti

Sisällysluettelo

Sisällys

1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 1
2. Suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet 2
2.1. Vireilletulo 2
2.2. Suunnittelualue 2
2.3. Vaikutusalue 3
2.4. Nykytilanne ja voimassa olevat kaavat 4
Maakuntakaava 4
Yleiskaava 6
Sastamalan kaupunkirakennesuunnitelma 8
Asemakaava 10
2.5. Selvitykset 12
2.6. Tavoitteet 12
3. Osallistuminen ja vuorovaikutus 12
3.1. Osalliset 13
3.2. Tiedottaminen 13
3.3. Viranomaisyhteistyö 14
4. Kaavan vaikutusten arviointi 15
5. Kaavoituksen kulku, osallistuminen, aikataulu ja päätöksenteko 15
6. Yhteystiedot 16

1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) sisältää suunnitelman kaavoitusprosessissa noudatettavista osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioimisesta.

OAS:n tarkoituksena on antaa selkeä käsitys kaavan tarkoituksesta ja tavoitteista ja selvittää miten ja milloin osalliset voivat vaikuttaa kaavoitusprosessiin ja mistä he saavat tietoa kaavoituksesta.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa (OAS) päivitetään tarpeen mukaan koko suunnittelutyön ajan ja on nähtävillä kaupungin www-sivuilla (sastamalankaupunki.fi) sekä yhdyskuntasuunnittelun ilmoitustaululla Sastamalan kaupungintalolla Aarnontie 2 A, 2.kerros.

2. Suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet

2.1. Vireilletulo

Asemakaavan muutos sisältyy kaavoitusohjelmaan 2022–2023 nimellä Iisan pellon asemakaavan muutos.

Asemakaavanmuutoksen tarkoituksena on osoittaa uimahalli Iisan pellon alueelle sekä sen yhteyteen muuta urheilu-/virkistystoimintaa. Lisäksi tarkoitus on kumota sopivalta väliltä asemakaavaa, jossa tievaraus (LT) suojaviheralueineen (EV) on tarpeettoman laaja nykytilanteeseen ja tarpeeseen nähden eikä liity luontevasti Aarnontien ja Tampereentien risteykseen suunniteltuun liikenneympyrään. Uutta tielinjaa kohti Kilpinokkaa ei ole vielä tien yleissuunnitelmaa ja liikenneympyrän pohjoissakaraa lukuun ottamatta suunniteltu, mutta tien jatkuvuuden vuoksi katualuetta on osoitettava siten, että se liittyy LT-alueeseen tässä vaiheessa. Tämä katualue on suurpiirteinen ja se tarkentuu alueen myöhemmissä asemakaavan muutosvaiheissa. Asemakaavaan ei kuitenkaan voi jättää tilannetta, jossa tie tai katu ei liity mihinkään, joten katualue on otettava tähän kaavamuutokseen.

Lisäksi tavoitteena on samalla tarkistaa kahden Lizeliuksenkadulla sijaitsevan kiinteistön jaotusta, kun maata vapautuu tarpeettoman leveän tiepohjan alta ja tämä vapautuva maa on jo näistä kiinteistöistä toisen omistuksessa.

2.2. Suunnittelualue

Asemakaava laaditaan Sastamalan kaupungin omana työnä. Suunnittelualue käsittää Tampereentien pohjoispuolella sijaitsevan Iisan alueen pellon lähes kokonaan

Kaava-alueen kokonaispinta-ala on noin n. 10,2 ha.

Kuva 2: Asemakaavanmuutoksen suunnittelualuerajaus violetilla. Vaaleammalla violetilla rastittamalla on osoitettu alueet, joilta asemakaavaa on tarkoitus kumota.

2.3. Vaikutusalue

Kaavan vaikutukset ovat itse suunnittelualuetta laajemmat, kuten esimerkiksi vaikutukset palveluiden saatavuuteen ja liikenteeseen. Mm. vaikutuksia kiinteään muinaisjäännökseen Ojansuu (mj-tunnus 1000037359) arvioidaan. Ojansuun kylätontti ei sijaitse itse suunnittelualueella, mutta sen välittömässä läheisyydessä.

Asemakaavan ratkaisujen vaikutukset pyritään selvittämään ja tunnistamaan koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan katsoa olevan vaikutuksia.

2.4. Nykytilanne ja voimassa olevat kaavat

Maakuntakaava

Pirkanmaalla on voimassa Pirkanmaan maakuntakaava 2040, jonka Pirkanmaan maakuntavaltuusto on hyväksynyt 27.3.2017. Maakuntakaava tuli voimaan kuulutuksella 8.6.2017. Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt hyväksymispäätöstä koskeneet valitukset ja 24.4.2019 antamallaan päätöksellään pitänyt Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 voimassa sellaisenaan, kuin siitä päätettiin maakuntavaltuustossa.

Voimaan tullessaan Pirkanmaan maakuntakaava 2040 on kumonnut Pirkanmaan 1. maakuntakaavan, turvetuotantoa koskevan Pirkanmaan 1. vaihemaakuntakaavan, liikennettä ja logistiikkaa koskevan Pirkanmaan 2. vaihemaakuntakaavan sekä lisäksi entisen Kiikoisten kunnan alueen osalta Satakunnan maakuntakaavan.

Maakuntakaavassa alueelle ja sen läheisyyteen on osoitettu seuraavia aluevarauksia:

Keskustatoimintojen alue.

Merkinnällä osoitetaan valtakunnan osakeskus, kaupunkitasoiset keskukset ja Tampereen ydinkaupunkiseudun alakeskukset. Merkintä sisältää niihin liittyvät keskustamaisen asumisen ja keskustahakuisten palvelu-, työpaikka- ja muiden toimintojen alueet liikennealueineen ja puistoineen.

Suunnittelumääräys:

Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen eheys, kaupunkikuvan omaleimaisuus, asuinympäristön laatu ja monipuolisuus, yhteydet seudullisille virkistysalueille, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytykset sekä liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kehittäminen. Alueen suunnittelussa on turvattava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen.

Taajamatoimintojen alue

Merkinnällä osoitetaan asumisen, kaupan ja muiden palvelujen, työpaikkojen sekä muiden taajamatoimintojen rakentamisalueet. Merkintä sisältää niihin liittyvät pääväyliä pienemmät liikennealueet, yhdyskuntateknisen huollon alueet, paikallisesti merkittävät ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomat teollisuusalueet sekä paikallisesti merkittävät virkistyksen ja suojelun alueet ja ulkoilureitit.

Suunnittelumääräys:

Aluetta tulee suunnitella asumisen, palvelujen ja työpaikkojen sekoittuneena alueena. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn avulla.

Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka vahvistaa alueen omaleimaisuutta. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.

Ohjeellinen tielinjaus

Merkinnällä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden sijaintiin, toteutustapaan tai ajoitukseen liittyy epävarmuutta.

Suunnittelumääräys:

Maankäytön suunnittelulla tai toteutuksella ei saa estää varauksen toteuttamista. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologi-sen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen.

Suunnittelualuetta koskevat maakuntakaavan yleismääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon viranomaisten selvitysten mukaiset tulva-alueet ja tulviin liittyvät riskit. Uutta rakentamista ei tule sijoittaa tulva-alueille. Tästä voidaan poiketa, jos voidaan osoittaa, että tulvariskit pystytään hallitsemaan.

Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 2 000 k-m², ellei selvitysten perusteella toisin osoiteta ja ellei tämän kaavan suunnittelumääräyksissä muuta määrätä.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarkistettava ajantasainen tieto tunnetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä ja muista arkeologisista kulttuuriperintökohteista Museoviraston muinais-jäännösrekisteristä ja siihen liittyvästä karttapalvelusta.

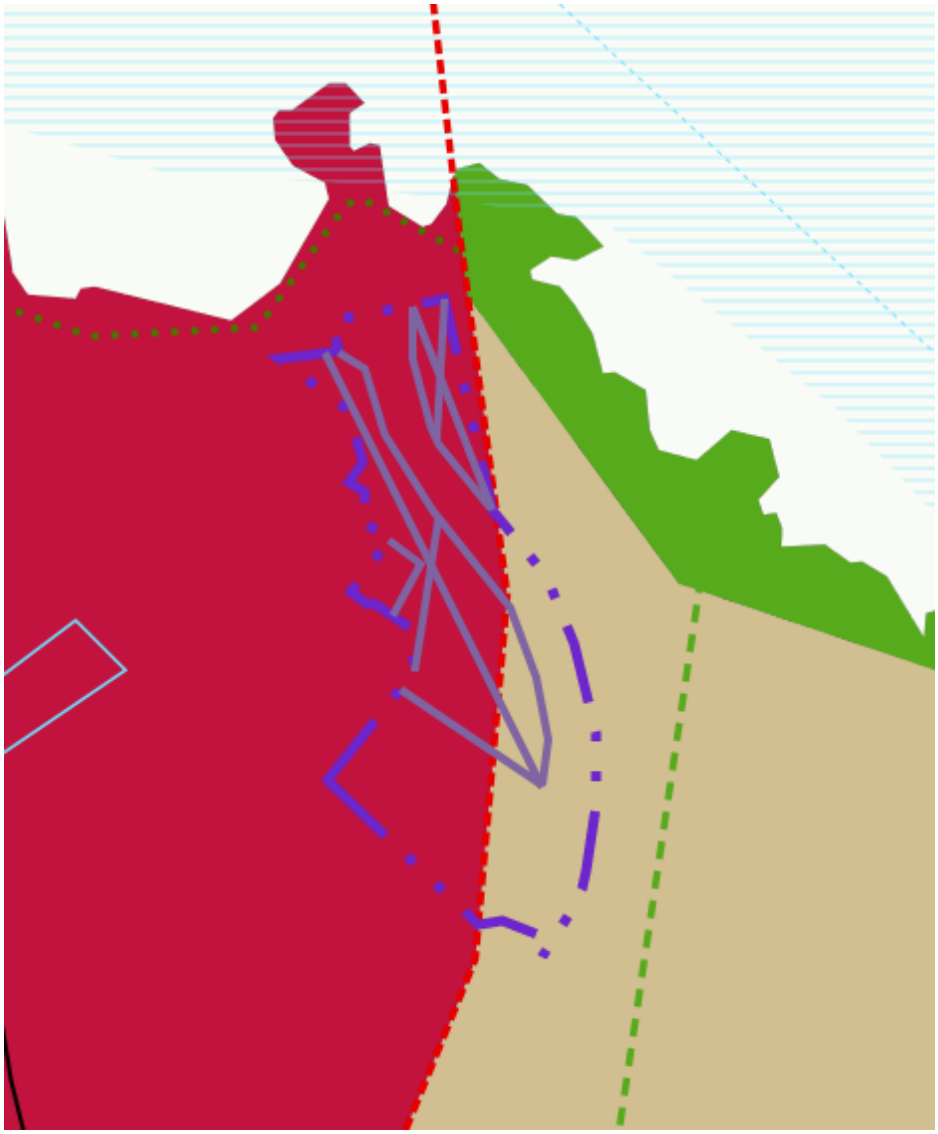

Kuva 3: Ote maakuntakaavasta, suunnittelualue rajattu violetilla

Yleiskaava

Sastamalan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 28.4.2014 § 19 oikeusvaikutteisen keskustaajaman rakenneosayleiskaavan.

Yleiskaavassa alueelle ja sen läheisyyteen on osoitettu seuraavia aluevarauksia ja määräyksiä:

Pientalovaltainen alue

Merkinnällä on osoitettu asumisen käyttöön varattavat alueet, joiden asuinkerrosalasta pääosa sijoittuu pientaloihin. Merkintä voi sisältää myös pienehköjä palvelujen ja ympäristöhäiriötä aiheuttamattoman työpaikkatoiminnan alueita. Samoin siihen sisältyy virkistys-, puisto- ja erityisalueita sekä pääväyliä pienempiä katualueita. Alueen toteutus tulee tutkia aluevarausyleiskaavalla ja/tai asemakaavalla.

Kerrostalovaltainen alue

Merkinnällä on osoitettu asumisen käyttöön varattavat alueet, joiden asuinkerrosalasta pääosa sijoittuu kerrostaloihin. Merkintä voi sisältää myös pienehköjä palvelujen ja ympäristöhäiriötä aiheuttamattoman työpaikkatoiminnan alueita. Samoin siihen sisältyy virkistys-, puisto- ja erityisalueita sekä pääväyliä pienempiä katualueita. Alueen toteutus tulee tutkia aluevarausyleiskaavalla ja/tai asemakaavalla.

Tulvavaara-alue

Merkinnällä on osoitettu kerran sadassa vuodessa tapahtuvan tulvan tulvavaara-alueet, joiden vedenkorkeus Rautavedellä on +58,40 m (N60) ja Liekovedellä +58,30 m (N60). Tulvavaara-alueet tulee huomioida tarkemmassa suunnittelussa. Tulva-alueille ei saa sijoittaa uusia rakennuksia, rakenteita eikä muita toimintoja niin, että tulva aiheuttaa niille merkittävää vahinkoa.

Maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas alue

Merkinnällä on osoitettu 2 Karkun-Tyrvään kulttuurimaisema (valtakunnallisesti arvokas maisema-alue).

Alueen tarkemmassa suunnittelussa tulee huomioida rakentamisen ja ympäristöhoitotoimenpiteiden sopeutuminen alueen maisemallisiin, kulttuurihistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin arvoihin. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda edellytykset sille, että maisema-alueen tai rakennetun kulttuuriympäristön maisemallisesti tai rakennushistoriallisesti arvokas luonne säilyy. Museoviranomaiselle varataan mahdollisuus lausua mielipiteensä merkittävistä maankäyttöhankkeista.

Ohjeellinen katuyhteys

Merkinnällä on osoitettu uusia katuyhteyksiä, joiden sijaintiin ja toteuttamiseen liittyy epävarmuutta. Katulinjaus tulee määrittää yksityiskohtaisemmin suunnitelmalla tai yksityiskohtaisen maankäytön suunnittelun yhteydessä. Katuyhteys tulee asuintaajamamassa toteuttaa katumaisena ja taajamakuvaltaan korkeatasoisena ja varustaa väylän luonteesta riippuen joko erillisenä tai katurakenteeseen liittyvällä kevyen liikenteen väylällä.

Kevyen liikenteen reitti

Merkintä osoittaa kevyen liikenteen verkoston olemassa olevat pääreitit sekä yhteystarpeet. Merkintä ei osoita reitin tarkkaa sijaintia.

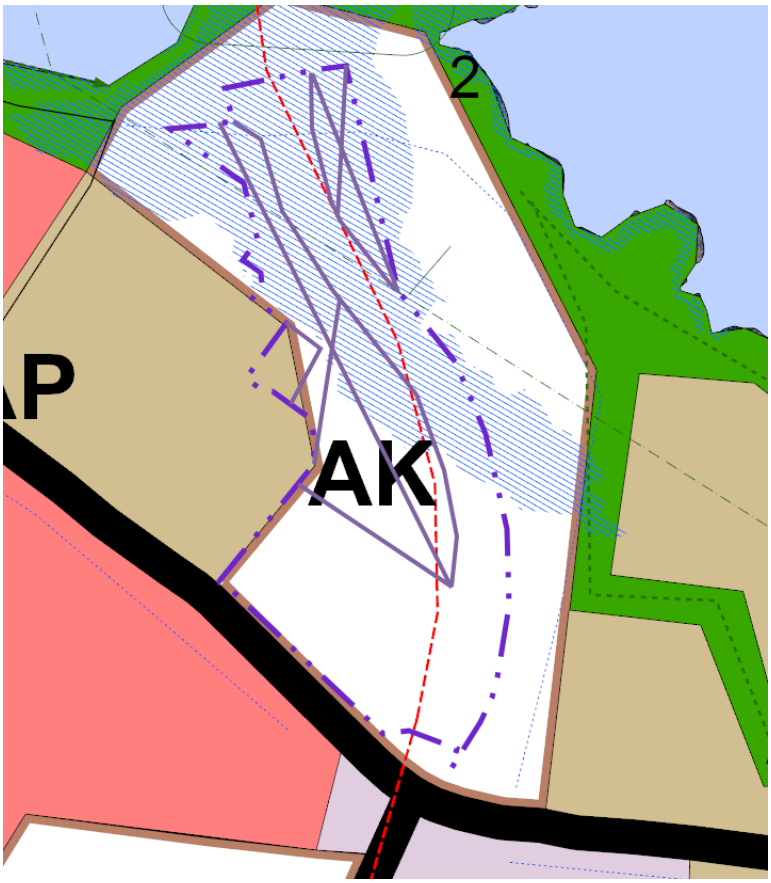

KUVA 4: Ote keskustataajaman rakenneosayleiskaavasta, suunnittelualue rajattu violetilla

Sastamalan kaupunkirakennesuunnitelma

Sastamalan kaupunkirakennesuunnitelmassa tavoitteena on ollut ratkaista väestötavoite ja väestön sijoittuminen sekä osoittaa taajamien kasvusuunnat huomioiden

kehittymisedellytykset, infrastruktuuri, palvelurakenne, maanomistus, kestävä kehitys sekä kaupungin taloudelliset mahdollisuudet. Suunnitelmaa käytetään Sastamalan strategisen suunnittelun tukena, jolloin se vaikuttaa Sastamalan tulevaan kehittämiseen. Suunnitelmassa on esitetty rakentamisen, liikennejärjestelmän ja infrastruktuurin kehittämisen painopisteitä ja se ohjaa kaavoitusta sekä julkisten ja kaupallisten palveluiden sijoittamista.

Kaupunkirakennesuunnitelma ei ole maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimukset täyttävä oikeusvaikutteinen alueiden käytön suunnitelma (kaava), jolloin sitä ei voida käyttää esimerkiksi rakennuslupien myöntämisen perusteena.

Vuonna 2019 hyväksytyssä Sastamalan kaupunkirakennesuunnitelma 2030:n päivityksessä suunnittelualue sijoittuu pääosin kaavoitetulle taajama-alueelle, mutta rajautuu tiiviisti keskusta-alueeseen. Myös kaupunkirakennesuunnitelmassa on esitetty Kilpinokan sillan ja sille yhdystien tien varaus punaisella katkoviivalla.

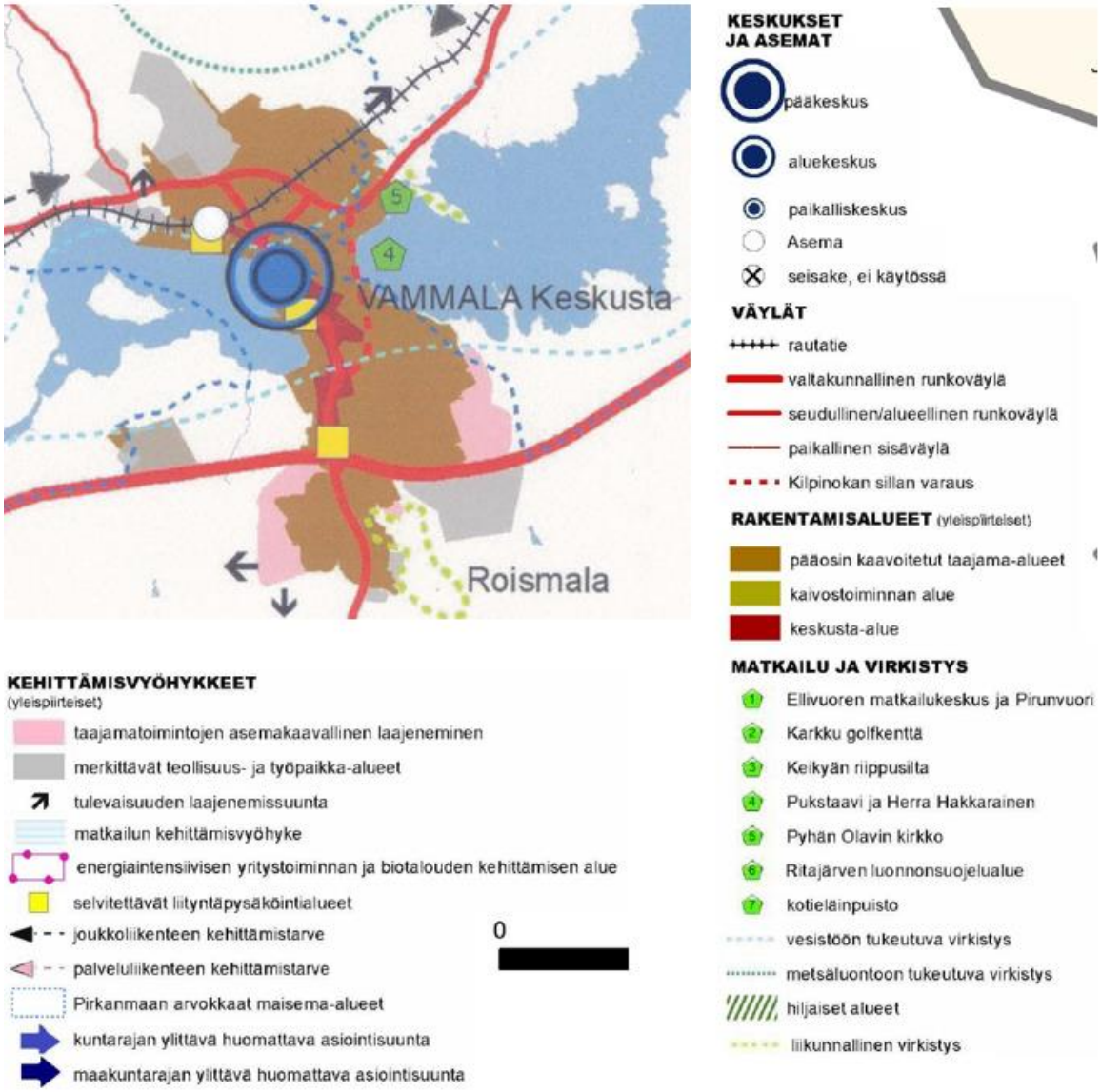

Kuva 5: ote kaupunkirakennesuunnitelmasta

Asemakaava

Alueella on voimassa seuraavat asemakaavat:

Vammala, asemakaava ja asemakaavan muutos, joka koskee tässä 10. eli Sylvään kaupunginosan liikennealuetta sekä 17. eli Iisan kaupunginosan suojaviheraluetta, kaava on tullut voimaan 27.1.1998.

Asemakaavassa suunnittelualueelle sijoittuu kauttakulku- tai sisääntulotien aluetta suoja- ja näkemäalueineen sekä suojaviheraluetta.

Vammala, asemakaavan muutos, joka koskee Vammalan kaupungin Sylvään kaupunginosan korttelia 1, kaava on tullut voimaan 25.1.1977.

Asemakaavassa suunnittelualueelle sijoittuu omakotirakennusten korttelialutta (AO). Korttelialueesta määrätään, että kullekin tontille saa rakentaa enintään 4 m korkean, enintään kaksi asuntoa käsittävän asuinrakennuksen. Kerrosalaan kuuluvana sallitaan myös erillinen kerrosalaltaan enintään 55 m2:n suuruinen talousrakennus. Tontin kerrosala saa kuitenkin olla enintään 350 m2. Rakennukset on sijoitettava vähintään 4 m:n päähän naapuritontin rajoista.

Toisen AO-tontin kulmaan sijoittuu voimansiirtoalue.

Vammala, Iisa asemakaava ja asemakaavan muutos, joka on hyväksytty 28.7.1993

Suunnittelualueelle sijoittuvat suojaviheralue sekä osa liikerakennusten korttelialueesta.

Kuva 6: Ote asemakaavayhdistelmästä. Suunnittelualue rajattu violetilla.

2.5. Selvitykset

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Asemakaavan muutoksen vaikutusten arvioinnin tueksi laaditaan tarpeelliset selvitykset.

Alueella on suoritettu mm. arkeologinen inventointi, meluselvitys sekä maaperän rakennettavuusselvitys.

2.6. Tavoitteet

Asemakaavanmuutoksen tarkoituksena on osoittaa uimahalli Iisan pellon alueelle sekä sen yhteyteen muuta urheilu-/virkistystoimintaa. Lisäksi tarkoitus on kumota sopivalta väliltä asemakaavaa, jossa tievaraus (LT) suojaviheralueineen (EV) on tarpeettoman laaja nykytilanteeseen ja tarpeeseen nähden eikä liity luontevasti Aarnontien ja Tampereentien risteykseen suunniteltuun liikenneympyrään. Uutta tielinjaa kohti Kilpinokkaa ei ole vielä tien yleissuunnitelmaa ja liikenneympyrän pohjoissakaraa lukuun ottamatta suunniteltu, mutta tien jatkuvuuden vuoksi katualuetta on osoitettava siten, että se liittyy LT-alueeseen tässä vaiheessa. Tämä katualue on suurpiirteinen ja se tarkentuu alueen myöhemmissä asemakaavan muutosvaiheissa. Asemakaavaan ei kuitenkaan voi jättää tilannetta, jossa tie tai katu ei liity mihinkään, joten katualue on otettava tähän kaavamuutokseen.

Lisäksi tavoitteena on samalla tarkistaa kahden Lizeliuksenkadulla sijaitsevan kiinteistön jaotusta, kun maata vapautuu tarpeettoman leveän tiepohjan alta ja tämä vapautuva maa on jo näistä kiinteistöistä toisen omistuksessa.

3. Osallistuminen ja vuorovaikutus

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 § edellyttää vuorovaikutusta kaavaa valmistettaessa. Kaavoitusmenettely tulee järjestää siten, että kaikki suunnittelualueen maanomistajat ja ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään, voivat osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

3.1. Osalliset

Kaikki ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava vaikuttaa:

- kuntalaiset
- kaava-alueen ja siihen rajoittuvan alueen maanomistajat
- kaavan vaikutusalueen asukkaat, yritykset, elinkeinoharjoittajat, alueen työntekijät ja palveluiden käyttäjät
- yhteisöt tms., joiden toimialaan suunnittelussa käsitellään

Viranomaiset:

- Kaupungin ydinprosessit: kansallisvaikuttaminen ja päätöksenteko, elinkeinot ja osaaminen, elämänlaatu ja elävä maaseutu, sosiaalinen hyvinvointi ja toimintakyky, lasten ja nuorten kasvatus ja ohjaus, yhdyskunta ja ympäristö
- Pirkanmaan ELY-keskus
- Pirkanmaan maakuntaliitto
- Pirkanmaan maakuntamuseo
- Aluepelastuslaitos
- Sastamalan Vesi
- Alueen sähkö- ja puhelinlaitokset
- Sastamalan Lämpö Oy

Kaavahankkeen osallisiksi voi lisäksi ilmoittautua sellainen, jonka katsotaan täyttävän MRL 62 §:n osallisen määritelmän. Sen mukaan osalliseksi katsotaan alueen maanomistajat ja ne ’’joiden asumiseen, työtekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa” sekä ’’viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään”.

Viranomaisilta pyydetään kommentit kaavaluonnoksesta ja lausunnot kaavaehdotuksesta.

3.2. Tiedottaminen

Asemakaavan käynnistämisestä, vireille tulosta ja kaavoituksen eri vaiheista tiedotetaan Sastamalan kaupungin yhdyskuntasuunnittelun julkisten kuulutusten ilmoitustaululla sekä virallisissa kaupungin päättämissä lehdissä (Tyrvään Sanomat, Alueviesti).

Kaavoituksen eri vaiheisiin voi tutustua myös Internetissä www.sastamalankaupunki.fi.

3.3. Viranomaisyhteistyö

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja kaavan luonnosvaiheen suunnittelumateriaali lähetetään viranomaisille tiedoksi ja mahdollista lausuntoa varten.

4. Kaavan vaikutusten arviointi

Kaavan vaikutuksia arvioidaan ainakin seuraavien ominaisuuksien osalta:

- vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön
- vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon
- vaikutukset kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin
- vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen
- vaikutukset kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön
- vaikutukset elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen

Vaikutusten arviointi tarkentuu suunnittelutyön edetessä aina ehdotusvaiheeseen asti. Vaikutusta arvioidaan laskennallisen menetelmin, asiantuntija-arvioin, erilaisten tutkimuksia ja selvityksiä hyödyntämällä.

Maankäyttö ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

5. Kaavoituksen kulku, osallistuminen, aikataulu ja päätöksenteko

Työvaihe	**Suoritus, tiedottaminen, osallistuminen**	**Ajankohta**	**Tekijät Viranomainen Päätös**
Kaavoituksen käynnistäminen	OAS:n laadinta MRL 63 § ja 64 § Vireilletulon kuulutus ja OAS nähtäville ilmoitustaululle ja kaupungin kotisivulle	01 / 2022	Ympäristölautakunta
Selvitykset ja tavoitteet		2021/2022	
Suunnittelu	Vaikutusten arviointi	kevät /2022	

Kaavaluonnos	Kaavaluonnos nähtäville yhdyskuntasuunnitteluun sekä www.sastamalankaupunki.fi Viranomaisille luonnos kommentoitavaksi Osalliset voivat jättää mielipiteensä ja huomautuksia luonnoksesta MRL 62 §, MRL 30 §	kevät/2022	Ympäristölautakunta Viranomaisten kommentit
Kaavaehdotus	Kaavan tarkistaminen / täydentäminen / muuttaminen ehdotukseksi Ehdotus nähtäville 30 päivän ajaksi MRA 27 § ja lausuntojen pyytäminen MRA 28 § Osalliset voivat jättää muistutuksen, muistutusten vastineiden laadinta MRL 65 §	kesä/syksy 2022	Ympäristölautakunta Kaupunginhallitus Viranomaisten lausunnot Tarvittaessa viranomaisneuvottelu MRA 26§
Hyväksyminen	Kaavan hyväksymisestä tiedotetaan kuulutuksella ja tarvittaessa osallisia, MRL 67 §	syksy/talvi 2022	Kaupunginhallitus Kaupunginvaltuusto

6. Yhteystiedot

Lisätietoja asemakaavanmuutostyöstä:
Sastamalan kaupunki, Yhdyskunta ja ympäristö

Yhdyskuntasuunnittelu

sähköposti: etunimi.sukunimi@sastamala.fi

Kaavoitusarkkitehti

Pinja Ahola

p. 040 506 2520

Maankäyttöjohtaja

Ilmari Mattila

p. 040 637 2321

Kaavavalmistelija

Merja Juntunen

p. 040 826 8417

Työhön liittyvää materiaalia pidetään esillä kaupungin internetsivuilla osoitteessa www.sastamalankaupunki.fi.

Arvokkaat luontokohteet

Vammalan kaakkoisosa: Marttila, Ojansuu, Sileekallio, Sylvää, Varila

Sastamalan kaupungin yhdyskuntasuunnittelu / Vesa Salonen
2015

Arvokkaat luontokohteet

Vammalan kaakkoisosa: Marttila, Ojansuu, Sileekallio, Sylvää, Varila

Raportin sisältö:

Selvitysalue....3
Työn tarkoitus....3
Työn suoritus....4
Selvitysalueen luonto....4
Taajaman lähiluonnon piirteitä....5
Huomioita selvitysalueen luonnosta....6
Luontokohteiden arvot....7
Arvokkaat elinympäristökohteet....7
Arvokkaat lajit ja lajikohteet....8
Kohteiden luonnonsuojelullinen asema....8
Arvokkaiden luontokohteiden sijainti....9

1. SATAKIELI, Sylvää....9
2. LAKIRÄME, Sileekallio....10
3. HILMANKALLIO, Marttila....11
4. KAAKKOKALLIO, Sileekallio....12
5. MURTOKIVENKALLIO, Marttila....13
6. POHJOINEN KOULUKETO, Varila....14
7. ETELÄINEN KOULUKETO, Varila....15
8. RANTAKETO, Sylvää....16
9. KOSTEIKKO, Sylvää....17
10. KOKOOMAOJA, Sylvää....18
11. RINNEPURO, Ojansuu....19
12. LÄHDE, Sileekallio....20
13. UOTIN PUROLEHTO, Varila....21
14. MUSTA-APILA, Sylvää....22
15. KISSANKÄPÄLÄESIINTYMÄ I, Sileekallio....23
16. KISSANKÄPÄLÄESIINTYMÄ II, Sileekallio....24
17. LIUSKAPIELUS, Sylvää....25
18. KASTANJAKÄÄPÄ, Marttila....26
19. KÄÄRMEKUUSI, Marttila....27
20. VISAKOIVU, Sileekallio....28
21. VISAKOIVU, Varila....29
22. ISO KUUSI, Varila....30
23. ISO KUUSI, Ojansuu....31
24. METSÄLEHMUSRYHMÄ, Ojansuu....32

Selvitysalue

Selvitys tehtiin Ojansuun, Marttilan, Sileekallion ja Varilan alueella sekä Ojansuusta Kilpinokkaan ulottuvalla alueella Sylväässä. Alla olevassa kuvassa selvitysalue on rajattu sinisellä.

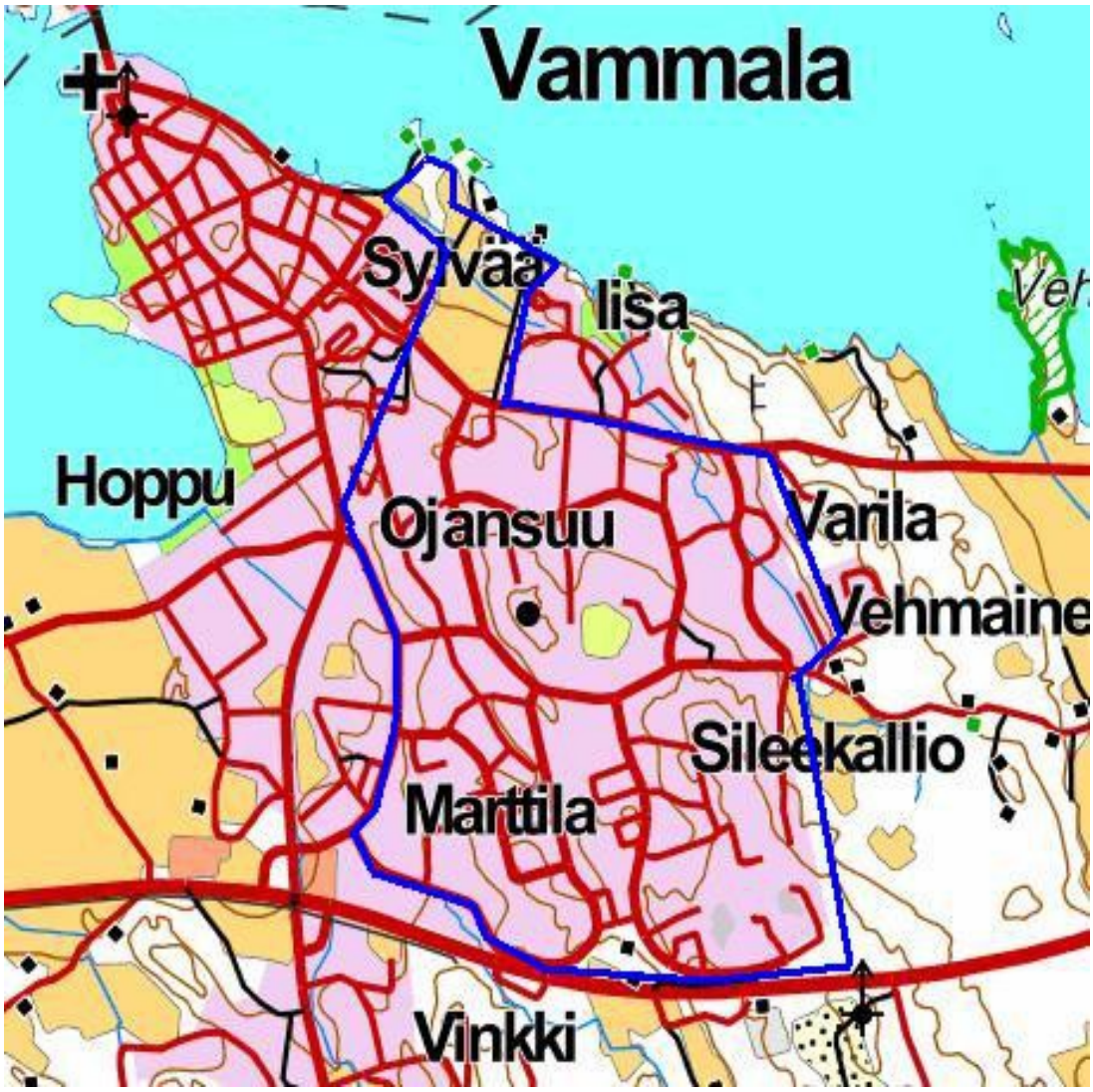

Työn tarkoitus

Kesällä 2015 selvitettiin osassa Sastamalan Vammalaa taajama-alueella sijaitsevien viheralueiden, rakentamattomien tonttien ja joutomaiden luonnonarvoja. Aloite työhön tehtiin kunnanvaltuustossa. Työn tarkoituksena oli etsiä luonnonsuojelullisesti merkittäviä tai muutoin huomionarvoisia luontokohteita – etenkin sellaisia, jotka maankäyttöä suunniteltaessa tai toteuttaessa tulisi ottaa huomioon. Selvitys tehtiin Sastamalan kaupungin yhdyskuntasuunnittelun toimesta ja työn teki luontokartoittaja Vesa Salonen.

Taajamissa maankäytölle on paineita ja tuntemattomien luonnonesiintymien säilymistä saattavat uhata monet hankkeet. Tieto sijainnista on ensimmäinen askel pyrkimyksessä säilyttää ja vaalia arvokkaita esiintymiä mahdollisuuksien mukaan. Seuraava askel liittykin tiedon kulkuun: miten saada tieto ajoissa niiden tahojen tietoon, jotka suunnittelevat esiintymäpaikoille kohdistuvia luontoon kajoavia toimia.

Työn suoritus

Selvitys perustuu pääosin kasvillisuuden, maaston ja elinympäristöjen havainnointiin. Työ tehtiin keski- ja syyskesällä, mikä on epäsopiva ajankohta esimerkiksi lintujen ja liito-oravan esiintymisen selvittämiseen. Koko selvitysalue kuljettiin läpi ja katsottiin kauttaaltaan kesän aikana, mutta yksityisille pihoille menemistä vältettiin eikä viljelysmaita tallattu. Joillakin paikoilla käytiin useamman kerran.

Merkittävä osa selvitysalueen luonnosta ja lajistosta on nähtävissä helposti, kertakulkemallakin, mutta luonnon monimuotoisuudesta jää aina myös paljon näkemättä. Selvitysalueella eläviä, mutta selvityksessä havaitsematta jääneitä lajeja ja jopa eliöryhmiä on monia. Vaikka tarkkuuteen pyrittiin niin havainnoinnissa kuin raportoinnissa, antaa selvitys alueen luonnonarvoista vain kapean kuvan.

Pian maastotyön päästyä käyntiin huomattiin, että vieraslajeihin kuuluvia kasveja löytyi tuon tuosta. Vieraskasvien esiintymiä kirjattiin muistiin, mutta havaintoja ei eritellä tässä selvityksessä tarkemmin. Samoin on selvityksessä löytyneen vieraslajeihin kuuluvan espanjansiruetanaesiintymän laita.

Selvitysalueen luonto

Valtaosa selvitysalueesta on suhteellisen korkeata mäkimaastoa, joka jatkuu samanlaisena selvitysalueen eteläpuolella. Selvitysalueen korkein kohta on Sileekallion pohjoisosassa oleva kolmiomittauspiste ja kallionlaki, joka kohoaa yli 40 metriä Rautaveden tasosta ja 106,7 metriä merenpinnasta. Rautavesi sijaitsee selvitysalueen lähellä pohjoispuolella. Selvitysalueen lähellä sekä länsi- että itäpuolella on laajalti alavaa peltomaata.

Suurin osa selvitysalueesta on metsää, ja enin osa selvitysalueen metsistä on kuivahkoa, tuoretta tai lehtomaista kangasmetsää. Kallioalueen metsissä on muutamia pieniä karuja painannesoistumia. Metsäkasvillisuudessa ilmenee pienipiirteistä vaihtelua maastomuotojen, kosteusolojen, pintamaan laadun ja kallion läheisyyden mukaan. Valtaosa metsistä on havupuuvaltaisia ja jonkin verran sekapuustoisia. Mustikkaa kasvaa metsissä yleisesti ja runsaasti, puolukkaa vain paikoin; sieniä kasvaa kangasmailla yleensä hyvin.

Alavilla metsämailla maa on savista ja kasvillisuus lehtomaista, mutta varsinaista lehtoa selvitysalueella on vain vähän. Useimmat savimaiden metsiköistä ovat sekapuustoisia ja kangasmaita lehtipuuvaltaisempia. Lehtoja on aiemmin raivattu viljelysmaaksi ja joiltakin metsittyneiltä tasamailta löytyikin vanhoja ojia merkkinä maan aiemmasta viljelykäytöstä.

Suuri osa selvitysalueesta on kalliomaastoa, mutta enin osa kallioista on irtomaan peittämiä yhtenäisiä metsämaita, joissa kulkija tuskin huomaa kallion päällä kulkevansa. Näyttäviä kalliorinteitä selvitysalueella on vain vähän eivätkä komeimmatkaan kalliopaljastumista ole kovin näyttäviä tai erityisen edustavia luonnonarvoiltaan.

Metsämaita selvästi pienialaisemmin selvitysalueella esiintyy aukeita elinympäristöjä, kuten niittyjä, joutomaita, ketoja ja pientareita. Ketoja on vain muutamia pieniä umpeenkasvun uhkaamia esiintymiä.

Niittyjä selvitysalueella on laajemmin vain Sylväässä ja lisäksi laikkuina tai kapeina kaistaleina siellä täällä. Huomattava osa niittyalasta on entistä viljelysmaata. Kuivemmat ja matalakasvuiset niityt ovat kasvilajistoltaan melko monipuolisia, kosteat niityt taas usein korkeakasvuisia ja vain muutaman voimakkaan kasvilajin, kuten kookkaiden heinälajien, nokkosen, mesiangervon tai vadelman hallitsemia.

Taajan asutuksen lomassa sijaitsee joutomaita, erilaisia varasto- tai läjitysalueita, joissa säilytetään siirreltäviä maa-aineksia tai kasvillisuus on muista syistä vakiintumatonta. Joutomaiden luontoa ei hoideta eikä huomioida, mutta joutomaat ovat monesti lähiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä alueita. Joutomaat ovat helposti leviävien pioneerikasvien ja monien avomaan hyönteisten elinympäristöä. Myös tienvierillä ja pientareilla kasvaa luonnonvaraista kasvillisuutta, jossa joutomaalajistolla on huomattava sija.

Niittyjä, joutomaita ja pientareita ei kuulu selvityksessä huomionarvoiseksi valittujen luontokohteiden joukkoon. Taajamaluonnon monimuotoisuuden kannalta näillä aukeahkoilla elinympäristöillä on kuitenkin oma merkityksensä.

Vesi ja veden läheisyys rikastavat luonnon monimuotoisuutta paljon. Keskeiset osat selvitysalueesta ovat mäkimaastoa, jossa sadevedet valuvat kohti alarinnettä. Taajama-alueella virtaavista vesistä osa valuu näkymättömissä salaojia ja viemäreitä pitkin. Valtaosa avoimista vesiuomista on taas kaivettuja ojia tai perattuja puroja, joiden luonnontila on heikentynyt.

Vesi on olennaisena elementtinä Kilpinokan tyveltä kaakkoon kohti Iisaa ulottuvassa leveässä pato-ojassa ja ojan pohjoishaaran kiertämällä hehtaarin laajuisella kosteikolla. Pato-oja ja maastoltaan upottava luhtainen ja osin soiistunut kosteikko muodostavat luonnonrikkaan ja melko epätavallisen elinympäristön. Yleensä pato-ojassa on paljon vettä ja vesi vaikuttaa seisovalta eikä virtaavalta.

Selvitysalueen merkittävin virtavesi on Sileekallion itäpuolelta alkunsa saava, Varilan poikki virtaava ja Iisassa Rautaveteen laskeva puro, jolla ei ole kartoissa nimeä. Tämä puro on suurelta osin ojaksi kaivettu, mutta kasvillisuudeltaan runsas.

Lähteitä selvitysalueella on vähän. Lähteisyyttä ilmenee kuitenkin ainakin paikoin ojissa, kuten viljelyssä olevan pellon pohjoisreunan lähettyvillä Sylväässä, mutta kunnollisia lähteitä ne eivät ole. Selvityksessä nimettiin muutama pienvesielinympäristö arvokkaaksi luontokohteeksi, joukossa yksi lähde.

Taajaman lähiluonnon piirteitä

Taajamien läheisyys tuo oman leimansa luontoon ja taajamien lähellä luonnossa on vanhempaa ja uudempaa ihmisvaikutusta monin paikoin.

Luontotyyppien ja elinympäristöjen arvioinnissa yhtenä keskeisenä kriteerinä on paikan ja luonnon aitous, luonnontilaisuus tai luonnontilaisenkaltaisuus vailla ihmistoimien jälkiä tai töiden seurauksia. Maankäytön historiaa ei ole aina helppo huomata maastossa, sillä kasvillisuus kätkee nopeasti suuren osan vanhoista jäljistä. Puolen vuosisadan takainen viljelysmaa voi kasvaa järeää ja sakeaa kuusikkoa tai entinen pihapiiri erottua metsämaastosta vain sammaloituneesta porraskivestä ja muutamasta säilyneestä pihakasvista. Vanhan maankäytön vaikutus saattaa kuitenkin säilyä pitkään kasvillisuudessa. Ihmisvaikutuksen seurauksena kasvillisuuteen juurtuu helposti eräitä ihmisen seuralaiskasveja ja yleisiä pioneerilajeja. Tällaiset luonnontilaiseen elinympäristöön kuulumattomat ja ”epäaidot” lajit ovat eräänlaisia rikkakasveja ja niiden katsotaan aiheuttavan kasvillisuuden aitouden heikentymistä, nuhraantumista. Taajamien lähellä luonto on usein melko nuhraantunutta.

Vieraslajien suhteellinen runsaus kasvillisuudessa on yksi taajamaluonnon piirteistä. Vieraslajit ovat paikallisessa luonnossa suhteellisen uusia tulokkaita ja sellaisia lajeja, joiden runsastumiseen ihmistoimilla on melko suora vaikutus.

Pieni määrä vieraslajeja rikastuttaa luontoa lisäten monimuotoisuutta, mutta leviämiskykyisimpiin vieraslajeihin on syitä suhtautua nurjasti. Erityisen haitallista vieraslajien leviäminen on niille lajeille, joiden elinympäristöjen ala on vähäinen ja supistunut muutoinkin. Merkittävä osa vieraskasvien esiintymistä on saanut alkunsa luontoon viedystä puutarhajätteestä.

Taajamaluonnon elinympäristöt ovat usein pienialaisia ja pirstaleisia. Pirstaleinen muoto saattaa heikentää luontotyypin ominaispiirteitä ja pieni koko ei useinkaan riitä siihen, että elinympäristöä voisi luonnehtia edustavaksi.

Taajamien läheisillä viheralueilla esiintyy maaston kulumista. Eniten kuljetuilla kohdilla aluskasvillisuus ja puiden juuret saattavat kärsiä tallaamisesta. Eroosio voi käynnistyä kuivilla rinnemailla jos maan pinta kuluu rikki tai polkujen kosteissa painannekohdissa, jotka leviävät laajeneviksi kuraikoiksi.

Taajamaluonnolle on ominaista myös rehevöityminen. Rehevöitymistä aiheuttavat mm. luontoon viedyt puutarhajätteet ja muu roskaaminen, lintujen ruokinta, lemmikkieläinten ulkoiluttaminen sekä monenlaiset ilman ja pintavesien epäpuhtaudet. Tiettävästi myös pienilmasto on taajamien lähellä keskimäärin vähän lämpimämpää kuin harvan asutuksen alueilla, mutta tätä ei selvityksessä todettu.

Huomioita selvitysalueen luonnosta

Yleisesti katsoen selvitysalueen metsät ovat erinomaisia virkistysmetsiä, helppokulkuisia, avaria ja mukavan näköisiä. Metsäluonnon moni-ilmeisyys ja vaihtelevuus näkyy selvitysalueella melko hyvin. Metsiä ei ole hoidettu liian siisteiksi ja puistomaisiksi, vaan paikoin on myös luonnontilaisia, kauan koskematta olleita kohtia, tiheiköitä ja hankalampaa maastoa.

Lahopuuta selvitysalueen metsissä on vähän. Raihnaiset ja kuolleet puut sekä kelot ja maatuvat rungot ovat merkittävä osa metsäluontoa, mutta metsätalouden vuoksi näitä on valtakunnan metsissä luonnottoman vähän. Taajamien lähimetsien hoidossa tulisikin kompensoida talousmetsien lahopuuvajetta ja kasvattaa taajamien metsien lahopuumäärää.

Luonnonsuojelullisesti arvokasta olisi myös, jos taajamametsissä suvaittaisiin enemmän muitakin talousmetsissä niukkoja metsäluonnon piirteitä. Tällaisia ovat tiheiköt ja aukkopaikkat, taloudellisesti vähempiarvoiset puulajit, luontaisesti syntyneet puut, raihnaiset puut, vanhat puut sekä valiomuotoisista tukkipuista poikkeavat puuyksilöt.

Rehevöityminen ja umpeenkasvu ovat vähentäneet ketojen alaa koko maassa. Ketokohteilla se tarkoittaa sitä, että kookkaampien kasvien leviäminen syö ketojen pinta-alaa ja lajiston moninmuotoisuutta. Kedot ovat maisemallisesti kauniita ja monilajisia elinympäristöjä, joiden lajisto ei muualla menesty. Ketojen ajoittainen valikoiva kitkeminen edistäisi näiden elinympäristölaikkujen säilymistä.

Asutuksen ja kulkuväylien lomassa olevat luonnonvaraiset alueet rajoittuvat yleisesti talojen pihoihin. Monin paikoin vaihettuma pihasta metsäksi on liukuva. Pihoista viedään puutarhajätettä luontoon, metsän puolelle, yleisesti. Vaikka puutarhajäte maatuukin metsässä ajan kanssa, on se luonnossa haitallista. Metsässä olevat puutarhajätteet ovat ikävän näköisiä peittävät ja tukahduttavat aluskasvillisuutta ja rehevöittävät metsäluontoa. Useimmiten metsiin viedyt puutarhajätteet on vielä sijoitettu maaston kosteisiin painanteisiin, monimuotoisuudelle tärkeimpiin kohtiin. Metsäalueiden reunamia kulkien puutarhajätekasoja kohtaa vähän väliä.

Luontoon viedyn puutarhajätteen mukana selvitysalueelle on juurtunut koko joukko vieraslajeja, joista osa on leviämiskykynsä vuoksi haitallisia, enin osa luultavasti melko harmittomia. Pieni osa metsien vieraslajeista on tarkoituksella sinne istutettu.

Maatumatonta jätettä, kuten roskia ja rojua, selvitysalueen virkistysmetsissä oli ilahduttavan vähän.

Luontokohteiden arvot

Se, mitä tässä selvityksessä tarkoitetaan arvokkaalla luontokohteella ei ole ihan yksiselitteistä.

Lajilöytöjen arvokkuuden tai merkittävyyden arviointiin vaikutti etenkin lajin luokka uhanalaisuustarkastelussa, mutta myös lajin harvinaisuus tai esiintymien vähälukuisuus. Lajiesiintymään liittyy aina myös esiintymispaikka. Esiintymispaikan katsotaan edustavan olosuhteita, joissa esiintymän laji voi elää, joten lajin ohella esiintymispaikkaa pidetään arvokkaana.

Elinympäristöjä arvioitiin monin perustein; arvioinnissa kiinnitettiin huomiota mm. elinympäristön aitouteen tai luonnontilaisuuteen, edustavuuteen, monipuolisuuteen, epätavanomaisuuteen ja merkitykseen lähiympäristön luonnon monimuotoisuudelle. Elinympäristöjä arvioitiin myös luonnonkauneuden ja näyttävyyden kannalta.

Arviot luontokohteista ovatkin viime kädessä yhteismitattomien suureiden summa ja arvioijan näkemys eikä paikan ominaisuus, joka olisi mitattavissa selkeällä asteikolla. Tässä selvityksessä arvokkaiksi luontokohteiksi luettiin myös pieni metsälehmusesiintymä, muutama huomattavan suuri kuusi ja yksi käärmekuusi sekä pari kasvutavaltaan koristeellista visakoivua.

Luontokohde voidaan mieltää arvokkaaksi hyvin monella tasolla – ikäänkuin venyvällä asteikolla mitaten. Kohde voi olla arvokas valtakunnallisella, maakunnallisella, kunnallisella tai vieläkin paikallisemmalla tasolla. Esimerkiksi paikallisesti korkea mäki ei ehkä toisella paikkakunnalla tai laajemmassa katsannossa ole mäki eikä mikään. Tai täällä harvinainen kasvi voi toisaalla olla tavallisempi. Tässä selvityksessä luontoa arvioidaan hyvin paikallisella tasolla, Vammalan lähiympäristön tasolla. Arviot lajien uhanalaisuudesta on kuitenkin tehty valtakunnallisesti ja vyöhykekohtaisesti, viimeksi vuonna 2010.

Selvitysalueella on myös useita komeita kiviä. Kivet eivät ole eläviä, mutta suuret siirtolohkareet muodostavat monipuolisia pienelinympäristöjä kasveille, sammalille sekä jäkälille ja ovat siten myös luonnonarvoja. Suuret kivet erottuvat lähimaisemassa ja muodostuvat helposti kiinnekohdiksi luonnossa. Kiviä huomioitu luonnonarvoina - johonkin oli raja vedettävä.

Arvokkaat elinympäristökohteet

Vaikka suurin osa selvitysalueesta on metsää, mutta selvityksessä ei rajattu yhtäkään metsikköä arvokkaaksi kohteeksi pelkästään metsäluonnon arvojen vuoksi. Tämä ei tarkoita, etteikö metsissä olisi luonnonarvoja tai arvokkaita kohtia, vaan ennemminkin sitä, ettei luonnollisesti rajautuvaa aluetta tai merkittävästi muita metsiä arvokkaampaa kohtaa nähty. Metsällä ja metsäluonnon arvoilla on kuitenkin merkittävä sija niiden ansioiden joukossa, joilla Satakielen monipuolinen elinympäristökokonaisuus on katsottu arvokkaaksi luontokohteeksi.

Selvitysalueen kallioympäristöt ovat laajemmassa katsannossa melko vaatimattomia, mutta selvityksessä kiinnitetään huomiota useampaan pienehköön kalliomäkeen. Ne ovat lähimaisemassa erottuvia, enimmäkseen metsäisiä kumpareita, joissa on joitakin kallioluonnon erityispiirteitä ja

huomionarvoisia kasvilajeja tai kasvillisuutta. Erästä kallioluonnon ominaispiirrettä, nimittäin lakialueen painanteiden soistumia, edustaa pieni rämeinen soistuma Sileekallion huipun vieressä.

Selvityksessä kiinnitettiin erityistä huomiota ketoihin ja ketokasvien esiintymiseen ja myös pienialaiset kedot sekä vähäiset ketokasviesiintymät pyrittiin huomioimaan. Tämä siksi, että ketojen ala on suuresti supistunut ja niiden olemassaolo on vaarantunut rehevöitymisen ja umpeenkasvun seurauksena. Kedot ovat avoimia, helppokulkuisia, matalakasvuisia ja kesäisin kauniisti kukkivia elinympäristöjä. Kedot sijaitsevat yleensä aukeahkoilla ja kuivilla paikoilla, usein kalliopaljastumilla tai hiekkaisilla töyräillä.

Neljä vesiluontokohdetta nähtiin muita arvokkaammiksi. Nämä ovat keskenään hyvin erilaisia. Kohteista yksi, nimittäin Sylväässä sijaitseva leveä kokoomaoja, on ihmisten tekemä eikä ole siten alkujaan luonnollinen elinympäristö, mutta on luonnontilaistunut häiriöttä jo kauan. Oja on keskeinen lähiluonnon monimuotoisuuden kannalta. Ojan pohjoishaara liittyy läheisesti padon taakse muodostuneeseen arvokkaaseen kosteikkoon.

Arvokkaat lajit ja lajikohteet

Selvityksessä havaittiin kaksi uhanalaista lajia. Vaarantunut (VU) kastanjakääpä löytyi kahdesta lähekkäisestä paikasta selvitysalueen eteläpäässä. Kastanjakääpä on eteläinen ja koko Suomessa harvinainen laji. Vaarantunut keltamatara löytyi kohteelta 8. Keltamataraa esiintyy Vammalassa siellä täällä.

Alueellisesti uhanalaista (RT) ja valtakunnallisesti silmälläpidettävää (NT) musta-apilaa löytyi yksi tienvieriesiintymä Sylvään ja Iisan rajamailta.

Silmälläpidettäviä (NT) lajeja löytyi edellä mainitun musta-apilan lisäksi kolme, nimittäin kissankäpälä, ketoneilikka ja liuskapielus.
Kissankäpälää löytyi kolmesta paikasta. Yksi esiintymispaikoista on kallioketo Satakielen luontokohteessa numero 1. Kahden Sileekalliolta löytyneen kissankäpäläesiintymän tarkka sijainti esitetään kumpikin omina kohteinaan numeroilla 15 ja 16.
Ketoneilikkaa löytyi kahdelta kedolta, kohteilta 6 ja 8.
Liuskapielusta löytyi kolme lähekkäistä esiintymää, jotka voi tulkita myös yhden laajemman esiintymän osiksi. Tämän erikoisen sienen esiintymät omuodostavat arvokohteen 17.

Edellisessä uhanalaisuusarvioinnissa vuonna 2010 liuskapieluksen uhanalaisuusarviota laskettiin vaarantuneesta silmälläpidettäväksi lajin esiintymisestä saadun uuden tiedon myötä. Aiemmin sekä kastanjakääpä että liuskapielus olivat molemmat arvioitu erityissuojelua tarvitseviksi lajeiksi, mutta vuonna 2013 tehdyssä tarkastelussa ei näiden lajien erityissuojelun tarvetta enää nähty.

Selvityksessä löytyi myös kaksi verraten harvinaista kasvilajia, haisukurjenpolvi ja hakarasara.
Haisukurjenpolvi on Vammalan seudulla harvalukuisena esiintyvä, varjoisilla kivenlohkareilla elävä kasvi, jota löytyi kaksi pientä esiintymää (kohteilla 4 ja 11).
Hakarasara on harvinainen ja yleensä kedoilla esiintyvä kasvilaji, joka löytyi selvitysalueelta yhdestä paikasta. Hakarasara kasvaa kissankäpälän seurassa ulkoilupolun laidalla (kohteella 16).

Kohteiden luonnonsuojelullinen asema

Tässä selvityksessä mainituista arvokkaista kohteista vain Sileekallion itäpuolella olevalla lähteellä on lain suoja, mutta syksyllä 2015 kohde kuitenkin hakattiin. Muiden kohteiden säilyttämiseen tai suojeluun eivät lait velvoita.

Arvokkaiden luontokohteiden sijainti

1. SATAKIELI, Sylvää

Kaupungin rantasaunan lähellä länsipuolella on reilun hehtaarin kokoinen metsikkö, jonka kohdalla kartalla lukee Satakieli. Metsikön pohjoisosassa on kivikkoista rantalehtoa. Idän suunnalla metsikkö rajautuu hakamaiseen puistoon, jonka vanhat koloiset puut ovat luonnonsuojelullisesti arvokkaita. Lännessä ja etelässä metsikkö rajautuu viljelemättä jääneeseen niittyyntyneeseen peltoon.

Arvokkaaksi rajatussa metsikössä puusto on monilajista, puita on monen ikäisiä, vanhoja ja suuriakin sekä myös luonnonmukaisesti kuolleita puita. Metsikkö on paikoin tuoretta lehtoa, paikoin lehtomaista kangasmaata. Maasto metsikössä on vaihtelevaa; on kivikkoista rantalehtoa, kaksi mäenkumparetta sekä lounaislaidalla pieni allikko. Vierekkäisistä mäenkumpareista lounaisemman lounaisrinne on pyöreämuotoisen jyrkkä, sileä ja aukea kallionkylki, jonka valoisimmalla kohdalla rinteen yläosassa ja mäen laen reunalla on pieni kuivakka kallioketo.

Koillisen mäenkumpareen koillisrinteellä on matalia kalliotörmiä, joiden kivipinnat ovat silmiinpistävän suorakulmaisia, sileitä ja seinämäisiä. Saniaiset ja muut lehtevät aluskasvit viihtyvät tässä kosteassa ja varjoisassa louhikkoisessa elinympäristössä.

Metsikkö ja sen lähiympäristö muodostavat hienon luontoalueen, tiiviin kokonaisuuden, jossa erityisesti huomattavan luonnontilainen puusto vanhoine, raihnaisine ja kuolleine puineen, luonnon monipuolisuus sekä vaihteleva maasto viehättävät. Myös alueen kasvilajisto on melko monipuolista. Kissankäpälää, uhanalaisuustarkastelussa silmälläpidettäväksi (NT) arvioitua harvinaistuvaa kasvia, kasvaa pieni esiintymä alueen eteläreunalla olevalla kalliokedolla.

2. LAKIRÄME, Sileekallio

Sileekallion korkeimman huipun vieressä sijaitsevalla pienialaisella suolla kasvaa tavanomaista rämekasvillisuutta. Kostea suo lisää kuivan kalliometsäluonnon monimuotoisuutta huomattavasti.

3. HILMANKALLIO, Marttila

Mukavaa helppokulkuista kalliometsäluontoa. Kallion länsirinne laskee pyöreämuotoisena ja sileänä kivipintana länsilounasta kohti. Avaralla rinteellä kasvaa elinympäristölle ominaisia kasveja, mm. kallioimarretta, mäkitervakkoa, maksaruohoja ja poronjäkälää. Kalliomäen itärinne on alaosasta matalasti jyrkänteinen ja lohkareikkoinen, kostea ja varjoisa pienelinympäristö, joka olosuhteiltaan poikkeaa länsirinteestä paljon.

Kalliomäen alavilla reunaosilla kasvaa hyväkasvuista sekapuustoa, mutta mäellä puusto on mäntyvaltaista ja hieman hidaskasvuista. Katajia kasvaa mäellä harvakseltaan. Lakialueella vuorottelevat varvikkoiset painanteet ja laakeat varvuttomat kivipinnat. Kalliolla on muutamia kookkaita ja komeita siirtokiviä, joiden raoissa kasvaa karvakiviyrttiä. Karvakiviyrtti on harvalukuisena esiintyvä kivenkolojen pieni saniainen. Kivien lähellä sammaleisella metsämaalla kasvaa metsänahkajäkälää ja kalliopinnoilla esiintyy poronjäkälän ohella vaateliaampaa hirvenjäkälää.

Kalliomäen kasvillisuus on tavanomaista ja enimmäkseen melko luonnonmukaista kallio- ja kalliometsälajistoa, mutta luoteisosassa rinnettä ylös avokalliolle on levittäytymässä paljon koristekasveja. Myös kallion luontaisesti karulle lakialueelle on tuotu puutarhajätettä, joka rehevöittää ympäristöä ja josta lähiluontoon on alkanut levitä vieraslajeja.

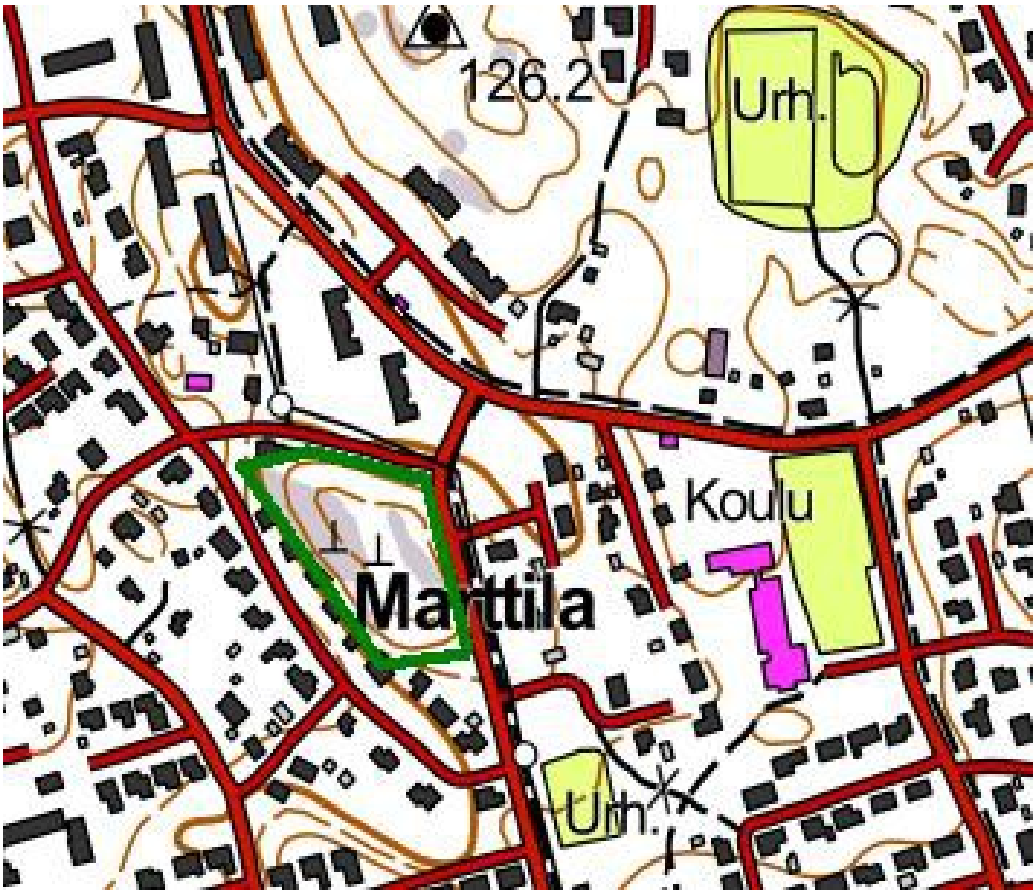

4. KAAKKOKALLIO, Sileekallio

Lähiympäristöstään erottuva metsäinen kalliokumpare. Kumpareella on kaunis sileänpyöreä laki ja pienelinympäristönä ansiokas jyrkänteinen sekä lohkareikkoinen itärinne. Kallion laella kasvaa mm. hirvenjäkälää ja itärinteen louhikossa vähän haisukurjenpolvea. Kallion vieressä alavaa soistuvaa metsämaastoa, josta kalliokumpare kohoaa näyttävästi.

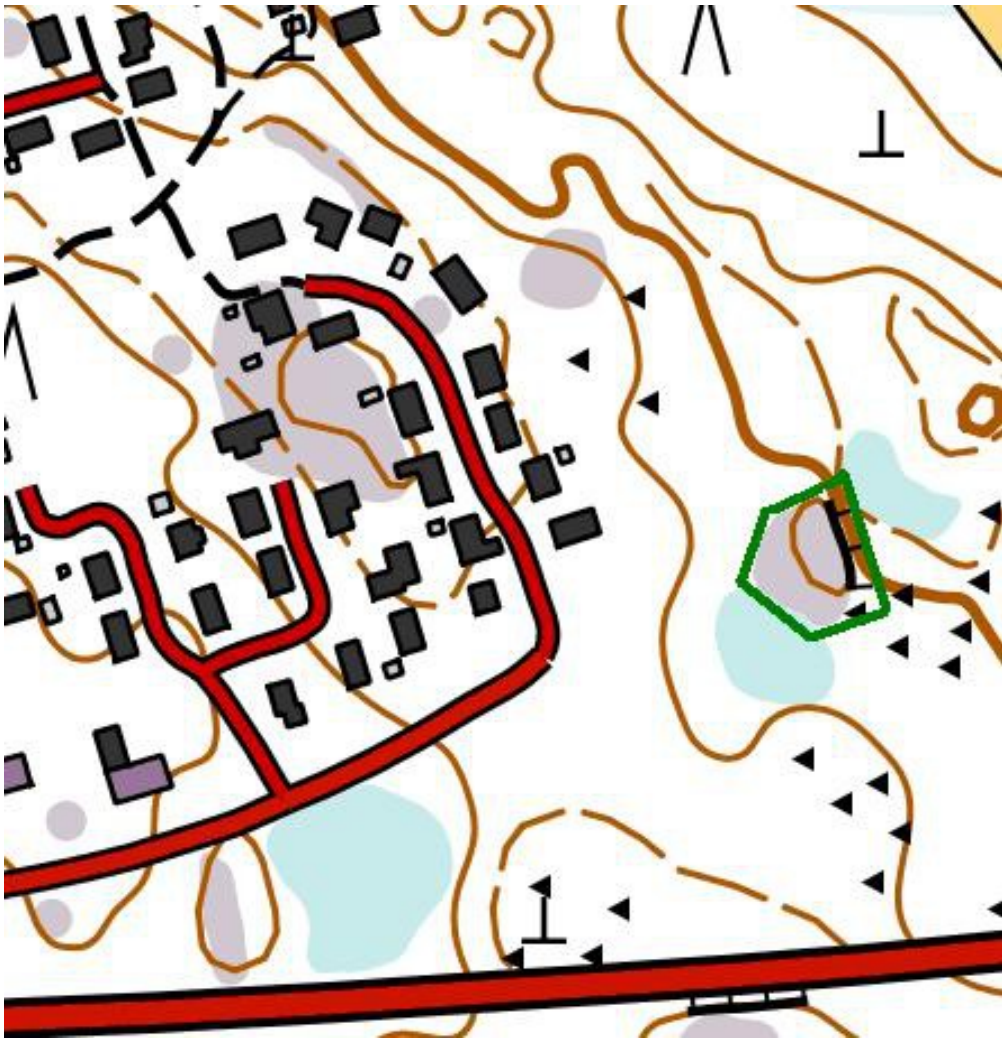

5. MURTOKIVENKALLIO, Marttila

Pieni lähimaisemassa keskeinen kalliopaljastuma. Kalliokumpareen länsirinne on melko avoin, jyrkänteinen ja pintarakenteeltaan rikkonainen. Monia halkeamia, rakoja ja hyllyjä sisältävä valoisa kalliorinne tarjoaa monipuolisia pienelinympäristöjä etenkin sammalille. Kallion kasvilajisto on tavanomaista, melko monipuolista, mutta ei kovin edustavaa. Kasvilajeista mainittakoon kalliovillakko, joka esiintyy yleensä vain paljon suuremmilla ja korkeammilla kalliomäillä.

6. POHJOINEN KOULUKETO, Varila

Pienialainen, mutta kasvilajistoltaan huomattavan monipuolinen ja edustava ketokallio. Kalliolla kasvaa mm. kevättädykettä, kalliokieloa, ketoneilikkaa, mäkitervakkoa ja maksaruohoja. Kohteen koordnaatit ovat 61,32755 : 22,93861 (WGS84).

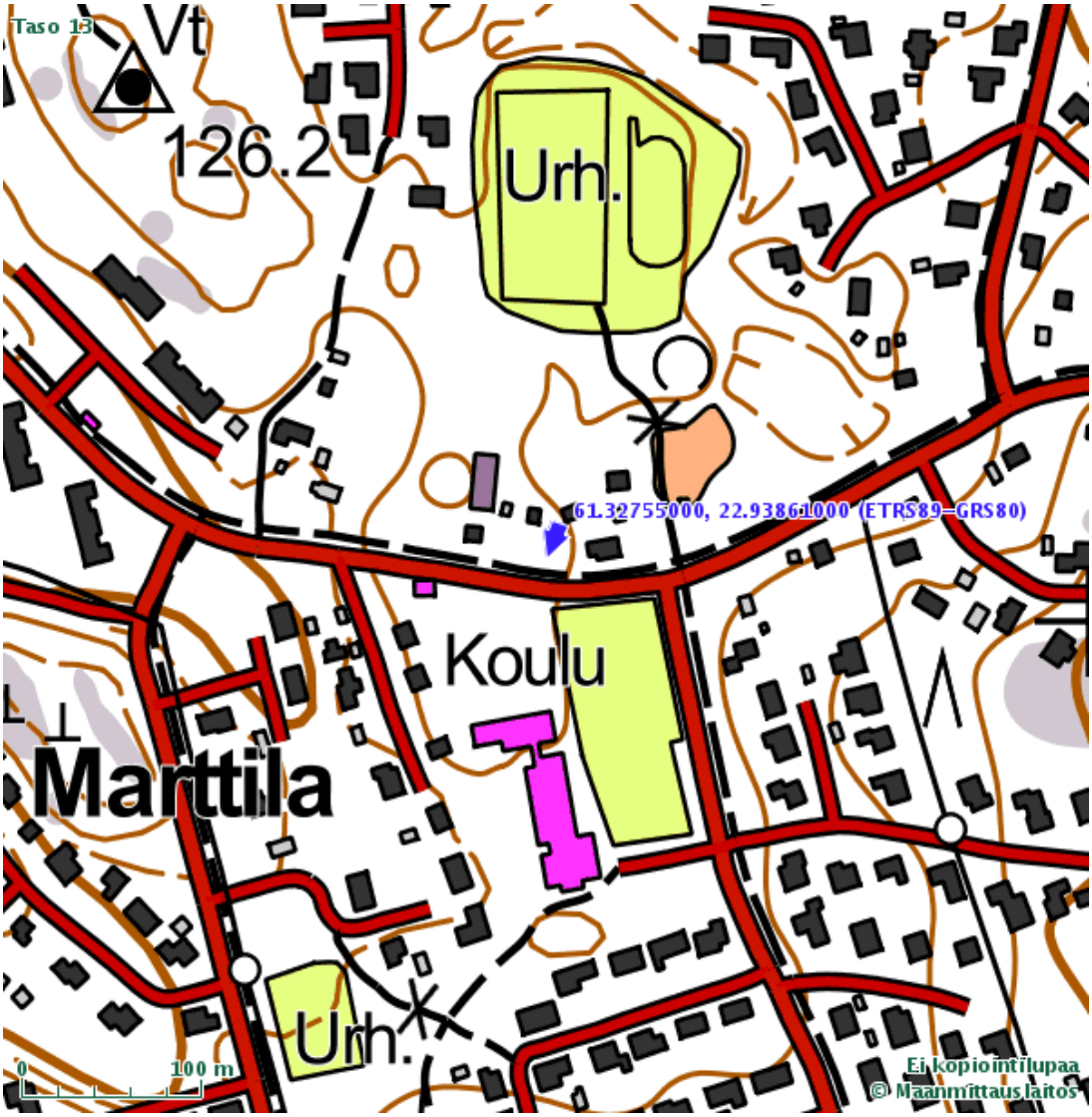

7. ETELÄINEN KOULUKETO, Varila

Pienen kalliokumpareen laella ja etelärinteellä kasvaa melko monipuolista keto- ja niittykasvillisuutta, jonka säilymistä rehevöityminen ja kookkaammat kasvilajit uhkaavat. Alla olevassa kartassa kumpareen sijainti on osoitettu sinisellä nuolella.
Kohteen koordinaatit ovat 61,32568 : 22,93923 (WGS84).

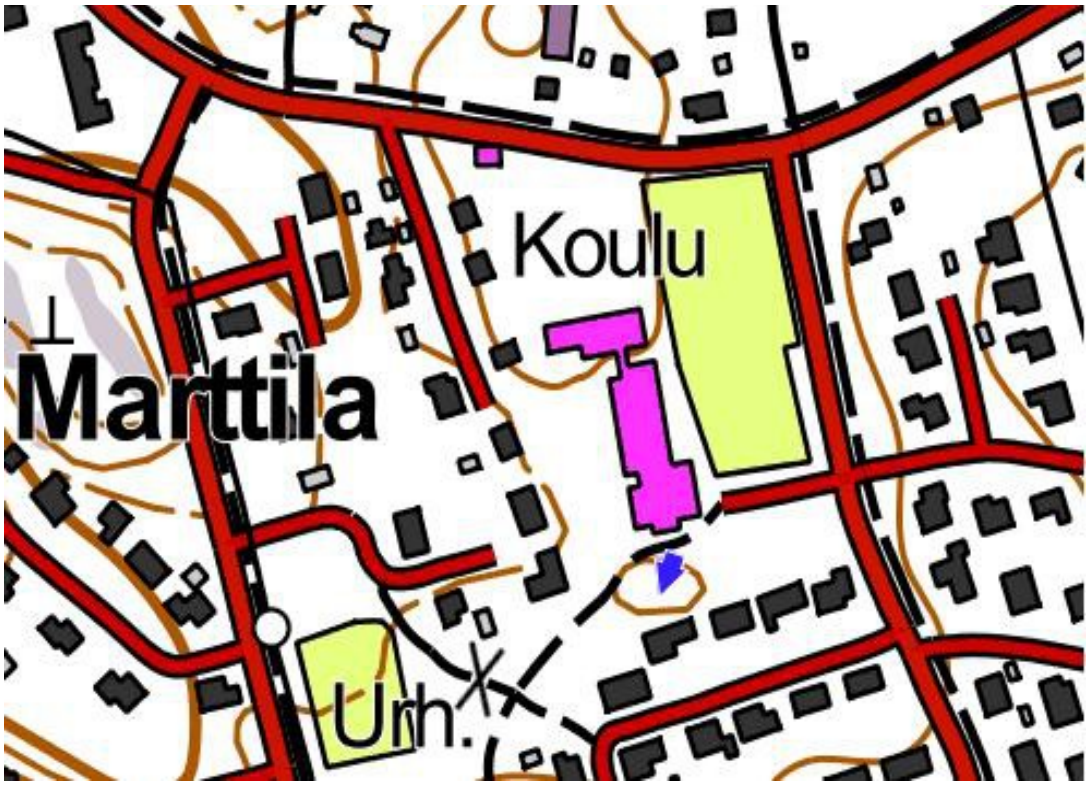

8. RANTAKETO, Sylvää

Pienellä kalliokumpareella kasvaa melko monipuolista ja runsasta ketokasvillisuutta, mm. ketoneilikkaa, mäkitervakkoa, nurmipiippoa ja keltamataraa sekä ketojen sieniä. Keltamatara on uhanalainen, vaarantunut (VU) kasvilaji, ketoneilikka silmälläpidettävä (NT).
Rantaan asti ulottuva pyöreämuotoinen kallio on maisemallisesti kaunis.
Kohteen koordinaatit ovat 61,33965 : 22,93483 (WGS84).

Raportin kannessa on kuva tästä kedosta, jossa tuolloin mäkitervakot kukkivat näyttävästi

9. KOSTEIKKO, Sylvää

Sylväässä Rautaveden rantaa seuraavan patovallin taakse kokoomaojaan kertyy vettä. Kilpinokan lähellä kokoomaoja kiertää hehtaarin kokoista maa-aluetta, joka on osittain vettynyt kosteikoksi. Kosteikko on suurelta osin vaikeakulkuista, upottavaa ja paikoin soistunutta allikkoista luhtaa.

Kosteikolla kasvaa puustona hieskoivuja, raitoja ja kookkaita pajupensaita. Kasvillisuus on kehittynyt vailla hoitotoimia ja paikoin on kuolleiden puiden ja vanhojen pensaikoiden muodostamia läpipääsemättömiä tiheikköjä, paikoin taas pienialaisia lähes puuttomia kohtia avoluhtia. Kosteikon kasvillisuus on runsasta ja mosaiikkimaisen vaihtelevaa koostuen lähinnä rannoille ominaisista lajeista.

Kostean ympäristön, monipuolisen kasvilajiston sekä melko runsaan lahopuumäärän vuoksi luhta-alue luonnonrikas elinympäristö. Luhta-alueen lahoilla pajuilla elää myös harvinainen pieni sieni, liuskapielus. Liuskapielus on uusimmassa uhanalaisuusarviossa luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi. Liuskapieluksista tarkemmin: katso kohde 17.

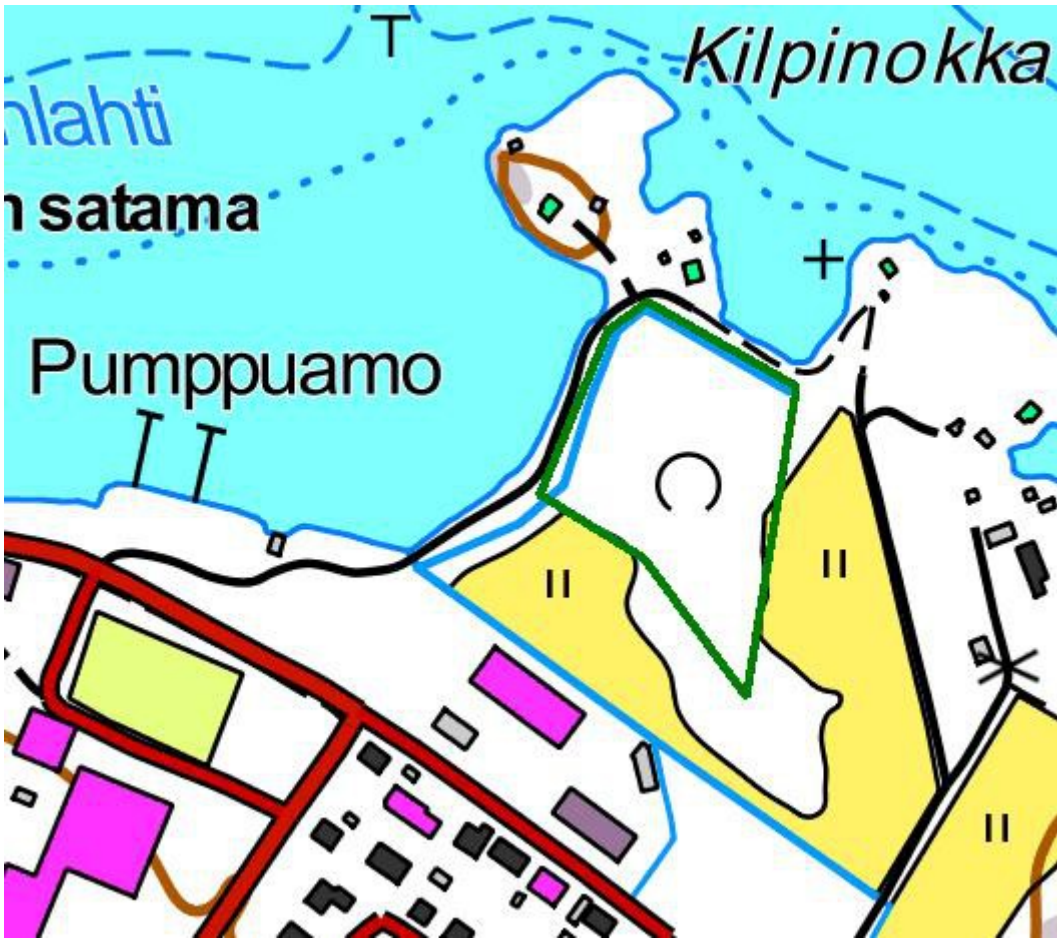

10. KOKOOMAOJA, Sylvää

Iisasta kohti Sylväätä virtaa leveä kokoomaoja. Rautaveden rannan lähellä ojan haara kiertää Kilpinokan tyvellä sijaitsevaa kosteikkoaluetta. Ojansuun kaupunginosan suunnasta ylärinteestä valuva vesi on osin lähdeperäistä, osin hulevettä ja pintavalumaa.

Kokoomaoja ei ole luonnon luomus eikä siten luonnonarvokas, mutta kasvillisuudeltaan runsaana pienvetenä se pitää yllä paljon elämää ympärillään. Oja on sen verran leveä, että jotkin vesilinnut siinä viihtyvät ja sekä telkän että tavin nähtiin kasvattavan ojassa myös poikasiaan. Oja saattaa myös olla merkittävä kutemispaikka sammakoille.

Ojan varrella on vaihtelevasti niittyä, pensaikkoa ja puustoa. Yhdessä Kilpinokan eteläpuolella olevan luhta-alueen kanssa oja muodostaa luonnonrikkaan ja taajamaoloissa melko epätavallisen elinympäristön.

Kokoomaojan varrella laajassa vadelmikossa pesi kesällä 2015 melko harvinainen luhtakerttunen. Toisaalla, niin ikään lähellä pumppaamoa, löytyi esiintymä harvinaista liuskapielusta.

11. RINNEPURO, Ojansuu

Selvitysalueen länsireunalla sijaitsevassa kivikkoisessa rinteessä virtaa pieni puro. Puro ja sen lähiympäristö on muusta rinteestä poikkeava, melko lajirikas ja rinneluonnon monimuotoisuutta merkittävästi lisäävä kohta. Puro laskee Itsenäisyydentietä reunustavaan ojaan.

Puro soljuu alkumetrit kivikkoisessa uomassa, jonka reunuskivillä kasvaa haisukurjenpolvea. Haisukurjenpolvea kasvaa Vammalan lähiympäristössä vain muutama pieni esiintymä. Puron alapäähän, tienvieriojan rinnalle, on muodostunut pieni kasvillisuudeltaan monipuolinen kosteikko.

Puro alkaa Heikkilänkujan läheltä ylärinteessä, hulevesiputken loppupäästä ja virtaa länteen rinnettä alas. Puron alkupiste (koord. 61,33086 : 22,92463 (WGS84)) ja liittymä tienvieriojaan rinteen alla (koord. 61,33085: 22,92406 (WGS84)) on merkitty alla olevaan karttaan sinisin nuolin.

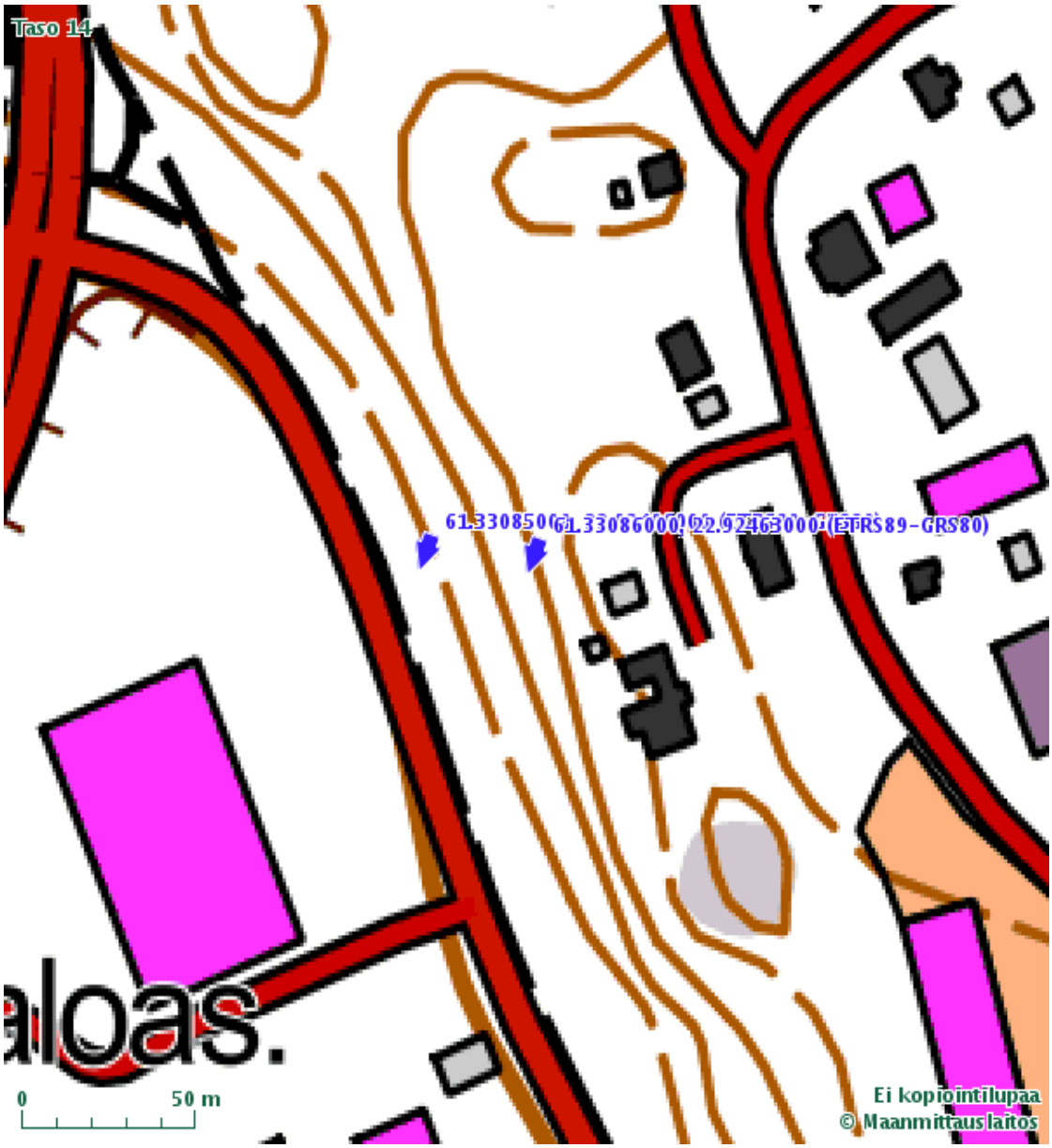

12. LÄHDE, Sileekallio

Selvitysalueen itärajan lähellä metsäisessä rinteessä on pieni luonnontilainen lähde. Lähteen alapuolella rinteessä on tihkupintainen ja pintavaluman kostuttama lähdevaikutteinen juotti, jota pitkin lähde purkautuu pellonreunaojaan. Juotilla kasvaa tavanomaista kostean metsämaan kasvillisuutta; useampia kostealla maalla kasvaneita kookkaita puita on kaatunut. Kaatuneiden puiden pystyyn nousevat juurakot ja niiden alta paljastuva kasviton maa ovat eräitä tälle elinympäristölle ominaisia piirteitä.
Lähteen koordinaatit ovat 61,32628 : 22,95195 (WGS84)

Vaikka kyseessä on metsälain suojaama arvokas luontokohde, se hakattiin syksyllä 2015. Hakkuun seurauksena luonnonolot lähteellä muuttuivat suuresti. Lähteen pienilmastoa suojaavaa puustoa ei säästetty ja lähteikölle aiemmin kaatuneet puut korjattiin pois. Lähteikön alapuolinen pintavaluma-alue peittyi laajasti hakkuutähteisiin.

13. UOTIN PUROLEHTO, Varila

Uomaltaan luonnontilainen ja koskinen osuus purossa, jonka uoma on suurimmaksi osaksi ojaa. Karttaan merkityllä kohdalla maastoon on uurtunut purolaakso. Purolaaksossa on uoman molemmin puolin purolehtoa. Purolehdon merkitys lähiluonnon monimuotoisuuteen on suuri.
Purolaakson laidoille on tuotu paljon puutarhajätettä viereisiltä pihoilta. Maatuvalla puutarhajätteellä elää melko harvinaista uurrepesäsientä.

14. MUSTA-APILA, Sylvää

Musta-apilaa löytyi selvityksessä yksi tienvieriesiintymä Sylvään ja Iisan rajamailta. Musta-apila on uhanalaisuusluokituksessa alueellisesti uhanalainen (RT) ja valtakunnallisesti silmälläpidettävä (NT) arvioitu kasvilaji.

Esiintymä sijaitsee kevyen liikenteen väylän eteläpuolella pientareella noin kahden metrin etäisyydellä asvaltin reunasta.

Esiintymän koordinaatit 61,33803:22,93156 (WGS84).

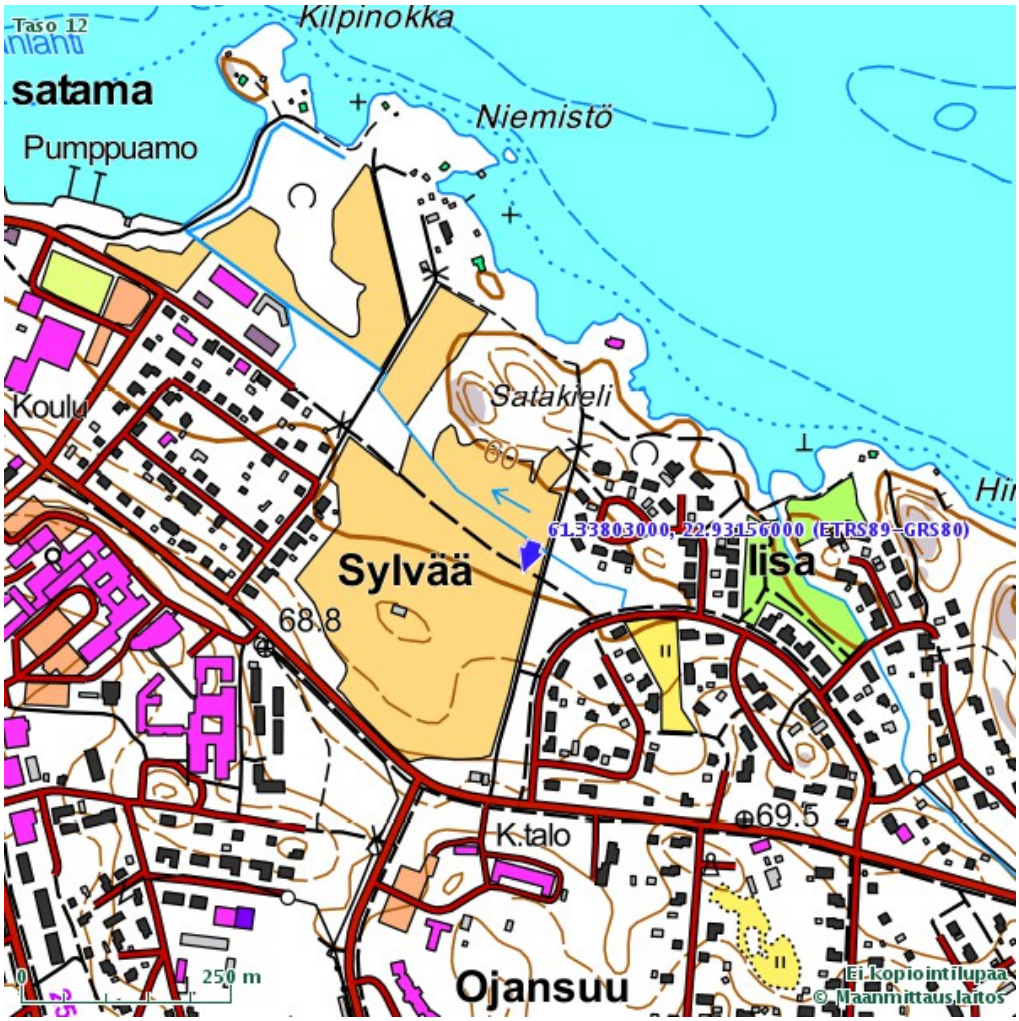

15. KISSANKÄPÄLÄESIINTYMÄ I, Sileekallio

Kissankäpäläesiintymä Sileekalliolla, Narvantien pohjoisreunan kevyen liikenteen kulkuväylän pohjoisreunalla mäen laen reunalla.

Koord: 61,32863:22,94376 (WGS84).

Tien vieressä oleva pieni esiintymä on ilmeisesti osittain jäänyt keväällä kootun ja paikalle jääneen hiekoitussepelikasan alle.

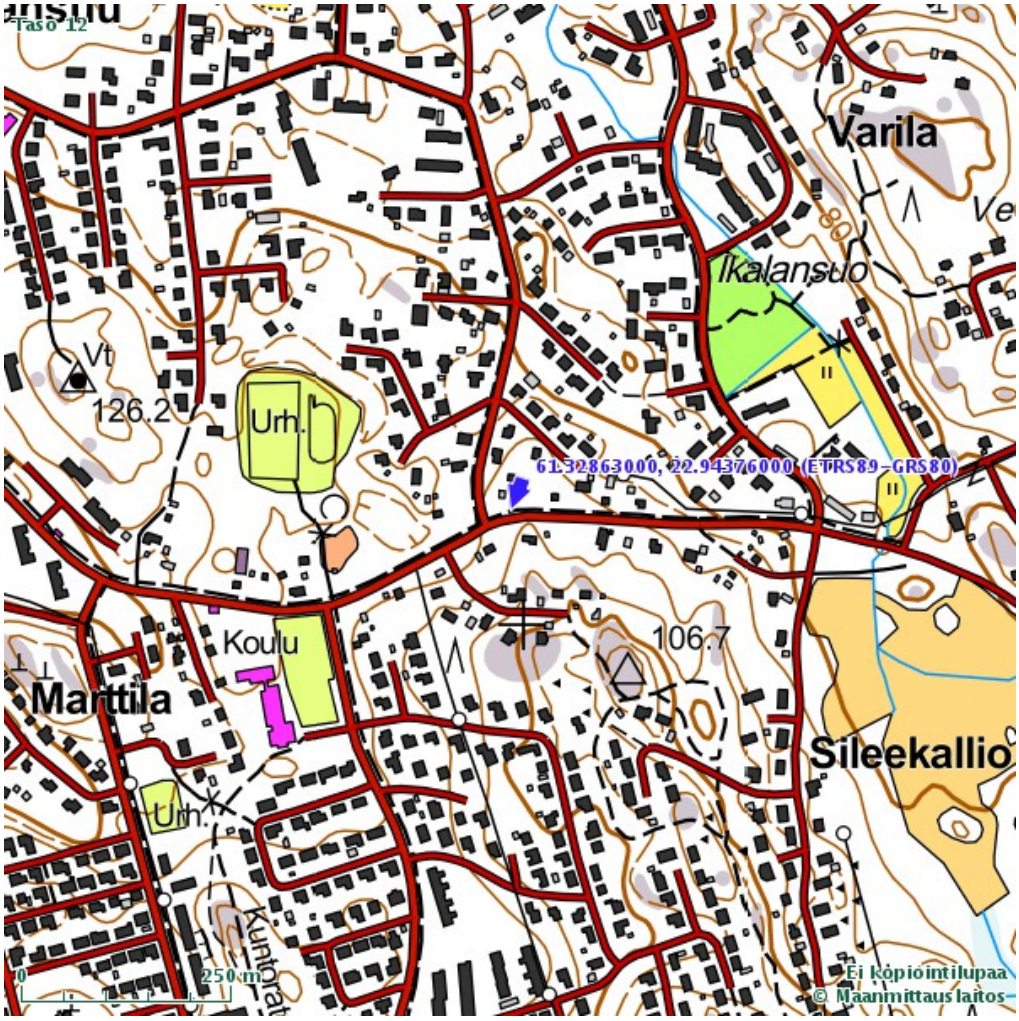

16. KISSANKÄPÄLÄESIINTYMÄ II, Sileekallio

Sileekalliolla ulkoilupolun eteläreunalla kasvaa vähän kissankäpälää.
Esiintymän koordinaatit ovat 61,32613 : 22,94847 (WGS84).
Samassa paikassa kasvaa myös vähän harvinaista hakarasaraa.

Edellä esiteltyjen kissankäpäläesiintymien lisäksi kissankäpälää tavattiin vähäinen esiintymä Sylvään Satakielessä kalliokedolla.

17. LIUSKAPIELUS, Sylvää

Liuskapielusesiintymien koordinaatit ovat 61,34185 : 22,92650 (WGS84) ja 61,34148 : 22,92431 (WGS84). Itäisemmän löytöpaikan lähellä toinenkin esiintymä, jonka koordinaatteja ei tallennettu. Sieni elää pajupensaiden lahoilla alaoksilla.

Liuskapielus (*Hypocreopsis lichenoides*) on erikoisen näköinen sieni, jonka elinympäristöä ovat etenkin vanhat kosteat pajukot. Liuskapielus on koko maassa harvinainen sienilaji; tiettävästi runsaimmin sitä esiintyy juuri Vammalan lähiympäristössä.

18. KASTANJAKÄÄPÄ, Marttila

Kastanjakääpää löytyi selvitysalueen eteläosasta, vanhalta maatalousmaalta, joka nykyään on kosteaa niittyä. Puoliavoin niitty kasvaa korkeakasvuisia ruohoja ja luontaisesti syntyneitä pieniä puu- ja pensasryhmiä. Niittyalueen reunoille ja vanhojen ojien vierille kasvaneita puita on kaadettu ja ohuehkot rungot ovat jääneet maastoon lahoamaan vuosiksi. Kahdesta maassa lahoavasta rungosta löytyi harvinainen kastanjakääpä, *Polyporus badius*. Kastanjakääpä on uhanalainen, vaarantunut (VU) laji.
Esiintymien koordinaatit 61,32026 ; 22,94028 (WGS84) ja 61,31970 : 22,94110 (WGS84).

19. KÄÄRMEKUUSI, Marttila

Luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu kuusen harvinainen kasvumuoto. Käärmekuusen lähellä eteläpuolella kasvaa useita tavallisia kuusia, jotka varjostavat käärmekuusta ja vaikeuttavat sen näkemistä tieltä. Joissakin kartoissa käärmekuusen sijainti on merkitty väärin.
Käärmekuusen sijaintipaikan koordinaatit ovat 61,31996 : 22,93623 (WGS84)

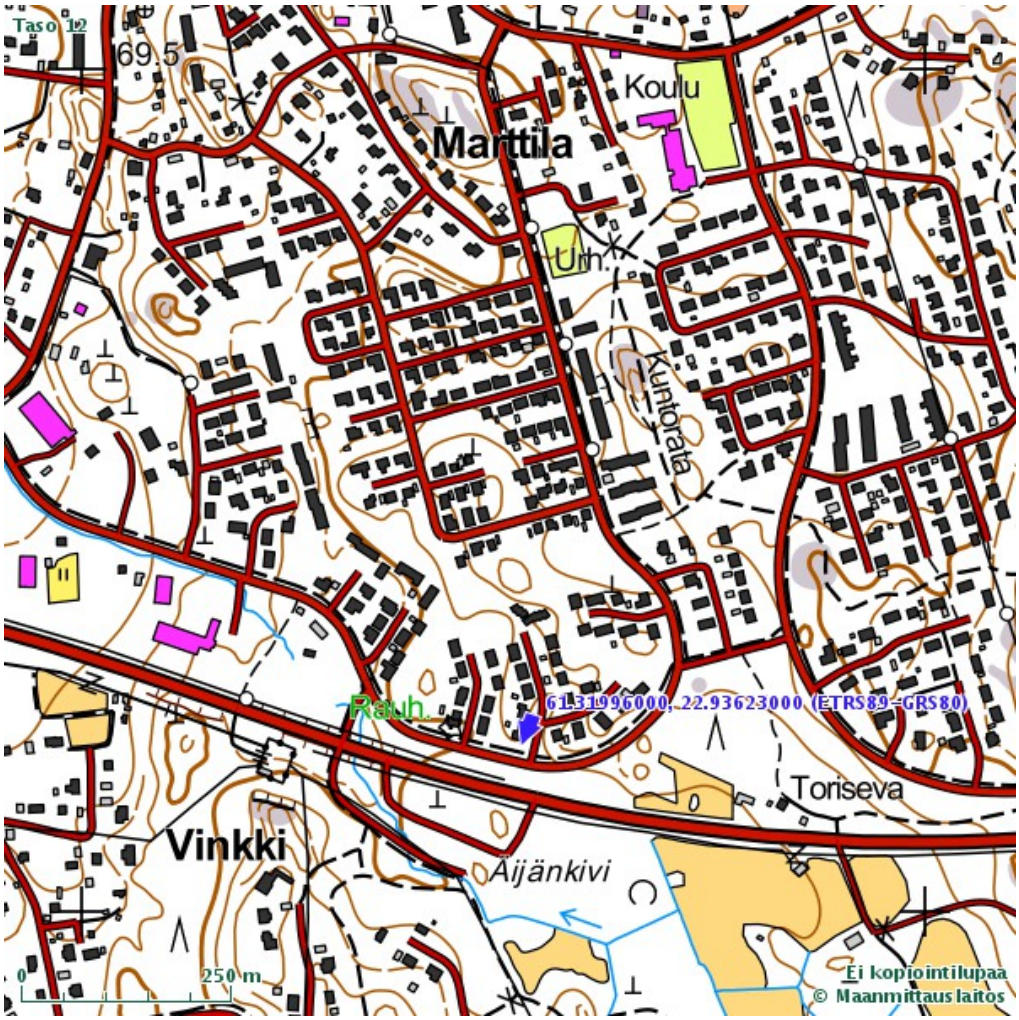

20. VISAKOIVU, Sileekallio

Koristeellisen näköinen visakoivu
koord 61,32710:22,94906 (WGS84)

21. VISAKOIVU, Varila

Koristeellisen näköinen visakoivu
Koord. 61,33345:22,94918 (WGS84)

22. ISO KUUSI, Varila

Huomattavan suuri kuusi
Koord. 61,33371:22,94303 (WGS84)

23. ISO KUUSI, Ojansuu

Huomattavan suuri kuusi
Koord. 61,33171:22,92430 (WGS84)

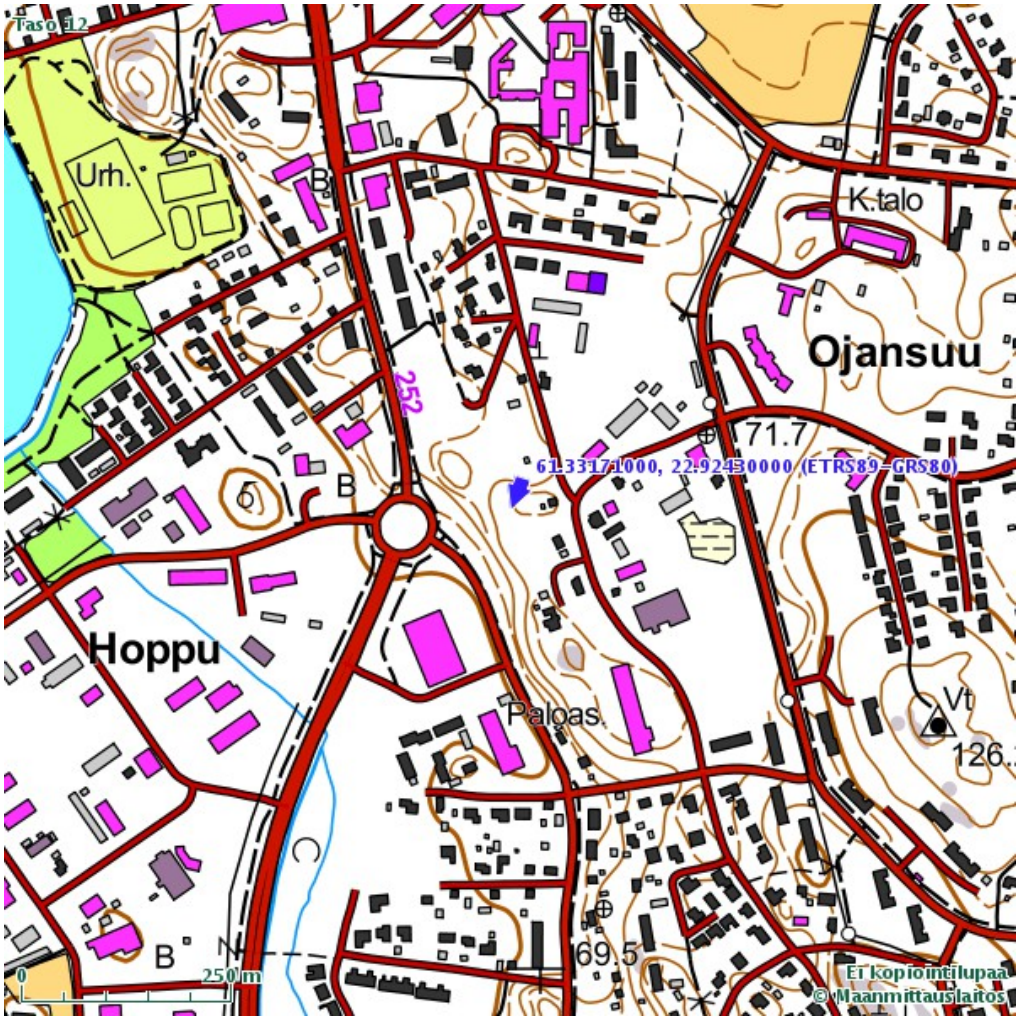

24. METSÄLEHMUSRYHMÄ, Ojansuu

Pieni metsälehmusryhmä lähellä tien laitaa
Koord. 61,3359:22,93186 (WGS84)

Luonnonarvokatselmus

Tuomiston kiertoliittymän ja Kilpinokan välisellä alueella

Sastamalan kaupungin yhdyskuntasuunnittelu / Vesa Salonen

Sastamala 2015

Luonnonarvokatselmus Tuomiston kiertoliittymän ja Kilpinokan välillä

Luonnonarvokatselmuksen tarkoitus oli selvittää, onko alueella merkittäviä luonnonarvoja – sellaisia, jotka tulisi maankäytössä ottaa huomioon. Työ tehtiin Sastamalan kaupungin yhdyskuntasuunnittelun pyynnöstä ja selvityksen teki luontokartoittaja Vesa Salonen.

Luonnonarvokatselmus ei ole varsinainen luontoselvitys, vaan pinnallisempi katselmus. Katselmus tehtiin kesällä, ajankohtana, joka oli epäsopiva esimerkiksi lintujen ja liito-oravan esiintymisen selvittämiseen, mutta otollinen luonnonarvojen määrittämisen kannalta keskeisimpien seikkojen, kasvillisuuden ja elinympäristöjen, havainnoimiseen.

Selvitysalue on rajattu alla olevaan karttakuvaan vihreällä viivalla.

Tuomiston kiertoliittymän ja Kilpinokan väliseen alueseen kuuluu metsä- ja viljelysmaata sekä vähäisemmässä määrin niittyä ja vanhaa puutarhaa sekä avointa varastoaluetta, joutomaata ja soistuvaa luhtaa. Alueen pituus on lähes puolitoista kilometriä ja leveys noin sata metriä.

Seuraavassa tekstissä alueen luonnonoloja luonnehditaan lyhyesti osa-alueina etelästä pohjoiseen edeten.

Selvitysalueen lounaisin osa Tuomiston kiertoliittymän lähellä on loivasti koillista kohti kohoavaa rinnettä. Rinteessä kasvanut varttunut kuusivaltainen puusto on äskettäin hakattu väljäksi, varttuneita koivuja ja muutamia mäntyjä kasvavaksi suojuspuustoksi. Hakkuun jälkeen rinteen metsäinen aluskasvillisuus on uudistunut kasvaen näkyvimmin hakkuualoille ominaisia tavallisia pioneerikasveja, kuten heiniä, horsmia ja vadelmaa. Nuoria lehtipuita kasvaa rinteessä monin kohdin tiheästi.

Hakkuu ei ole yltänyt ylemmäs rinteeseen, jossa - jo lähempänä Kyrönsuonkadun ja Harjukadun yhdistävää tietä - kasvaa varttunutta sekapuustoa sakeana metsikkönä. Monenikäiset puut ja useat puulajit - etenkin talousmetsistä usein hävitettävät kookkaat raidat ja haavat – kiinnittävät huomion. Osa raidoista on jo kuollut ja lahopuuta metsikössä on muutoinkin jonkun verran. Pensaat, lamonneet pensaikot ja paikoin tiheä nuori puusto estelevät kulkijoita. Aluskasvillisuudessa esiintyy viljavan ja hieman kostean maan kasveja, kuten leskenlehti, metsäkorte ja rönsyleinikki. Luonnollisten ja tavallisten kasvien joukossa kasvaa jalopähkämöä. Jalopähkämö onkin paikalla pihan koristekasviperuna ja metsikössä sijainneekin entinen talonpaikka ja vanha umpeutuva pihapiiri. Melko rehevä ja luonnonmukaisen ruokkoamaton kasvillisuus sekä metsikön suhteellisen runsas lahopuustoisuus tekevät paikasta luonnon monimuotoisuuden kannalta pienimuotoisen ansiokkaan, vaikka epätavallista lajistoa ei havaittukaan.

Kyrönsuonkadun ja Harjukadun yhdistävän tien koillispuolella maasto on melko tasaista. Metsän kuva on perin toisenlainen kuin tien eteläpuolella. Tien pohjoispuolella kasvaa havupuuvaltainen sekapuustoinen varttunut metsikkö, joka rajautuu pohjoisessa varastoalueeseen. Metsikössä kasvaa sekä melko vanhoja mäntyjä ja kuusia, että nuoremmissa puuikäluokissa etenkin kuusta ja koivua. Tiheäksi kasvaneen metsikön puusto on alkanut harventua luontaisesti ja metsikössä on melko paljon kuollutta lahoavaa puuta. Metsikön aluskasvillisuus on niukkaa, mustikkavaltaista. Metsikön koilliskärjessä, aukeahkoon varastoalueeseen rajoittuen, on pieni soistuma ja allikko. Tässä märässä elinympäristössä kasvaa muutamia kasvilajeja, kuten tupasvillaa ja raatetta, jotka hieman laajemmassa katsannossa ovat perin oudossa ympäristössä.
.
Metsikön luonnonarvoista merkittävimmät ovat vanhat puut ja lahopuustoisuus. Eräässä metsikön männyssä on useita lintujen pesäkoloja ja samassa puussa elää melko harvinainen männynkääpä. Metsikössä pesi varis onnistuneesti. Metsässä ei juuri ulkoilijoita liiku, risukkoinen ja kivikkoinen maasto ei ole kutsuvaa.

Kaupungin varaston aukean pihamaan laidoilla kasvaa puita vain harvassa ja aluskasvillisuus on tavanomaista joutomaa- ja piennarkasvillisuutta. Sastamalassa sangen harvalukuisena pesimälintuna esiintyvä tikli vaikutti pesivän varastoalueen lähiympäristössä.

Varastoalueelta pohjoiseen, Lemmenpolun itäjatkeelle asti, maasto on itään loivasti viettävää mäen rinnettä. Rinnealueen luonto on pirstaleinen ja epäyhtenäinen, useamman polun tai tien pirstoma. Ylärinteen puolella on metsämaata ja alempana rinteessä on vanha hylätty puutarha. Ylärinteen metsämaalla kasvaa valtapuina varttuneita mäntyjä; mäntyjen suojassa kasvaa melko monipuolista sekapuustoa. Vanhassa puutarhassa alueen itäreunalla omenapuut kasvavat yhä paikoillaan, mutta korkeakasvuinen niittykasvillisuus ja villit lehtipuut ovat valtaamassa entistä avointa puutarha-alaa. Havupuiden kasvuala ylärinteessä on kangasmaata, kun taas entisen puutarhan puoli on lehtomaata.

Osa-alueella ei todettu mainittavia luonnonarvoja – vaikka sekä vanha puutarha että havumetsäala yhdessä muodostavatkin suhteellisen monimuotoisen elinympäristökirjon.
Lemmenpolun itäjatketta molemmin puolin reunustavan metsämaan jakaa puuton linja, joka jatkuu Lemmenpolun itäjatkeelta sekä kaakon että pohjoisen suuntaan. Linja saattaa olla entinen sähkölinjan kulkureitti. Lemmenpolun itäjatkeelta pohjoisen suuntaan lähtevä linja on kartassa merkitty poluksi, vaikka kulkujälkiä ei maastossa juuri ole; kaakon suuntaan lähtevää linjaa ei karttaan ole merkitty poluksi, mutta maastossa se on paljon käytetty oikopolku. Linjan kasvillisuudessa vallitsevat tuoreen – kostean niityn sekä joutomaiden tavanomaiset kasvilajit sekä muutama karannut koristekasvi.

Lemmenpolun itäjatkeen ja Tampereentien välillä maasto on loivasti pohjoiskoilliseen viettävää rinnettä. Rinteessä kasvaa varttunutta metsää, jossa kookkaita kuusia ja mäntyjä alemmassa latvuskerroksessa kasvaa monilajinen puusto, kuusia, koivuja, raitaa, haapaa ja harmaaleppää. Metsikössä on useampia kookkaita kaatuneita kuusia pystyyn nousseine juurakoineen, mutta silti lahopuuta kaikkiaan niukahkosti. Puuston alla kenttäkerroksessa kasvaa paljon mustikkaa. Metsikkö on suhteellisen luonnontilaisen tuntuinen, sillä jälkiä metsätaloudesta tai metsänhoidosta on näkyvissä vain vähän ja virkistyskäyttö on vähäistä.

Metsikössä ei havaittu mainittavia luonnonarvoja, mutta puuston rakenteen vuoksi metsä saattaisi kelvata liito-oravan elinympäristöksi; liito-oravalle tarpeellisia lehtipuita metsikössä on kuitenkin aika vähän, mutta metsikön laitamilla ja lähettyvillä niitä kasvaa enemmän. Liito-oravan pitempiaikainen eläminen tässä metsikössä on epätodennäköistä, mutta vähimmin epätodennäköistä tässä selvityksessä tarkastelluilla metsäalueilla.

Tampereentien pohjoispuolella jatkuu hyvin loivasti pohjoista kohti viettävä rinnettä Kilpinokan tyvelle asti. Varsinainen Kilpinokka, niemen kärki, jätettiin yksityisalueena selvityksen ulkopuolelle. Heti Tampereentien pohjoispuolella on viljelyssä olevaa peltoa Sylvään ja Iisan väliselle kevyenliikenteenväylälle asti.

Kevyenliikenteenväylän pohjoispuolella maasto on alavaa, entistä viljelysmaata. Vanha viljelysmaa on osittain tuoretta-kosteaa runsasruohoista niittyä, osittain jo pensaita ja puita kasvavaa umpeutuvaa maastoa. Tässä maastossa kasvavien puuvartisten kasvualat eivät ole yhdestä muotista, vaan vaihtelevia: laajimmin on nuorehkoa lehtomaista metsää, mutta yhtäällä on myös pensaikkoa ja toisaalla tiheätä viitaa. Pajut ja koivut hallitsevat tätä alavassa maastossa kasvavaa puu- ja pensaslajistoa.

Selvitysalueen pohjoisin hehtaari Kilpinokan lähellä on Rautaveden vastaisilta sivuilta patovallin reunustama. Patovallin sisäreunaa kiertää leveä kokoomaoja, joka ulottuu myös pitkälle kohti Iisaa. Oja antaa leimansa suurelle osalle kevyenliikenteenväylän pohjoispuolisen selvitysalueen luontoa.

Kokoomaojan vesi on hyvin ravinteikasta ja niin oja kuin sen paikoin luhtaiset rannat kasvavat pajukkoa ja rehevää kasvillisuutta. Oja on sen verran leveä, että jotkin vesilinnut siinä viihtyvät; telkän ja tavin nähtiin kasvattavan ojassa myös poikasiaan. Ojanvarren pensaikossa, Rautaveden rannan lähellä, pesi kesällä melko harvinainen luhtakerttunen.

Selvitysalueen pohjoisin hehtaari on suurelta osin vaikeakulkuista, upottavaa ja paikoin soistunutta luhtaa. Veden vaivaaman alueen puusto - lähinnä koivut ja kookas pajupensaisto - on runsaan lahopuumäärän vuoksi monin paikoin ryteikköistä. Luhta-alueella on myös verraten aukeita, lähes puuttomia kohtia. Luhta-alueen eteläraja edellä kuvattuun lehtomaiseen metsään on vähittäinen.

Luhta-alueen kasvillisuus on mosaiikkimaisen vaihtelevaa ja runsas kasvilajisto koostuu lähinnä

useista rannoille ominaisista lajeista. Kostean ja ravinteikkaan maaston sekä runsaan lahopuumäärän vuoksi luhta-alue luonnonrikas elinympäristö. Joillakin luhta-alueen lahoilla pajuilla elää harvinainen pieni sieni, liuskapielus. Liuskapielus on uusimmassa uhanalaisuusarviossa luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi.

Yhteenveto: Selvitysalue muodostaa huomattavan osan Vammalan taajaman eteläisen ydinalueen rakentamattomasta ja luonnonvaraisesta maa-alueesta ja on tästä ansiosta merkittävä luonnonarvo, vaikka luontoa ja sen kirjoa alueella voikin pitää verraten tavanomaisena. Pohjoisin osa, patovallin salpaama vettynyt luhta, on elinympäristönä edustavin ja monimuotoisin osa selvitysaluetta. Luhdan pajukossa tavattiin myös muutamia esiintymiä harvinaisinta selvityksessä tavattua lajia, liuskapielusta.

Maankäytön muutosta selvitysalueelle mahdollisesti suunniteltaessa tulee huomioida, että lähellä selvitysalueen pohjoispäätä, aivan selvitysalueen vieressä itäpuolella, sijaitsee paikallisen luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas metsikkö. Kaupungin rantasaunan länsi- ja lounaispuolella sijaitsevan metsikön kohdalla on joissakin kartoissa nimi Satakieli.

Liuskapielusta pajun oksalla Kilpinokan eteläpuolella Valokuva: Vesa Salonen

Raportin kansikuvassa näkymä Kilpinokan lähellä olevalle luhta-alueelle. Valokuva: Vesa Salonen

Meluselvitysraportti

Päiväys	11.9.2018
Projekti	Ojansuun ja Sylvään alueiden tieliikenteen meluselvitys, Sastamala
Tilaaja	Sastamalan kaupunki

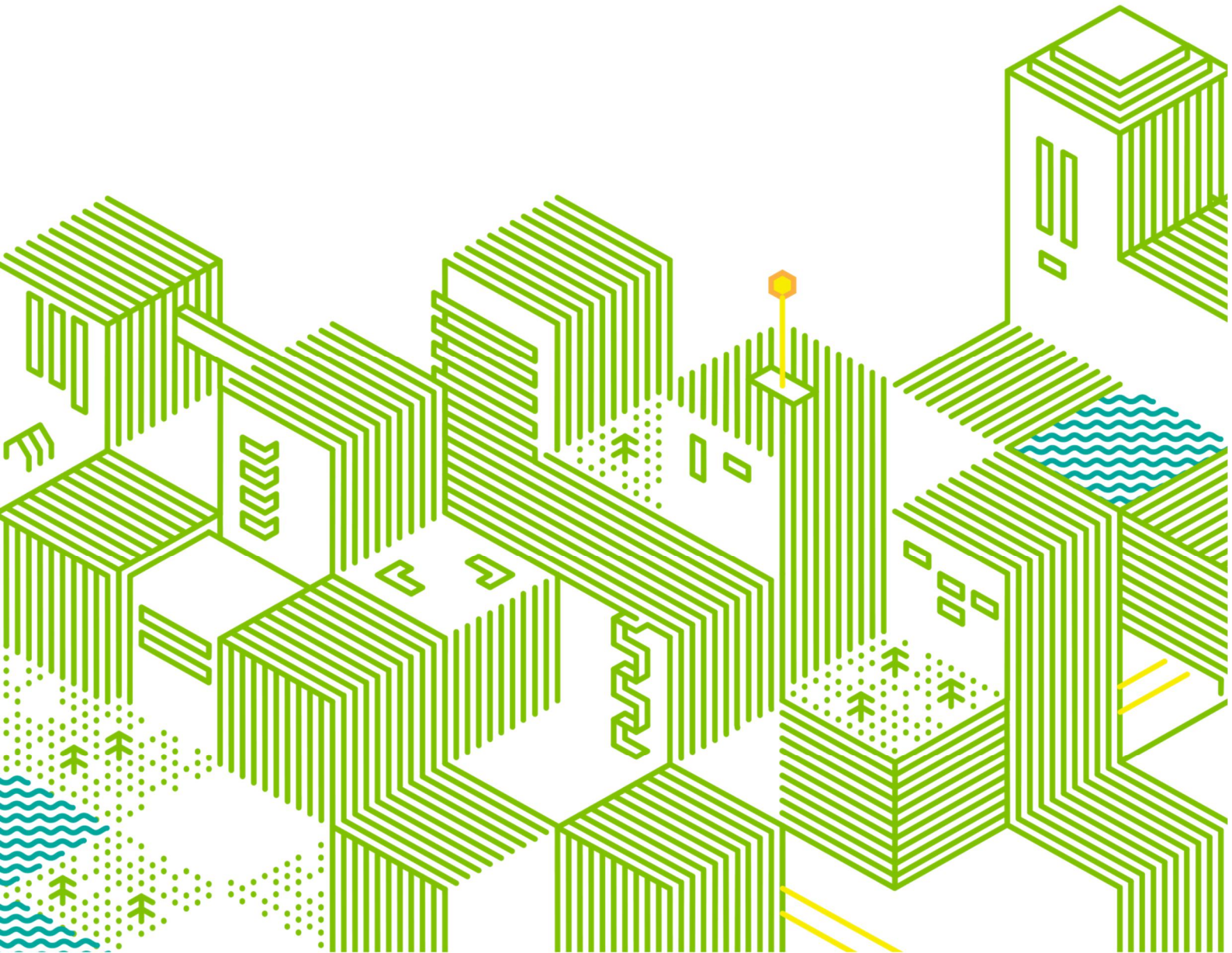

Sisällys

1 Lähtökohdat 2
1.1 Johdanto 2
1.2 Suunnittelualue 2
2 Menetelmät ja lähtötiedot 3
2.1 Melutason ohjearvot 3
2.2 Melumallinnus 4
2.2.1 Maasto- ja laskentamalli 4
2.2.2 Liikennetiedot 4
3 Tulokset 5
4 Yhteenveto ja johtopäätökset 5
5 Lähteet 6

Liitteet

Liite 1 Päivä- ja yöajan keskiäänitasot $L_{Aeq7-22}$, $L_{Aeq22-7}$, 2018
Liite 2 Päivä- ja yöajan keskiäänitasot $L_{Aeq7-22}$, $L_{Aeq22-7}$, 2030

1 Lähtökohdat

1.1 Johdanto

Sastamalan kaupungin keskustan itäpuolella on käynnissä Sylvään yleissuunnitelman laadintatyö. Hanke-esitteessä [1] aluetta kuvataan seuraavasti: *Suunnitelmassa on tarkoitus selvittää kyseiselle alueelle toimivat liikenneratkaisut niin kevyen liikenteen kuin ajoneuvoliikenteenkin osalta kytkettynä keskustan alueen kokonaisverkkoon. Lisäksi suunnitelman tarkoituksena on selvittää alueen tulevat maankäyttömahdollisuudet erityisesti keskustan palveluihin tukeutuvan tiiviin asuntorakentamisen osalta. Suunnittelussa varaudutaan edelleen Keskustan rakenneosayleiskaavan mukaisesti Kilpinokan sillan rakentamiseen, mutta alueen toteutumisedellytykset selvitetään myös siltaratkaisusta riippumattomasti. Tarvittaessa suunnittelualuetta laajennetaan Tervakallion ja Siikasuon alueille vesistön pohjoispuolella. Yleis- ja kehittämissuunnitelman pohjalta arvioidaan alueen tulevaisuuden kaavamuutostarpeet ja suunnitelma toimii asemakaavoituksen runkona.*

Tässä selvityksessä on tarkasteltu laskennallisesti yleissuunnitelma-alueen keskiäänitasoja nykytilanteessa 2018 ja ennustetilanteessa 2030. Laskentojen perusteella on kartoitettu suunnittelualueen meluntorjuntatarpeita ja -mahdollisuuksia, arvioitu tarvittavia kaavamääräyksiä sekä annettu ohjeita alueen jatkosuunnittelua varten.

Työn tilaajana on Sastamalan kaupunki, jossa yhteyshenkilönä on toiminut kaavasuunnittelija Ida Montell. Selvityksen on laatinut Sitowise Oy, jossa työn projektipäällikkönä on toiminut Ins. AMK Tiina Kumpula.

1.2 Suunnittelualue

Yleissuunnittelualueen likimääräinen rajaus on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Selvitysalueen sijainti ja rajaus (Hanke-esite [1])

2 Menetelmät ja lähtötiedot

2.1 Melutason ohjearvot

Melulaskennan tuloksena saatuja melutasoja on verrattu valtioneuvoston päätöksessä (993/1992) annettuihin melutason ohjearvoihin. Ohjearvot on annettu erikseen päivä- (klo 7–22) ja yöajan (klo 22–7) melutasoille.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen 993/1992 mukaiset ohjearvot ulko- ja sisätilojen keskiäänitasoille on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. VNp 993/1992 mukaiset yleiset melutason ohjearvot.

	Melun A-painotettu keskiäänitaso (ekvivalenttitaso), Laeq, enimmäisarvo	
	Päivällä klo 7-22	**Yöllä klo 22-7**
ULKONA		
Asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja niiden välittömässä läheisyydessä, loma-asumiseen käytettävät alueet taajamissa sekä hoito- ja oppilaitoksia palvelevat alueet	55 dB	50 dB[1,2]
Loma-asumiseen käytettävät alueet, leirintäalueet, virkistyalueet taajamien ulkopuolella ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB[3]
SISÄLLÄ		
Asuin-, potilas ja majoitushuoneet	35 dB	30 dB
Opetus- ja kokoontumistilat	35 dB	-
Liike- ja toimistohuoneistot	45 dB	-

[1)] Uusilla alueilla melutason yöohjearvo on 45 dB

[2)] Oppilaitoksia palvelevilla alueilla ei sovelleta yöohjearvoja

[3)] Yöohjearvoa ei sovelleta luonnonsuojelualueilla, joita ei yleisesti käytetä oleskeluun tai luonnon havainnointiin yöllä

Ohjearvojen määrittely tarkoittaa melun ekvivalenttitasoa eli keskimelutasoa koko ohjearvon aikavälillä. Siten lyhytaikaiset ohjearvon desibelirajan ylitykset eivät välttämättä aiheuta päätöksessä tarkoitetun ohjearvon ylitystä, mikäli aikaväli sisältää hiljaisempia jaksoja.

Mikäli melu on luonteeltaan impulssimaista tai kapeakaistaista, tulee mitattuun tai laskettuun arvoon lisätä 5 dB.

Nyt tarkasteltava alue tulkitaan nykyisen väylästön ja rakennuskannan osalta ns. vanhaksi alueeksi, jolloin meluntorjuntaa ohjaava suure on päiväajan ohjearvo 55 dB. Uuden liikenneväylän ja uusien asemakaava-alueiden osalta yöajan ohjearvo 45 dB on määräävä.

2.2 Melumallinnus

2.2.1 Maasto- ja laskentamalli

Melulaskenta perustuu melun leviämiseen 3D-maastomallissa, johon on mallinnettu melulähteet, rakennukset ja maastonmuodot sekä näiden akustiset ominaisuudet.

Maastomalli on muodostettu Maanmittauslaitoksen numeerisen aineiston ja Sastamalan kaupungin kantakartta-aineiston perusteella. Nykyisten rakennusten korkeutena on käytetty 5 m maanpinnasta.

Uusien tieyhteyksien geometriatiedot perustuvat tilaajan toimittamiin väylän yleissuunnitelmatietoihin (*Vammalantien suunnitelma, asemapiirustus ja pituusleikkaus 21.12.2016, FCG suunnittelu ja tekniikka Oy*).

Laajat asfalttialueet, kadut sekä rakennukset on mallinnettu akustisesti kovina (absorptio 0).

Melulaskennat on tehty SoundPlan 7.4 -melunlaskentaohjelman pohjoismaisella tieliikennemelun laskentamalilla [2]. Laskentamallin tarkkuus on tien lähietäisyydellä tyypillisesti ±2 dB. Selvityksessä on laskettu päivä- ja yöajan keskiäänitasot (L_{Aeq}) suunnittelualueelle.

Tärkeimmät laskenta-asetukset melulaskennassa:

- Laskentaruudukon koko 10 x 10 metriä, jokainen ruutu on laskettu ilman ruutujen interpolointia.
- Laskentasäde 100 metriä
- Laskennassa mukana 2. kertaluvun heijastukset
- Rakennukset heijastavia 1 dB heijastusvaimennuksella
- Kukin melulähde yksittäisenä emissiolähteenä (pohjoismaisen tieliikennelaskentamallin mukaisesti)

2.2.2 Liikennetiedot

Melulaskennoissa melulähteinä on huomioitu Vammalantien, Itsenäisyydentien, Pesurinkadun, Tampereentien, Aarnontien sekä yleissuunnitelman mukaisten uuden tieyhteyksien liikenne. Liikennemäärät perustuvat olemassa olevan tie- ja katuverkon osalta Sastamalan keskustan liikennesuunnitelman tietoihin [*2*]. Liikennesuunnitelmassa ei ole huomioitu mahdollisia uusia katuyhteyksiä Tuomiston liikenneympyrästä Tampereentielle ja sieltä edelleen Kilpinokan sillalle, mistä syystä uusien katuyhteyksien liikennemäärät perustuvat karkeaan asiantuntija-arvioon.

Melulaskennoissa käytetyt katuverkon liikennetiedot on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Tie- ja katuliikenteen määrä- ja ominaisuustiedot

Tie/katu	Nopeus km/h	Raskasliikenne-%		KVL	
		2016	2030	2018	2030
Tuomiston kiertoliitymä	40	1,4	1,4	13400	17420
Pesurinkatu	40	2,4	2,4	3330	3896
Vammalantie	40/60	0,9	0,9	10170	13221
Itsenäisyydentie liittymästä etelään	40	1,9	1,9	3140	3674
Itsenäisyydentie liittymästä pohjoiseen	40	1,4	1,4	13400	17420
Aarnontie	40	1,2	1,2	2560	2995
Tampereentie Aarnontieltä itään	50	1,6	1,6	4360	5101
Tampereentie Aarnontieltä länteen	50	1,4	1,4	5660	6622
Katu Tuomiston liikenneympyrältä Tampereentien uudelle kiertoliittymälle	50	-	2,0	-	6000
Tampereentien uusi kiertoliittymä	50	-	2,0	-	8000
Katu Tampereentien uudelta kiertoliittymältä uudelle sillalle	50	-	2,0	-	4000

90 % liikennesuoritteesta on oletettu tapahtuvan päiväaikaan klo 7-22

3 Tulokset

Melulaskennalla selvitettiin päivä- ja yöajan keskiäänitasot $L_{Aeq,7–22}$ ja $L_{Aeq,22–7}$ selvitysalueelle. Laskennat tehtiin nykytilanteessa 2018 ja vuoden 2030 ennustetilanteessa.

Keskiäänitasoalueet on esitetty 5 dB portain vaihtuvina värialueina. Esimerkiksi 50–55 dB keskiäänitasoalue on väriltään tummanvihreä.

Selvitysalueella päiväajan ohjearvotasot ovat meluntorjuntaa määrittäviä.

Laskentojen tulokset on esitetty liitekuvissa 1-2. Liitteessä 1 on esitetty päivä- ja yöajan keskiäänitasot nykytilanteessa. Liitteessä 2 on esitetty vastaavat keskiäänitasot vuoden 2030 ennustetilanteessa.

Nykytilanteessa 2018 päiväajan 55 dB keskiäänitasoalue leviää enimmillään noin 15-70 m etäisyydelle tie- ja katuverkosta (liite 1). Ennustetilanteessa liikennemäärät ovat kasvaneet nykyisestä noin 17-30 %, mikä näkyy nykyisten väylien hieman kasvaneina melualueina (liite 2). Lisäksi suunniteltu uusi katu-/tieyhteys tuo alueelle uuden melulähteen

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Laskentojen mukaan uuden liikenneväylän varrelle sijoittuu yksi asuinrakennus, jonka alueella liikenteen keskiäänitaso ylittää osittain ohjearvot 55 dB päivällä ja 45 dB yöllä. Koska tilanne muuttuu uuden liikenneväylän rakentamien myötä, on ko. asuinkiinteistön melutilanne suositeltavaa tarkastaa katusuunnitelmavaiheessa ja tarvittaessa selvittää rakenteellisen meluntorjunnan toteutusmahdollisuus ja torjunnalla saavutettava melutason alenema ko. kiinteistön kohdalla.

<u>Ulko-oleskelualueiden meluntorjunta</u>

Niillä alueilla, joiden tulevilla huoneistokohtaisilla pihoilla, leikki- tai oleskelualueilla, terasseilla tai parvekkeilla melutasot laskentojen mukaan ylittävät melun ohjearvot 55 dB päivällä ja 45 dB yöllä, tulee mahdollisessa jatkosuunnittelussa (mm. asemakaava, alueen täydennysrakentaminen) suunnitella meluntorjunta huomioiden esimerkiksi alueelle tulevan rakennusmassoittelun vaikutus.

Mikäli yli 55 dB päivämelualueille tai yli 45 dB yömelualueille (vanhoilla täydennysrakennusalueilla yöajan ohjearvo on 50 dB) sijoitetaan uusia asuinrakennuksia, huoneistokohtaisia pihoja, leikki- tai oleskelualueita, terasseja tai parvekkeita, tulee niiden meluntorjunta toteuttaa siten, että melutaso ei ylitä VNp 993/92 mukaisia ulkoalueiden ohjearvoja. Uudet asunnot tulee ensisijaisesti sijoittaa alueille, joilla ohjearvoja ei ylitetä. Mikäli ei voida varmistaa, että melutasot uuden asuintalon liikenneväylän puoleisilla julkisivuilla ovat alle 55–60 dB, olisi huoneistojen suositeltavaa ulottua läpi talon, jotta tuuletus voidaan järjestää talon hiljaisemmalta puolelta.

Nykyisten rakennusten peruskorjausten yhteydessä on mahdollista mm. suositella parveke- tai terassilasituksia ohjearvot ylittävillä alueilla ohjearvojen saavuttamiseksi.

5 Lähteet

[1] Sylvään alueen yleis- ja kehittämissuunnitelma, hanke-esite ja vuorovaikutussuunnitelma, Sastamalan kaupunki

[2] Road Traffic Noise – Nordic prediction method, TemaNord 1996:525, Nordic Council of Ministers 1996.

[3] Sastamalan keskustan liikennesuunnitelma, FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, 15.5.2017

PÄIVÄ

YÖ

Satakieli

Sylvää

Iisa

Ojansuu

A3 1: 4000

0 25 50 75100

m

TKUM/YKK64320/11.9.2018

Sylvään ja Ojansuun alueiden tieliikenteen meluselvitys

Nykytilanne 2018

Keskiäänitaso L_{Aeq}, päivä- ja yöaika klo 7-22 ja 22-7

Laskentakorkeus mp+2 m

Asuinrakennus
Liike- tai julkinen rakennus
Lomarakennus
Muu rakennus

Keskiäänitaso L_{Aeq}

	<= 45
45 <	<= 50
50 <	<= 55
55 <	<= 60
60 <	<= 65
65 <	<= 70
70 <	<= 75
75 <	

SITOWISE

Liite 1

PÄIVÄ

YÖ

Satakieli

Sylvää

Iisa

Ojansuu

A3 1: 4000

0 25 50 75100

m

TKUM/YKK64320/11.9.2018

Sylvään ja Ojansuun alueiden tieliikenteen meluselvitys

Ennustetilanne 2030

Keskiäänitaso L_{Aeq}, päivä- ja yöaika klo 7-22 ja 22-7

Laskentakorkeus mp+2 m

Asuinrakennus
Liike- tai julkinen rakennus
Lomarakennus
Muu rakennus

Keskiäänitaso L_{Aeq}

	<= 45
45 <	<= 50
50 <	<= 55
55 <	<= 60
60 <	<= 65
65 <	<= 70
70 <	<= 75
75 <	

SITOWISE

Liite 2

Tuomiston, Sylvään ja Siikasuon kaava-alueiden arkeologinen inventointi Sastamalassa 2017

Ville Laakso & Juha Ruohonen
Maanala Oy

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Tuomiston kiertoliittymän asemakaavamuutosalue, Sylvään yleissuunnitelma-alue ja Siikasuon selvitysalue Sastamalan kaupungissa

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää sijaitseeko alueilla kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita

Kenttätyöaika: 8.5. ja 21.6.2017

Tutkijat: FT Ville Laakso ja FM Juha Ruohonen, Maanala Oy

Tilaaja: Sastamalan kaupunki

Aiemmat arkeologiset inventoinnit: Aarni Erä-Esko 1949; Miikka Haimila 1999

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: tutkimusalueilla todettiin yksi kiinteä muinaisjäännös, yksi mahdollinen kiinteä muinaisjäännös ja kolme muuta kulttuuriperintökohdetta

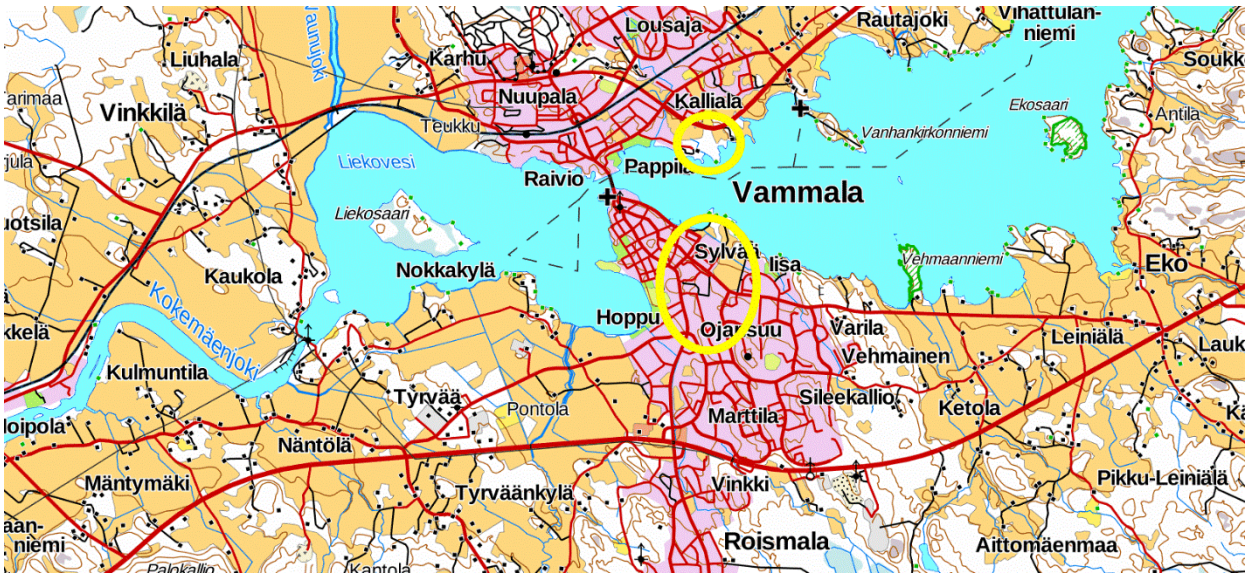

Tutkimusalueiden sijainti merkitty keltaisella. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportissa käytetään Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 07/2017 aineistoja. Kaikki karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä. Karttojen asemointi: Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.

Kansikuva: ote maanmittari Daniel Ekmanin noin vuonna 1740 laatimasta pitäjänkartasta.

1. Tutkimustehtävä

Sastamalan kaupungilla on käynnissä kaavoitushankkeita, joihin on todettu liittyvän eriasteisia arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä selvitystarpeita.

Käsillä oleva inventointityö koskee kolmea kaupungin alueella sijaitsevaa hankealuetta: Tuomiston kiertoliittymän asemakaavamuutosaluetta, Sylvään yleissuunnitelma-aluetta ja Siikasuon selvitysaluetta (ks. karttaa alla).

Sastamalan kaupunki tilasi alueita koskevat arkeologiset inventoinnit Maanala Oy:ltä 23.3.2017. Työn tavoite oli selvittää, sijaitseeko alueilla kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita.

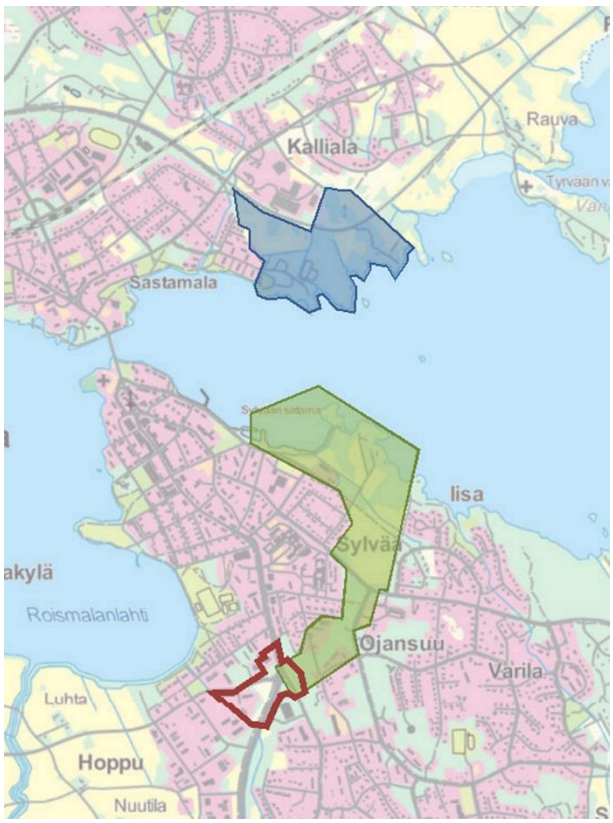

Inventointialueiden sijainti Sastamalan keskustaajamassa Vammalassa. Siikasuon selvitysalue on rajattu sinisellä, Sylvään yleissuunnitelma-alue vihreällä ja Tuomiston kiertoliittymän asemakaavamuutosalue punaisella. Kaksi viimeksi mainittua ovat pieneltä alalta limittäisiä. Kartta: Sastamalan kaupunki.

Tuomiston asemakaavamuutosalueella työ toteutettiin tarkkuusinventointina, kahdella muulla ns. yleiskaavatasoisena inventointina. Maastotyöt tehtiin 8.5. ja 21.6.2017 (FT Ville Laakso ja FM Juha Ruohonen). Olosuhteet olivat hyvät.

Tutkimusalueilta ei ennen inventointia tunnettu rekisteröityjä kiinteitä muinaisjäännöksiä (ks. kuitenkin jäljempänä kuvausta *Sastamala Haapakallio* -nimisestä kivikautisesta asuinpaikasta).

2. Menetelmät

Ennen maastotyötä alueen historiallinen maankäyttö selvitettiin vanhan kartta-aineiston perusteella – alueelta on olemassa suurimittakaavaisia karttoja jo 1640-luvulta lähtien (ks. tarkemmin jäljempänä).

Kohdealueista laadittiin Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella myös maastomalli, josta etsittiin merkkejä mahdollisista muinaisjäännöksistä. Sellaisia ei aineistossa havaittu.

Maastossa alueet tarkastettiin silmänvaraisesti ja niitä prospektoitiin kevyellä maaperäkairalla sekä metallinilmaisimella. Topografian perusteella otollisiksi arvioiduille alueille kaivettiin lapiolla tai lastalla koekuoppia. Niiden sijoittamiseen vaikuttivat myös kairauksista saadut havainnot. Alueen maakiviä tarkastettiin kuppien tai muiden hakkausten varalta.

Tarkkuusinventointina tutkittu alue tarkastettiin käytännössä kaikilta myöhäisessä maankäytössä tuhoutumattomilta osiltaan. Muista alueista määritettiin historiallisten ja modernien karttojen avulla ne osat, joille maankäyttö on varhain kohdistunut ja jotka ovat samalla säästyneet aivan nuorelta maankäytöltä. Maastossa nämä alueet tarkastettiin yhdessä sellaisten alueiden kanssa, jotka arvioitiin topografian perusteella lupaaviksi erilaisia esihistoriallisia muinaisjäännöksiä ajatellen.

Tässä raportissa inventointihavainnot kuvataan alueittain etelästä pohjoiseen.

3. Inventointihavainnot

3.1. Tuomiston kiertoliittymän asemakaava-muutosalue

Alue sijaitsee Vammalan keskustan eteläpuolella. Siihen kuuluu pääosin rakennettuja liikekorttelialueita, katualuetta, laaja kiertoliittymä sekä pienialainen puistomainen rinnealue. Kokonaispinta-ala on n. 7 ha.

Pirkanmaan maakuntamuseo antoi Sastamalan kaupungille 18.1.2017 lausunnon (diar. 502/2016), jossa edellytettiin tarkkuusinventoinnin toteuttamista asemakaavan muutoshankkeen yhteydessä. Lausunnossa korostetaan alueen vähäistä aiempaa tutkimusta ja erityisesti alueen rakentamattoman itäosan arkeologista potentiaalia.

Alueelta ei ennen inventointia tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita. Välittömästi kaava-alueen luoteispuolella sijaitsee *Tuomisto*-niminen kiinteä muinaisjäännös (rautakautisia röykkiöitä, Museoviraston muinaisjäännösrekisterin kohde 912010001). Koko lähitienoota voi luonnehtia potentiaaliseksi erityisesti rautakauden ja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ajatellen.

Asemakaavamuutosalue on vanhastaan kuulunut osin Marttilan, osin Varilan kyliin. Missään käsillä olevaa tutkimusta varten läpi käydyssä historiallisessa kartta-aineistossa ei ollut havaittavissa mitään sellaista, joka viittaisi alueella olleeseen varhaiseen asutukseen – tai muinaisjäännöksiin jollain muulla tavalla.

Marttilan kylän historiallinen asutus on sijainnut inventointialueen länsipuolella Roismalanlahden rannalla, eikä kylää kuvaava vuoden 1644 maakirjakartta ulotu vuoden 2017 tutkimusalueelle (ks. Streng 1644: 45).

Vuoden 1740 tienoilla piirrettyyn Tyrvään pitäjänkarttaan (Ekman 1740) tutkimusalue on merkitty asumattomaksi. Asutusta ei ole merkitty myöskään ns. Kuninkaan kartastoon, joka on tutkimusalueelta laadittu 1780-luvulla (Harju 2012: 22, 338).

Inventointialueen karkea sijainti (alempi sininen ympyrä) noin vuonna 1740 piirretyssä Tyrvään pitäjänkartassa (Ekman 1740). Alueelle ei ole merkitty asutusta tai muuta maankäyttöä. Alueen halki kulkeva vanha tie on jäänyt myöhemmän maankäytön alle. Alareunan asutusnimi "Maanala" lienee maanmittarin kopiointivirhe, ja tarkoittaa Marttilaa.

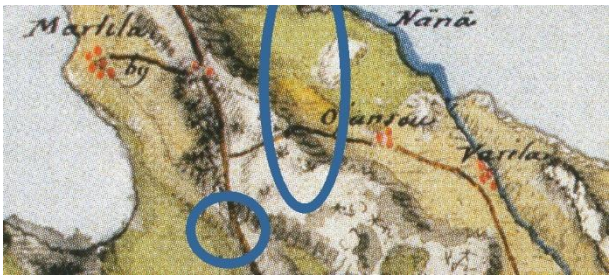

Tutkimusalueiden pääpiirteinen sijainti (pienempi sinen ympyrä) 1700–1800-lukujen vaihteen ns. Kuninkaan kartastossa (Harju 2012: 338). Marttilan kylän asutuksia on kuvattu punaisilla pisteillä vasemmalle ylhäälle.

Vuoden 2017 arkeologinen tarkkuusinventointi toteutettiin 8.5. ja 21.6.2017 erinomaisissa havainto-oloissa.

Maakuntamuseon lausunnossa erikseen mainittu kiertoliittymän itä- ja koillispuolinen alue todettiin maastotöitä edeltäneessä kartta-analyysissä otolliseksi monentyyppisiä muinaisjäännöksiä ajatellen.

Maastotyössä alue tarkastettiin silmämääräisesti käytännössä alaltaan. Koekuoppia (yhteensä neljä, koko noin 40 x 40 cm) kaivettiin niille kohdille, joita pidettiin potentiaalisina ajatellen esimerkiksi esihistoriallisia asuinpaikkoja. Aluetta prospektoitiin perusteellisesti maaperäkairalla ja metallinilmaisimella. Lisäksi

tarkastettiin muutamien paikalla olleiden tuulenkaatojen juurakot. Maakivistä ja kalliopinnoista tarkastettiin edustava otos kuppien ja muiden hakkausten varalta.

Maaperä osoittautui alueen korkeimmilla osilla kallioksi, rinteillä erittäin kiviseksi moreenimaaksi ja alavammilla kohdilla saveksi. Liittymän koillispuolisen mäen länsi- ja pohjoislaidoilta on otettu maata.

Kaava-alueen muut osat ovat täysin rakennettua, osin teollisuusaluetta. Tätä osaa tarkastettiin silmämääräisesti ja todettiin, että paikalla ei käytännössä voi olla säilyneitä muinaisjäännöksiä. Alueen pohjoisosassa sijainneen Tuomisto-nimisen vanhan kantatilan paikka ympäristöineen on sekin kokonaan modernin liikerakentamisen alle jäänyttä.

Kiertoliittymän itäpuolelta todettiin alla tarkemmin kuvattu muu kulttuuriperintökohde *Ojanen*, mutta mitään muinaisjäännökseen viittaavaa ei alueella todettu. Oletettavasti huomattava kivisyys on estänyt alueen intensiivisen hyödyntämisen esihistoriallisella ja historiallisella ajalla.

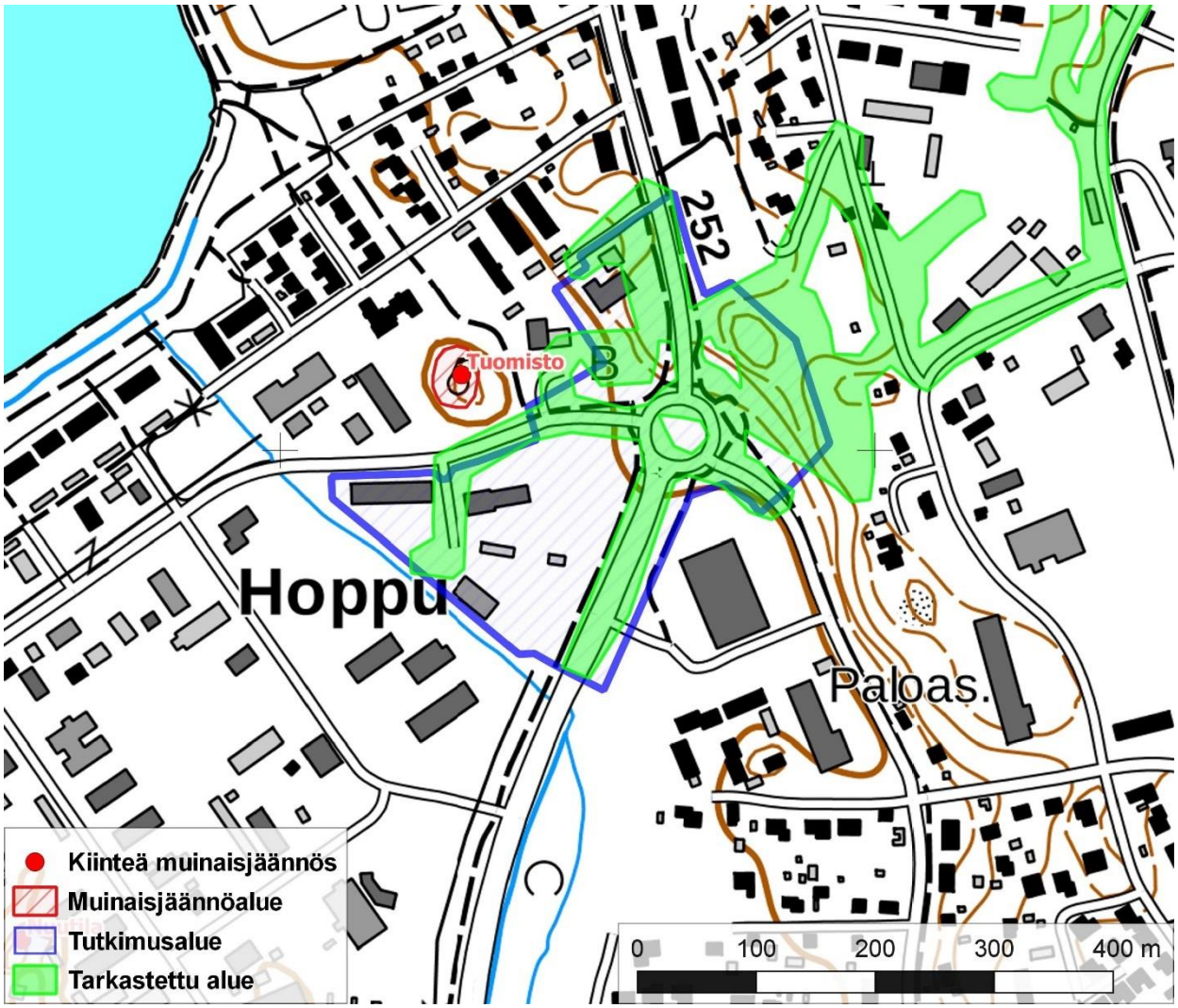

Tuomiston kiertoliittymän tutkimusalueen maastossa tarkastetut osat merkittyinä vihreällä värillä. Punaisella merkitty Tuomisto-niminen kiinteä muinaisjäännös jää heti alueen luoteispuolelle.

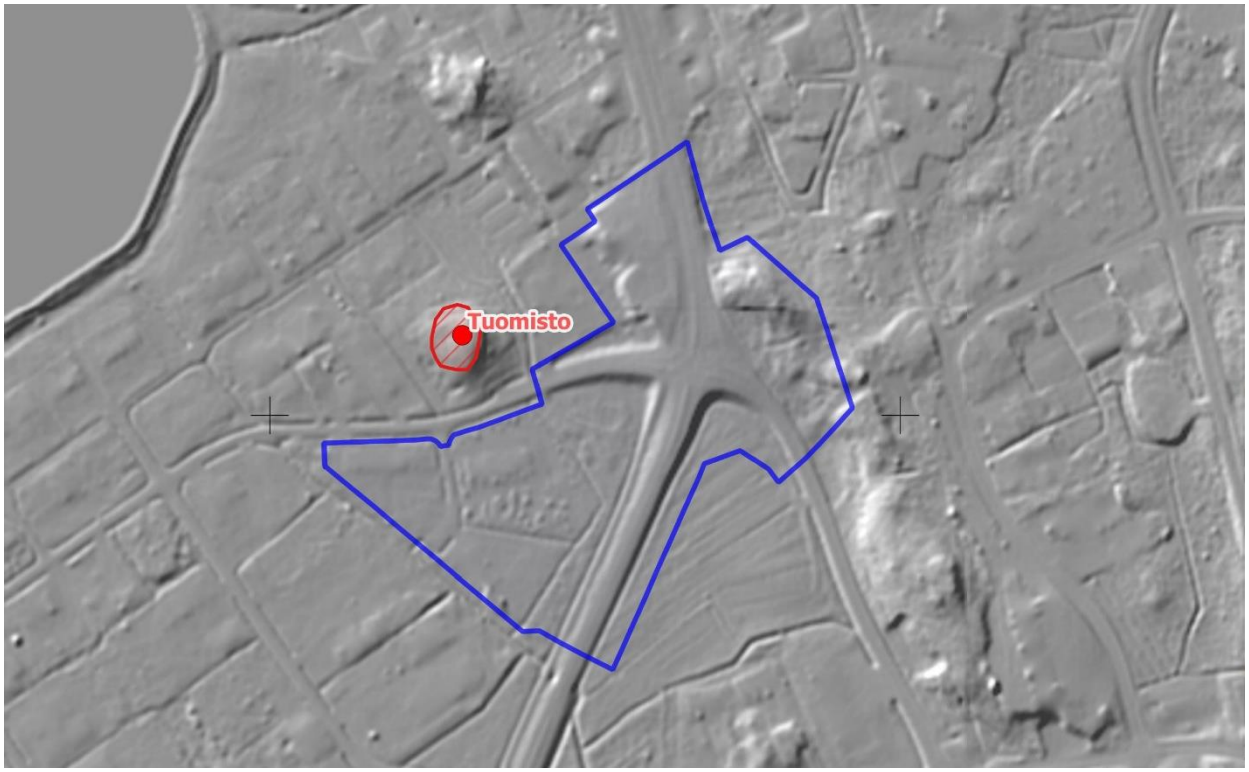

Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella laadittu maastomalli. Alueen rajat sinisellä. Punaisella on merkitty alueen lähellä sijaitseva Tuomiston muinaisjäännöskohde.

Yleiskuva eteläisimmästä inventointialueesta kiertoliittymän koillispuolella. Mäkialueen kivistä ja kallioista lakea. Kaakosta.

Kiertoliittymän itäpuolen alavampaa osaa, joka sekin on hyvin kivistä. Kaakosta.

Kiertoliittymän luoteis- ja länsipuolista täysin muokattua ja rakennettua aluetta. Itäkoillisesta.

Sastamala Ojanen

Uusi kohde (muu kulttuuriperintökohde)

Asuinpaikka? Riihi?

Historiallinen aika (1900-luku?)

N 6806543 E 281896

Kohde sijaitsee välittömästi Tuomiston kiertoliittymän itäpuolella, noin viisi metriä tiealuetta erottavasta ojasta metsään päin, heti itä–länsi-suuntaisen polun eteläpuolella. Paikalla on pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen tulisija, jonka laajuus on 2,5 x 2 m ja korkeus 0,4 m. Tulisija on koottu karkeasti muotoilluista kivistä ja siihen liittyy jonkin verran tiiliä. Kivissä ei havaittu poranjälkiä.

Tulisijan päällä ja sen vieressä todettiin hyvälaatuista (käytännössä varsin nuorta) vihreää ja kirkasta pullolasia sekä pala lasitettua nuorehkoa punasavikeramiikkaa (löytöjä ei talletettu).

Tulisijaan liittyvästä rakennuksesta ei näkynyt maan pinnalle perustuksia tai muita merkkejä, mutta tulisijan ympäristöön tehdyissä kairanpistoissa todettiin tummaa hiilipitoista maata. Ympäristöä prospektoitiin myös metallinilmaisimella, mutta mitään merkille pantavaa ei havaittu.

Koska mistään vanhoista kartoista ei ole osoitettavissa paikalla sijainnutta rakennusta, kohde on pyrittävä ikäämään maastohavaintojen perusteella. Kaikki paikalla havaitut ajoittavat löydöt (tiilenpalat, uudehko lasi, punasavikeramiikka) sopivat myöhäiseen ajoitukseen, käytännössä 1900-lukuun.

Kartoille merkitsemättömyys sekä syrjäinen sijainti voivat viitata siihen, että kyseessä on nuorehko riihen kiuas.

Tulisijan jäännös kiertoliittymän vieressä. Idästä.

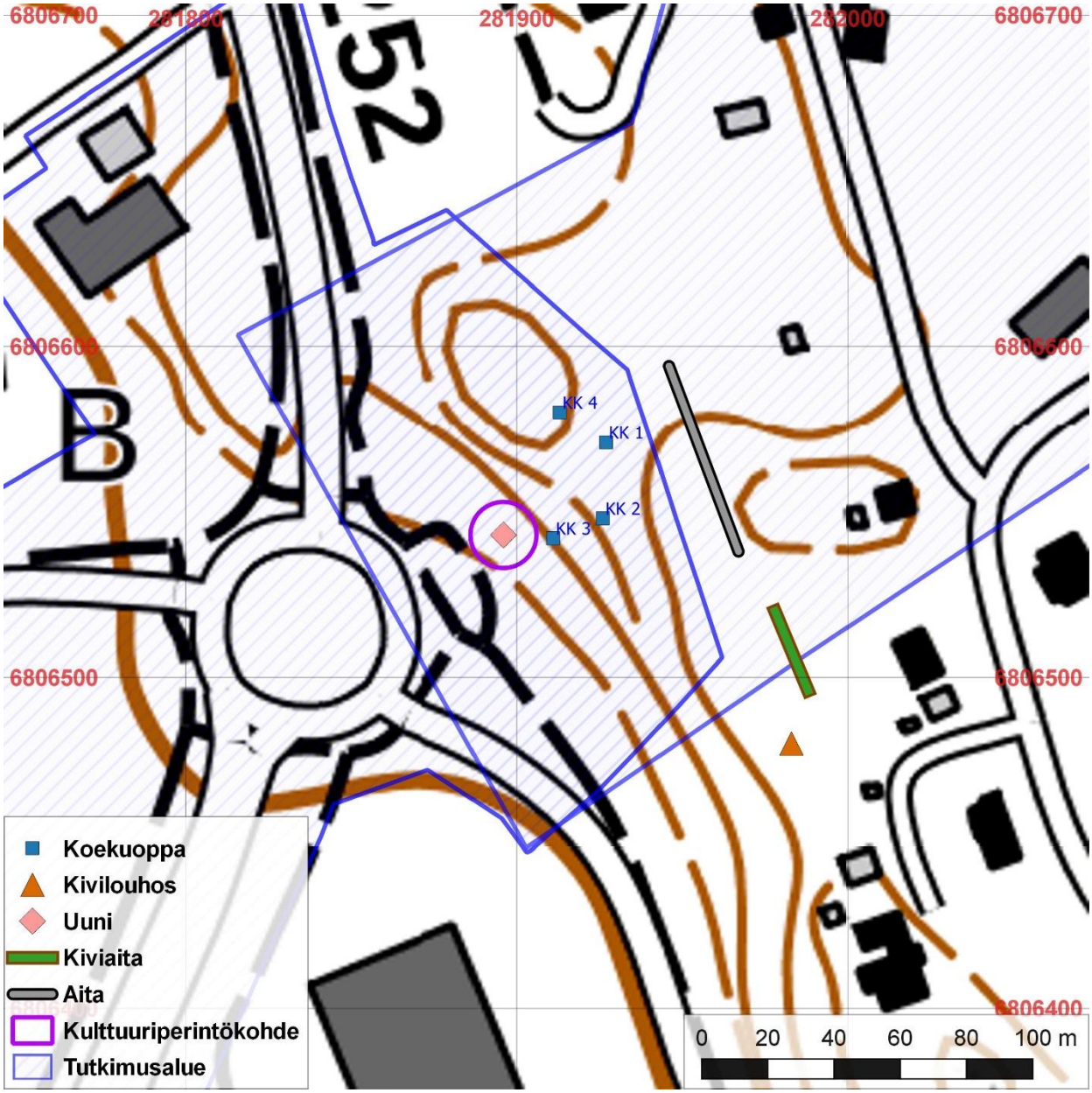

Ojanen-nimisen kohteen uuninjäännös on merkitty punaisella vinoneliöllä ja kohteen kairaushavaintoihin perustuva rajaus sinipunaisella. Alueelle kaivetut koekuopat on merkitty sinisillä neliöillä. Niiden oikealla puolella on 1900-luvun kivirakenteita, jotka on kuvattu tekstissä jäljempänä, Sylvään yleissuunnitelma-alueen yhteydessä.

3.2. Sylvään yleissuunnitelma-alue

Vuoden 2017 arkeologisen inventoinnin tutkimusalueista laajin, Sylvään yleissuunnitelma-alue, sijaitsee Vammalan keskustan itäpuolella. Siihen kuuluu pääosin rakentamattomia metsä-, pelto- ja ranta-alueita. Eteläosassa on mm. teollisuus/varastokäytössä olevia alueita. Kokonaispinta-ala on n. 37 ha.

Inventointi toteutettiin ns. yleiskaavatarkkuudella. Alueen eteläisin osa on limittäinen edellä käsitellyn Tuomiston kiertoliittymän asemakaavamuutosalueen kanssa – ao. kohtaa koskevat havainnot on kuvattu sen yhteydessä edellä.

Pääosa Sylvään tutkimusalueesta, erityisesti sen keskiosa, todettiin varsin tasaiseksi metsämaaksi, joka oli maastotöiden aikana lähinnä joutomaana. Arkeologisen potentiaalin kannalta keskeisimmän osan voi katsoa sijaitsevan alueen pohjoispäässä. Siitäkin huomattava osa on hyvin alavaa ja vanhoissa kartoissa niityksi merkittyä.

Keskimmäisellä alueella on alueita historiallisista Varilan, Ojansuun ja Marttilan maakirjakylistä. Historiallisille kartoille ei koko yleissuunnitelma-alueelle ole kuvattu asutusta tai muita muinaisjäännöksiin mahdollisesti viittaavia kohteita – lukuun ottamatta alla kuvattua Ojansuun kylätonttia.

Vanhin suurimittakaavainen kartta, vuoden 1644 ns. maakirjakartta (Streng 1644: 47), ulottuu yleissuunnitelma-alueen pohjoisosaan. Siihen on kuvattu asutusta vain Ojansuun kylätontin kohdalle (ks. sen tarkempaa kuvausta jäljempänä).

Vuoden 1740 tienoilla piirrettyyn Tyrvään pitäjänkarttaan (Ekman 1740) alue on merkitty asumattomaksi, ja sitä on kuvattu sanallisesti: ”alavaa maata, jossa kasvaa mänty-, koivu- ja leppämetsää”.

Inventointialueiden karkea sijainti (iso sininen ympyrä) noin vuonna 1740 piirretyssä Tyrvään pitäjänkartassa (Ekman 1740).

Asutustilanne näyttäytyy samankaltaisena ns. Kuninkaan kartastossa, joka on tutkimusalueelta laadittu 1780-luvulla (Harju 2012: 22, 338).

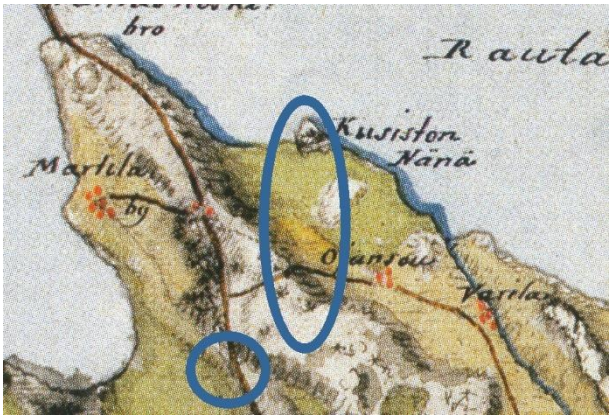

Tutkimusalueen pääpiirteinen sijainti (isompi sininen ympyrä) 1700–1800-lukujen vaihteen ns. Kuninkaan kartastossa (Harju 2012: 338).

Sylvään yleissuunnitelma-alue ja siellä maastossa tarkastetut kohdat.

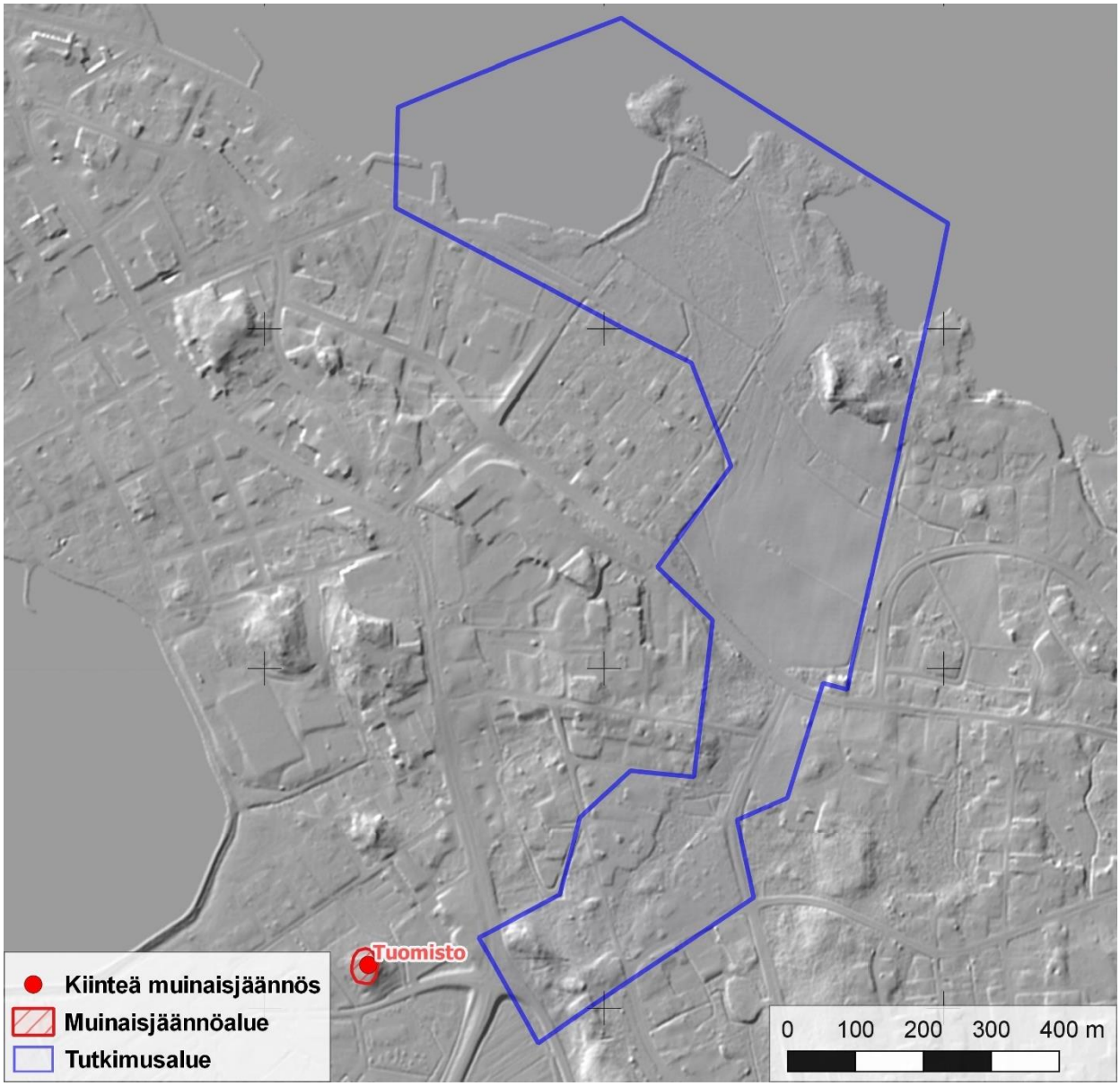

Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella laadittu maastomalli.

Sylvään yleissuunnitelma-alueen eteläisimmässä osassa, osin tutkimusalueella ja osin sen eteläpuolella, koordinaattipisteiden N 6806496 E 281988 ja N 6806520 E 281978 välillä, todettiin noin 25 metrin pituinen suora kiviaita. Sen korkeus on 0,5–0,8 m ja leveys 0,7–0,8 m. Paikka on harjanteen lakea, ja aita noudattaa tällä kohdalla 1700–1900-luvuilla ollutta kiinteistöjen rajaa.

Samalla rajalinjalla, kiviaidan pohjoispuolella, koordinaattipisteiden N 6806538 E 281967 ja N 6806594 E 281946 välillä, todettiin 18 lohkotuista kivistä tehtyä aidantolppaa. Tolppia on noin 60 metrin matkalla, tiheimmillään kolmen metrin välein. Kivissä todettiin 8 cm:n pituisia poranjälkiä; niiden yläpäässä on porattu reikä, todennäköisesti piikkilangan kiinnittämistä varten. Luoteisimman aidantolpan kohdalla on muita litteämpi ilmeinen kiinteistöjen rajakivi, johon on hakattu numero 1.

Edellisistä etelään, tutkimusalueen ulkopuolella, kivisen harjanteen laella kohdassa N 6806480 E 281983, todettiin 4 x 3 m laaja ja 1,5 m korkea siirtolohkare, jonka juurella oli kivestä erotettua louhintajätettä. Jätekivissä oli 8–22 cm pitkiä poranreikiä.

Kiviaita, kiviset aidantolpat ja kivenottopaikka lienevät samaa kokonaisuutta ja ajoittunevat mm. poranjälkien perusteella 1900-luvun alkupuolelle. Kaikki em. havainnot on merkitty sivun 9 karttaan Tuomiston kiertoliittymän asemakaavamuutosaluetta kuvaavassa luvussa 3.1.

Kivinen aidantolppa, jonka yläreunassa on reikä, oletettavasti piikkilankaa varten.

Kaava-alueen pohjoisosassa sijaitsee Satakielen metsäalue, jota tarkastettiin laajasti. Metsäalueen kaakkoisosassa, tasamaalla sekametsässä kohdassa N 6807382 E 282441, todettiin kiviröykkiö, jonka pohjakaava on kaareva, pituus 8 m, leveys 2,5 m ja korkeus 0,5 m. Kiviaineksen koko vaihteli välillä 25–100 cm, pääosa oli särmikkäitä. Poranjälkiä ei havaittu.

Koska kivistä osa oli huomattavan suurikokoisia ja koska osa niistä oli selkeästi lohkottuja (mahdollisesti räjäytettyjä), rakenne ei vaikuta perinteiseen pelto- tai kaskiviljelyyn liittyvältä ns. viljelysröykkiöltä, vaan nuorelta koneellisen raivauksen tuotteelta. Kiviä oli harvassa, ja ilmiö muistutti selvästi enemmän jätekivikasaa kuin määrätietoisesti koottua rakennetta, jollaisia perinteiset viljelyröykkiöt yleensä ovat. Lähimaastossa, edellisen pohjoispuolella noin 15 metrin päässä, oli 2–3 pienempää ja vielä epämääräisempää samantyyppistä kivirykelmää.

Röykkiöiden tuntumassa on sijainnut peltoa isojakokartan perusteella ainakin 1700-luvun jälkipuoliskolta lähtien, ja edelleen vuoden 1988 peruskartassa. Röykkiöt on maastohavaintojen perusteella arvioitava hyvin nuoriksi (1900-luku), eikä niille liene erityistä suojelutarvetta. Havaintopiste on merkitty alemmas Ojansuun kylätontin kohdekuvaukseen liittyvään sivun 16 karttaan.

Nuorehko raivausröykkiö Satakielen alueella.

Kaikkiaan Sylvään yleissuunnitelma-alueelta todettiin yksi mahdollinen kiinteä muinaisjäännös, Ojansuun historiallinen kylätontti, joka kuvataan alla.

Sastamala Ojansuu

Uusi kohde (mahdollinen muinaisjäännös)

Asuinpaikka (kylätontti)

Historiallinen aika

N 6807110 E 282376 (kohteen säilyneeksi arvioidun osan keskeltä)

Ojansuun kylä on ollut asuttu ainakin jo 1400-luvulla – ensimmäinen säilynyt kirjoitettu maininta siitä on vuodelta 1481. Viimeistään vuonna 1524 kylässä oli kaksi taloa ja vuoden 1540 maakirjassa niitä mainitaan kolme. Taloluku säilyi samana ainakin vuoteen 1571, mutta vuoden 1644 maakirjakartassa esiintyy enää kaksi taloa (kylän asutushistoriasta ks. Piilonen 2007: 112).

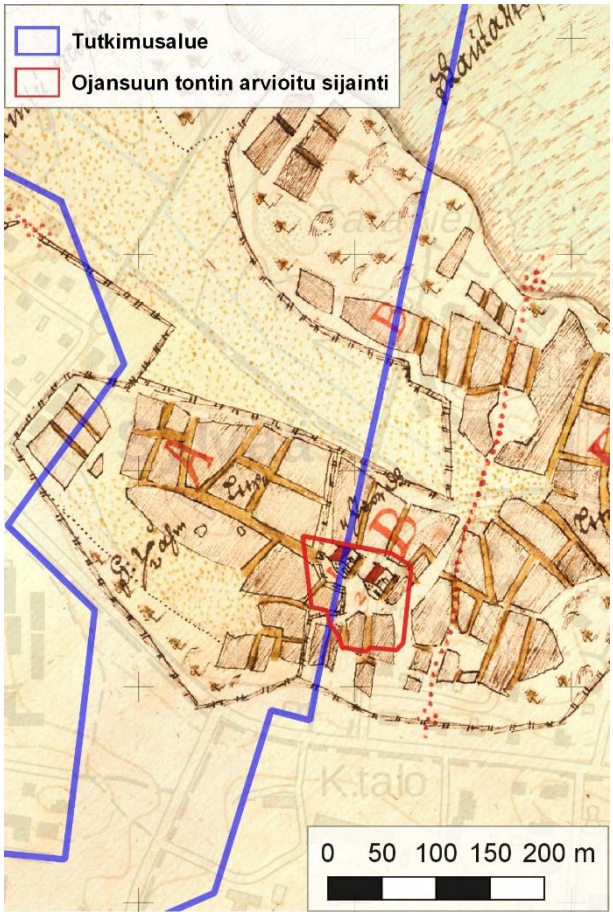

Ojansuun kylää 1640-luvun maakirjakartassa (Streng 1644: 47). Alueella on niittyä, metsämaata ja pieniä peltotilkkuja. Kylän molemmat talot ovat sijainneet tutkimusalueen itäreunassa, osin sen sisäpuolella. Muinaisjäännösalueen rajaus punaisella, suunnitelma-alueen raja sinisellä.

Ojansuun kylän vanhin tunnettu, 1600- ja 1700-lukujen karttoihin merkitty, tonttimaa on vuoden 2017 tutkimusalueen itäreunan kohdalla. Vuoden 1644 maakirjakarttaa ei voi aivan tarkasti asemoida, mutta todennäköisesti ainakin vielä silloin tontti on ulottunut tutkimusalueelle.

Osa tontista on kaikissa tarkoissa historiallisissa kartoissa tutkimusalueen itäpuolella. Myöhemmin, kun kylä on pienentynyt yksitaloiseksi, sen tontti on saattanut olla jo kokonaan alueen ulkopuolella.

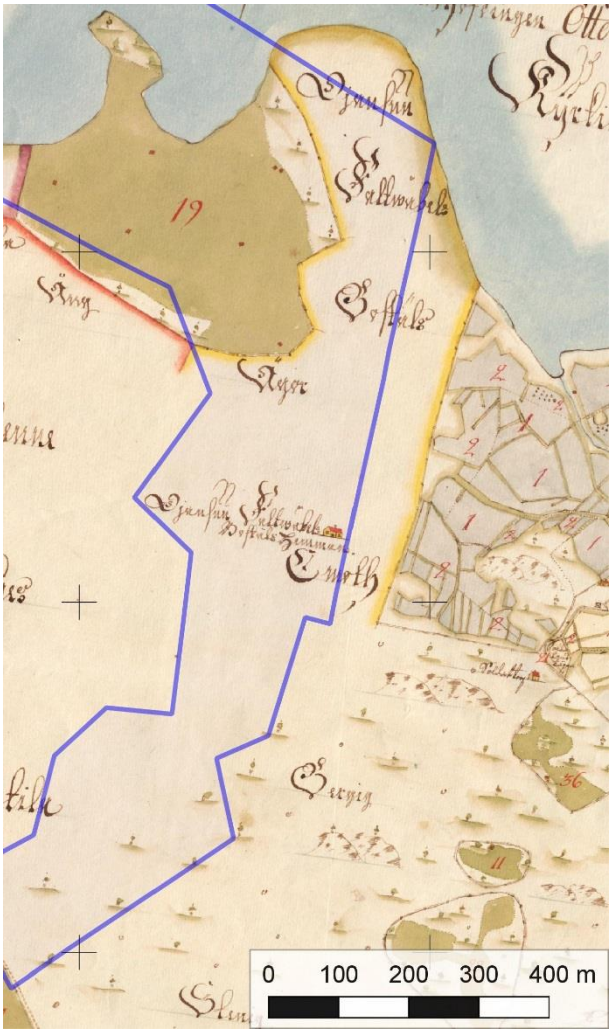

Varilan kylän vuoden 1736 karttaan on kuvattu myös Ojansuun tontti, jolla on tuolloin sijainnut vääpelin virkatalo (kuvan keskellä). Kartan epätarkkuuden vuoksi ei ole varmaa, onko virkatalo sijainnut tutkimusalueella vai sen ulkopuolella. Suunnitelma-alueen alava luoteisosa on merkitty vihreällä värillä niityksi (Ekman 1736).

Kaava-alueelle osuva osa vanhimmasta kylätontista on nykyisin peltoa, joka oli inventoinnin maastotöiden aikaan hiljattain suorakylvetty. Paikka on loivasti pohjoiseen laskevan peltorinteen tasainen päällys. Sen kohdalla on n. 2,5 m leveä itä–länsi-suuntainen traktoritie, joka johtaa lännessä pellon keskellä olevalle ladolle.

Maaperä alueella on savea. Pintapuoliset havaintomahdollisuudet olivat kasvipeitteisyyden vuoksi pellolla vähäiset.

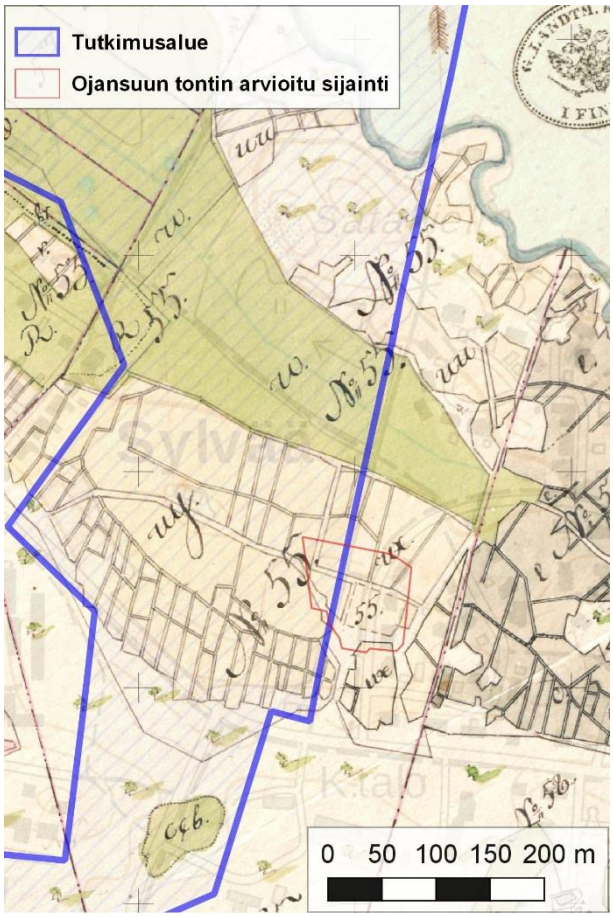

Aluetta vuoden 1775 isojakokartalla (Limon 1775).

Historiallista tonttialuetta prospektitiin kevyellä maaperäkairalla. Koekuoppia ei kaivettu. Kairauksissa todettiin laajalla alueella pellonpinnassa humuksensekainen muokkauskerros, jonka paksuus oli pääsääntöisesti noin 30 cm. Sen alla erottui puhdas vaaleamman harmaa savi.

Mainitun traktoritien pohjoispuolelle, kohtaan N 6807123 E 282355 tehdyssä kairanpistossa todettiin kuitenkin sekoittunutta peltomullan väristä maata 55 cm:n syvyyteen asti. Parissa muussa kohdassa sekoittunut kerros ylti noin 40 cm:n syvyyteen. Kaikissa tumma kerros vaikutti kuitenkin peltomullalta – ehjää peltokerroksen alapuolista kulttuurikerrosta ei havaittu.

Kuten tämäntyyppisissä kohteissa yleensä, on varsin todennäköistä, että em. traktoritien ja/tai pellolla kyntökerroksen alla on säilyneitä arkeologisesti merkityksellisiä asuinpaikkakerroksia tai rakenteita. Kohdetta on pidettävä mahdollisena muinaisjäännöksenä – säilyneisyyden voi todeta vain alueen arkeologisella koetutkimuksella.

Kohteen kiinnostavuutta lisää se, että em. karttojen perusteella juuri kylätontin vanhin osa saattaa olla nykyisellä peltoalueella. Tontti on todennäköisesti myös ollut 1640-luvun kahden pihapiirin muodostamaa tonttia laajempi aiemmin, ainakin 1500-luvulla, jolloin taloja kylässä mainitaan kolme.

Oheisissa kartoissa esitetty muinaisjäännösalueen rajausarvio perustuu 1600- ja 1700-lukujen kartoille merkityn kylätontin yhdistettyyn sijaintiin ja laajuuteen (samansuuntaisesta isojakokarttaan perustuvasta asemointituloksesta ks. Heiskanen 2002).

Kylätontin itäisin osa (hankealueen ulkopuolella) on rakennettua ja todennäköisesti täysin tuhoutunutta.

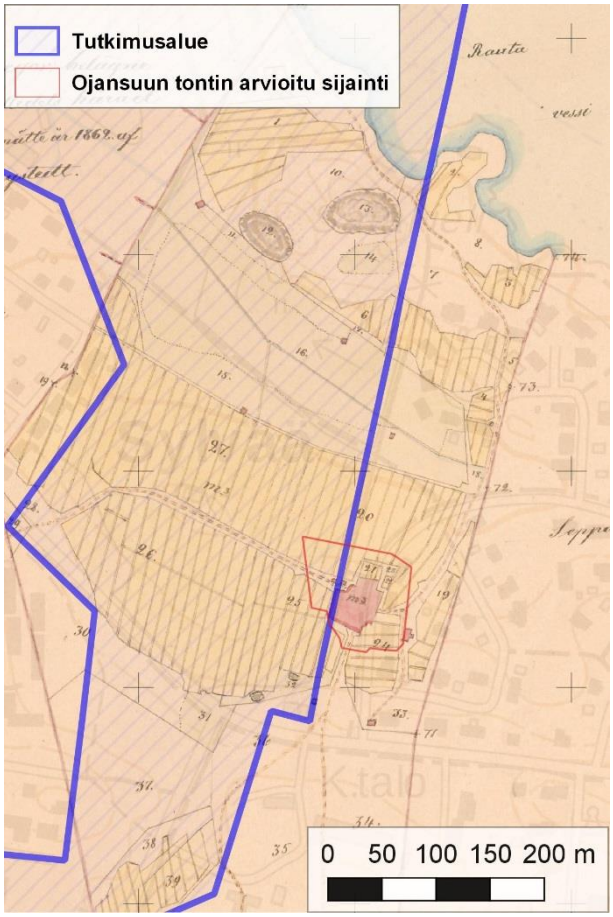

Jakokartta vuodelta 1862 (Klingstedt 1862).

Kohteen rajausehdotus (punaisella).

Ojansuun kylätonttia loivalla peltokumpareella, oikealla olevien rakennusten etupuolella. Lännestä.

3.3. Siikasuon selvitysalue

Pohjoisin inventointialue sijaitsee Vammalan keskustan pohjoispuolella. Siihen kuuluu asemakaavoitettuja, mutta pääosin toteuttamattomia korttelialueita, leirintäalue sekä Kilpinokan sillan ja ohitustien katuvarausaluetta. Kokonaispinta-ala on noin 25 ha.

Alueelta on 1930-luvulla löytynyt kiinteä muinaisjäännös, *Haapakallio*-niminen kivikautinen asuinpaikka (rekisteritunnus 912010022), joka kuitenkin oli poistettu Museoviraston muinaisjäännösrekisteristä kesään 2017 mennessä (ks. kohteen tarkempaa kuvausta jäljempänä).

Siikasuon selvitysalueen inventointi toteutettiin ns. yleiskaavatarkkuudella. Esihistoriallisia kohteita etsittiin mm. koekuopittamalla otollisiksi arvioituja kohtia Rautaveden rannalla.

Selvitysalue on ollut kokonaisuudessaan Kallialan historiallista maakirjakylää. Vanhin sitä kuvaava suurimittakaavainen kartta on vuodelta 1644 (Streng 1644: 43).

Vuoden 1740 tienoilla piirrettyyn Tyrvään pitäjänkarttaan (Ekman 1740) alue on merkitty asumattomaksi, ja sitä on kuvattu sanallisesti: ”pieniä mäkiä, joilla on leppä- ja katajapensaikkoa sekä siellä täällä pieniä peltotilkkuja.”

Asutustilanne jatkuu samankaltaisena ns. Kuninkaan kartastossa, joka on tutkimusalueelta laadittu 1780-luvulla (Harju 2012: 22, 338). Alue säilyy metsänä ja peltona aina 1900-luvun alkupuolelle, jolloin sen lounaiskulmaan nousee Kokemäenjoen Uittoyhdistyksen rakennelmia, sittemmin myös leirintäalue ja rannalle pari muutakin rakennusryhmää (ks. otetta vuoden 1961 peruskartasta jäljempänä).

Inventoinnin tuloksena Haapakallion asuinpaikkaa ehdotetaan rekisteröitäväksi uudelleen kiinteänä muinaisjäännöksenä. Lisäksi todettiin kaksi uutta historiallisen ajan kohdetta, jotka ehdotetaan huomioitaviksi muina kulttuuriperintökohteina (*Sastamala Tervakallio* ja *Sastamala Kamppi*). Kaikki kolme kuvataan tarkemmin alla.

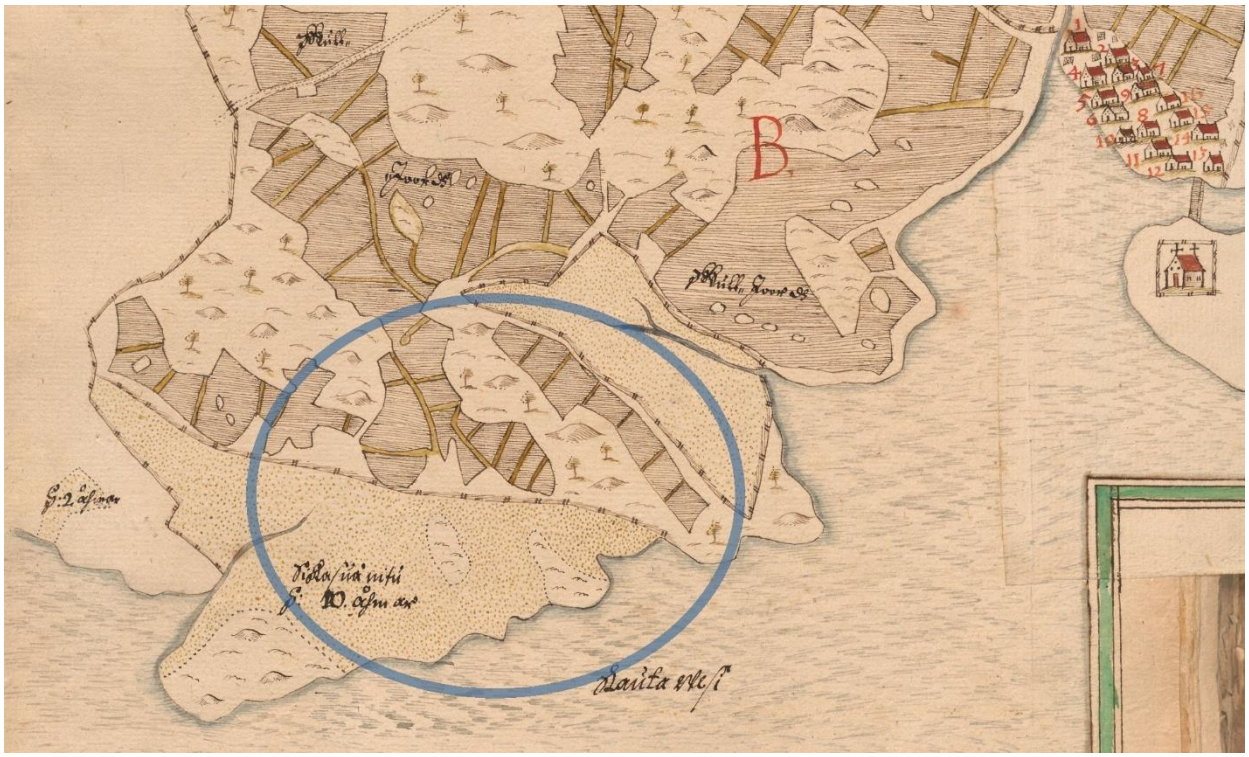

Pohjoisimman inventointialueen karkea sijainti (sinisellä) 1640-luvun maakirjakartassa (Streng 1644: 43). Alueelle on merkitty mäkistä metsämaastoa, peltokaistaleita ja kaakkoisosaan niittyä. Asutusta inventointialueella ei ole – se on keskittynyt suppealle alueelle Tyrvään vanhan kirkon pohjoispuolelle (kuvan oikeassa yläreunassa).

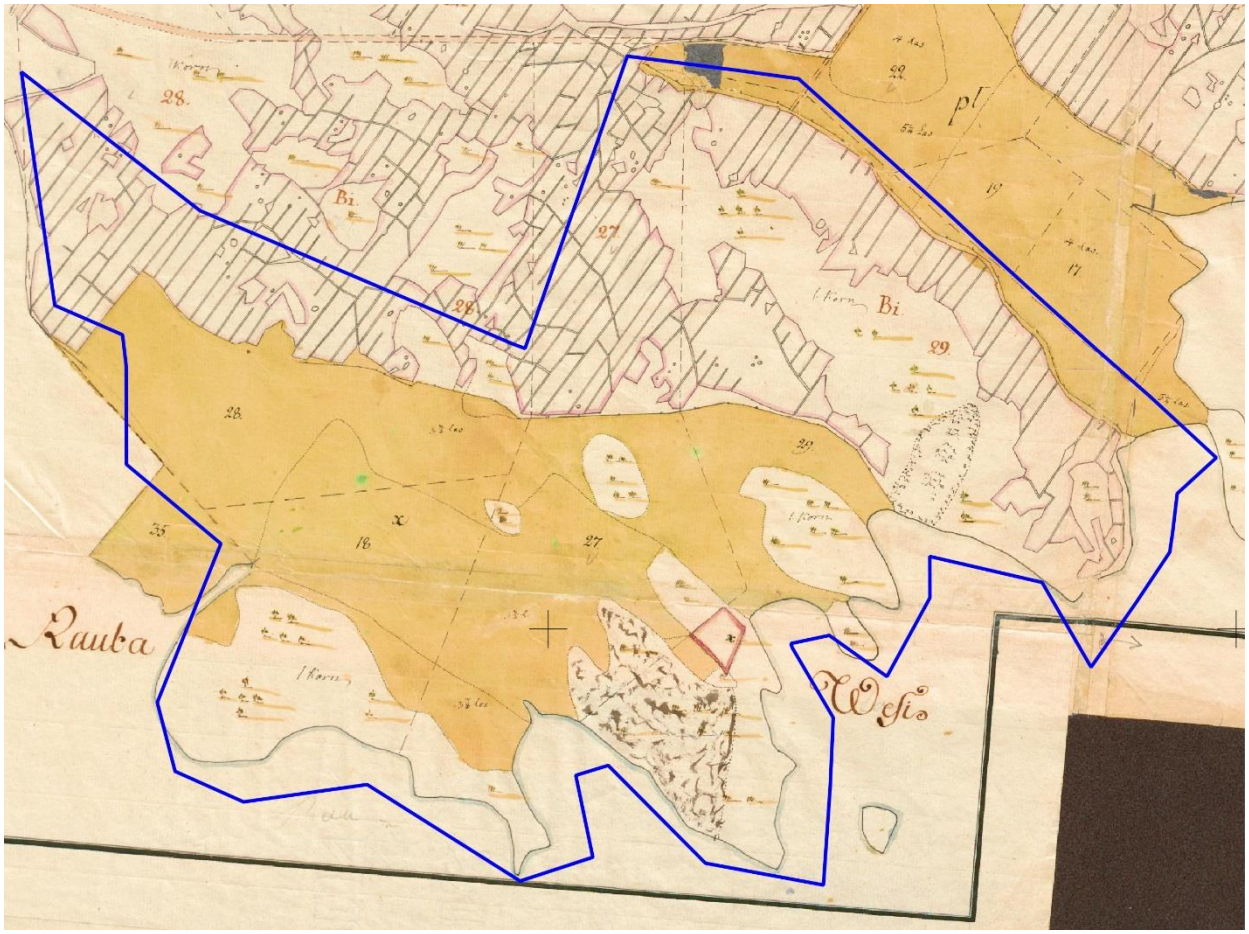

Pohjoisinta inventointialuetta Kallialan kylän vuosien 1768–1770 isojakokartassa (Collin & Limon 1768–70). Alueelle ei ole merkitty asutusta tai rakennuksia. Punertavalla rajattu suorakaide alhaalla keskellä on erillinen peltolohko.

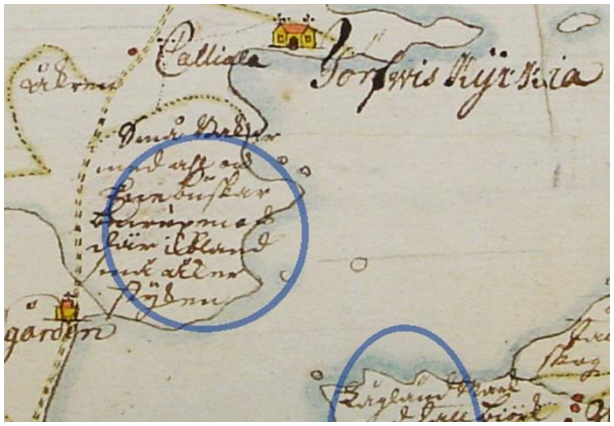

Inventointialueiden karkea sijainti (sininen ympyrä vasemmalla) noin vuonna 1740 piirretyssä Tyrvään pitäjänkartassa (Ekman 1740). Yläreunassa Tyrvään kirkko, vasemmassa alareunassa pappila.

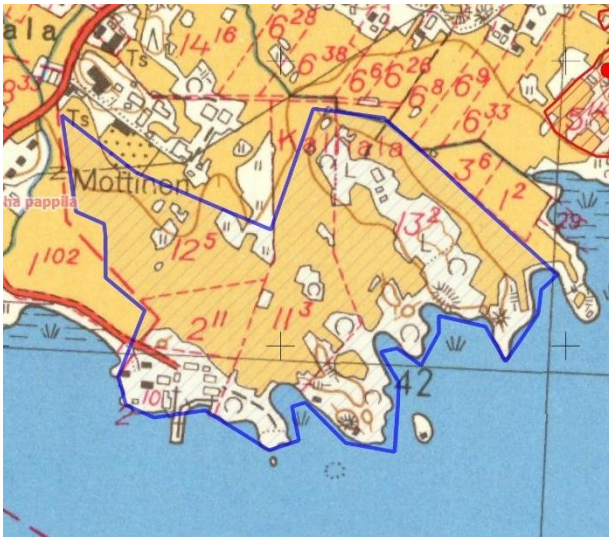

Siikasuon selvitysalue (rajattu sinisellä) vuonna 1961 painetussa peruskartassa.

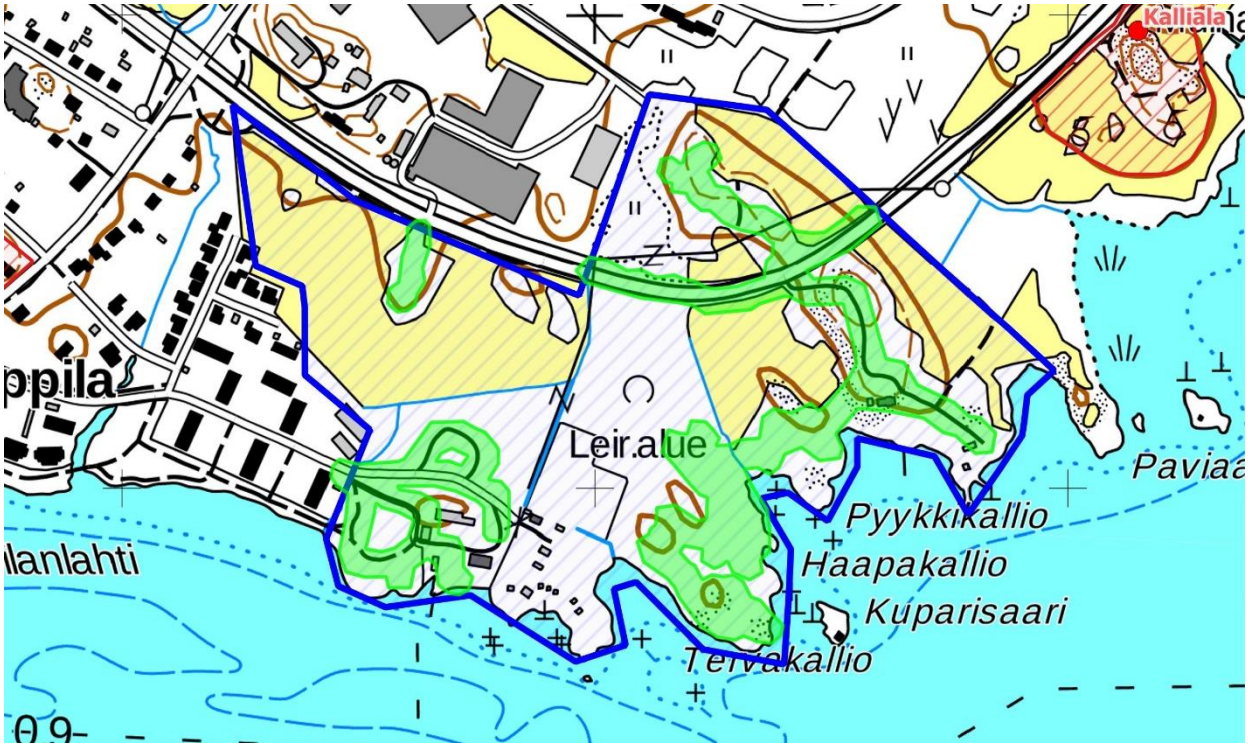

Siikasuon selvitysalue ja siellä maastossa tarkastetut alueet. Vanhastaan tunnettu Kalliala-niminen muinaisjäännöskohde erottuu kartan oikeassa yläkulmassa.

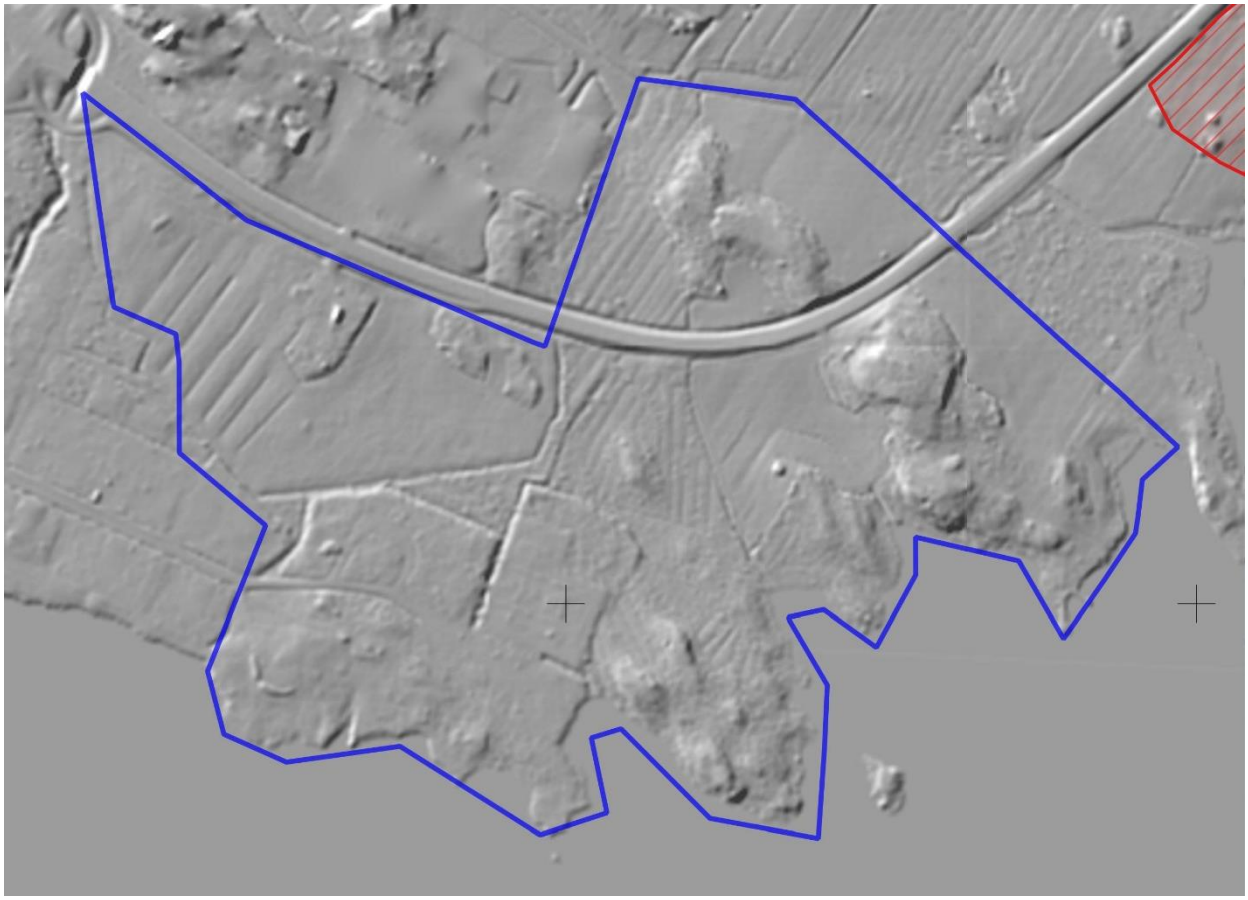

Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella laadittu maastomalli Siikasuon selvitysalueesta.

Sastamala Haapakallio

Kiinteä muinaisjäännös (ollut muinaisjäännösrekisterissä tunnuksella 912010022, sittemmin poistettu, esitetään nyt rekisteröitäväksi uudelleen)

Asuinpaikka

Kivikausi

N 6808360 E 282146 (kohteen keskeltä)

Aiemmat tutkimukset: kaivaus Aarne Äyräpää 1937, inventointi Aarni Erä-Esko 1949, kaivaus Pekka Sarvas 1960 ja 1962, inventointi Miikka Haimila & Kristiina Mannermaa 1999

1930-luvulla löytynyt Haapakallion asuinpaikka oli kesällä 2017 poistettuna Museoviraston ylläpitämästä valtakunnallisesta muinaisjäännösrekisteristä, koska kohde oli arvioitu loppuun tutkituksi. Tampereen museoiden Siiri-tietokantaan se oli kuitenkin edelleen merkitty.

Kohteen on löytänyt keväällä 1936 toimittaja Hannes Prusi. Arkeologi Aarne Äyräpään vuoden 1937 kaivausalue sijaitsi 5–10 metrin päässä rantaviivasta – tutkimus kohdistui aivan niemen uloimpaan kärkeen. Pekka Sarvaan 1960-luvun kaivausalue sijoittui Äyräpään kaivausalueen viereen. Tutkittu alue on yhteensä noin 70 neliömetriä (kohteen tutkimuksista ja löydöistä ks. Salo 2004: 134–136). Kaivausten löytöaineistoa on luonnehdittava huomattavan runsaaksi.

Vuoden 1999 inventoinnissa kohdetta kuvaillaan ”suurelta osin kokonaan tutkituksi”. Samassa yhteydessä löydettiin koekuopasta kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta (Haimila 1999: 42).

Vuoden 2017 inventoinnin yhteydessä ympäristöön päätettiin kaivaa muutamia koekuoppia. Pieneen ja laakeaan sekametsää kasvavaan notkelmaan, kohtaan N 6808373 E 282145, kaivetussa koekuopassa 1 (koko 35 x 30 cm) todettiin seuraavat kerrokset: 0–28 cm tummanharmaa humuksensekainen moreeni, 28–32 cm vaaleampi puhdas moreeni, 32 cm koko kuopan laajuinen kivi tai (todennäköisemmin) kallio. Tummanharmaassa moreenissa todettiin neljä selvää kvartsi-iskosta (ei talletettu).

Koekuopan 1 tummaa maata. Lastan kärki osoittaa kuopasta löytynyttä kvartsi-iskosta.

Edellisestä muutamia metrejä länteen, kumpareen päälle kohtaan N 6808371 E 282149, kaivetusta koekuopasta 2 (koko 30 x 30 cm) todettiin seuraavat kerrokset: 0–5 cm turve ja humus, 5–8 cm vaalea puhdas moreeni, 8 cm kallio. Kuoppa oli löydötön.

Lisäksi kaivettiin viisi löydötöntä koekuoppaa em. kuopista 30–40 metriä pohjoiseen olevalle alueelle, jonka erottaa koekuopista 1–2 välissä oleva alavampi ja kivikkoinen alue.

Koekuoppahavaintojen perusteella asuinpaikkaa ei ole syytä pitää kokonaan tuhoutuneena tai tutkittuna – pikemminkin näyttää siltä, että alueella on edelleen suhteellisen runsaasti kivikautista löytöaineistoa.

Asuinpaikka rajattiin koekuoppahavaintojen ja topografian perusteella: pohjoisessa sitä rajaa

em. alava ja erittäin kivinen alue, lounaassa kallio ja muilla suunnilla Rautavesi (ks. karttaa alla). Asuinpaikan laajuus on siten noin 60 x 40 m.

Maastossa koekuoppahavaintojen ja topografian perusteella arvioitu Haapakallion kivikautisen asuinpaikan rajaus (oranssi viiva). Aarne Äyräpään vuoden 1937 kaivauksen sijainti on merkitty punaisella tähdellä. Tervakallio-nimisen kulttuuriperintökohteen rajaus sinipunaisella viivalla. Korkeuskäyrät Maanmittauslaitoksen korkeusmallin perusteella.

Sastamala Tervakallio

Uusi kohde (muu kulttuuriperintökohde)

Asuinpaikka

1900-luku?

N 6808449 E 282070 (kohteen keskeltä)

Sekametsää kasvavan mäen lounaisrinteessä, kohdassa N 6808471 E 282085, todettiin rinteeseen leikattu kellarikuoppa, jonka laajuus on 4 x 4 m ja syvyys 1,2 m. Kellarin suuaukko osoittaa lounaaseen. Suuaukon kohdalla maassa oli näkyvissä tiilenpaloja. Maaperä on moreenia.

Viereisellä mäellä, kellarikuopasta 35 m lounaaseen, todettiin kalliopohjalla oleva kivistä ladottu aita, jonka pituus on n. 9 m ja leveys metrin. Sen koillispää on huolellisesti ladottu ja korkeudeltaan 0,8 m, lounaispää vain yhden kivikerroksen korkuinen (0,5 m). Aidan kivet ovat vaihtelevan kokoisia ja pääosin särmikkäitä – lounaispää koostuu isohkoista lohkareista. Kivien päällä oli vahva sammal. Aita kulkee pitkänomaisen kalliokumpareen poikki vanhalla kantatilojen rajalla. Aidan koillispää on kohdassa N 6808446 E 282060 ja lounaispää kohdassa N 6808438 E 282055.

Saman kallion reunalla, aidan lounaispään lähellä, kohdassa N 6808437 E 282053, on kiven- ja maansekainen röykkiö, selkeä uunin jäännös, jonka laajuus on 2,5 x 2 m ja korkeus 0,6 m. Röykkiössä erottui myös tiilenkappaleita. Uunin kupeesta löytyi metallinilmaisimella modernia rautalankaa ja samasta yhteydestä kirkasta uudehkoa pullolasia. Löytöjen perusteella uuninjäännös ajoittunee 1900-luvulle.

Uuninjäännöksestä edelleen 30 m kaakkoon, sekametsää kasvavassa rinteessä, parinkymmenen metrin päässä rannasta, kohdassa N 6808422 E 282079, todettiin kivirakenne, joka koostuu kahdesta toisiinsa nähden suorassa kulmassa olevasta seinän tai muun rakenteen vaatimattomasti kivetystä perustuksesta. Pohjakaavaltaan L-kirjaimen muotoisen rakenteen sivuista itäisempi on selkeämmin ladottu. Sivujen pituudet ovat 4 ja 6 m. Sisäpuolella näkyi maassa tiiliä, jotka oletettavasti liittyvät rakenteeseen.

Alueen kivirakenteet ovat selvästi samat, jotka mainitaan lyhyesti vuoden 1999 inventointiraportissa Haapakallion kivikautisen asuinpaikan kuvauksessa (”muutamia kivikasoja … sekä kivijalka ja kallion päällä oleva kivivallin pätkä”; Haimila 1999: 42).

Alueelle ei ole merkitty mitään merkillepantavaa 1800-luvun tai sitä vanhempiin karttoihin. Sen sijaan vuoden 1907 Senaatin kartassa paikalle on sijoitettu rakennus. Lämmitettävä rakennus sinne on merkitty edelleen vuosien 1961 ja 1979 peruskarttoihin, muttei enää vuoden 1988 karttaan (karttalehti 2121 07).

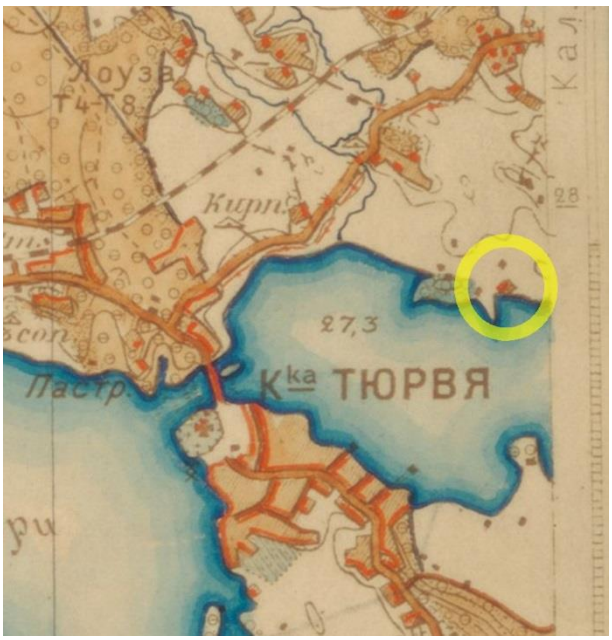

Maastossa havaittujen rakenteiden kohdalle merkitty rakennus (keltaisen ympyrän keskellä) ns. Senaatin kartassa (1907).

Kokonaisuus on ajoitukseltaan nuori, eikä sitä voi pitää muinaisjäännöksenä, mutta monipuolisena ja hyvin säilyneenä kokonaisuutena sen voi katsoa täyttävän ns. muun kulttuuriperintökohteen kriteerit. Kohteen arvioidut rajat on merkitty sivun 21 karttaan.

Kellarikuoppa alarinteen suunnasta (lounaasta).

Kellarikuoppa ylärinteen suunnasta (koillisesta).

L-kirjaimen muotoinen kivirakenne kohdassa N 6808422 E 282079.

L-kirjaimen muotoinen kivirakenne kohdassa N 6808422 E 282079.

Sastamala Kamppi

Uusi kohde (muu kulttuuriperintökohde)

Asuinpaikka? Riihi?

Historiallinen aika

N 6808821 E 282092

Sastamalan–Karkun-maantien pohjoispuolisessa sekametsässä, kumpareen laella, todettiin ylle merkittyjen koordinaattien kohdalla uuninjäännös, jonka laajuus on 3 x 2 m ja korkeus 0,7 m. Rakenne on pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen, kiven- ja maansekainen ja sijaitsee maapohjalla.

Rakenne on koottu suurimmaksi osaksi laakakivistä. Keskelle tehdyn kairanpiston perusteella siihen kuuluu myös tiiliä.

Uuninjäännös oli paksun sammaleen peittämä ja sen päällä kasvoi järeä kuusi. Kivijalasta ei erottunut merkkejä. Kumpareen laki, jolla kohde sijaitsee, on tasainen ja laajuudeltaan suppea, noin 10 x 10 metriä.

Paikalle ei ole merkitty rakennuksia tiedossa oleviin historiallisiin karttoihin. Alue on alun perin Kamppi-nimisen kantatilan maata.

Sijainti pienialaisella mäen laella on erikoinen ja sitä on pidettävä syrjäisenä esimerkiksi vedensaantia ajatellen – sijainnista päätellen kyseessä saattaa olla ennemmin riihen kiuas kuin asuinrakennus. Riihiä ei aina ole merkitty suurimittakaavaisiinkaan karttoihin, joten kohde ei välttämättä ole 1800–1900-lukuja vanhempi.

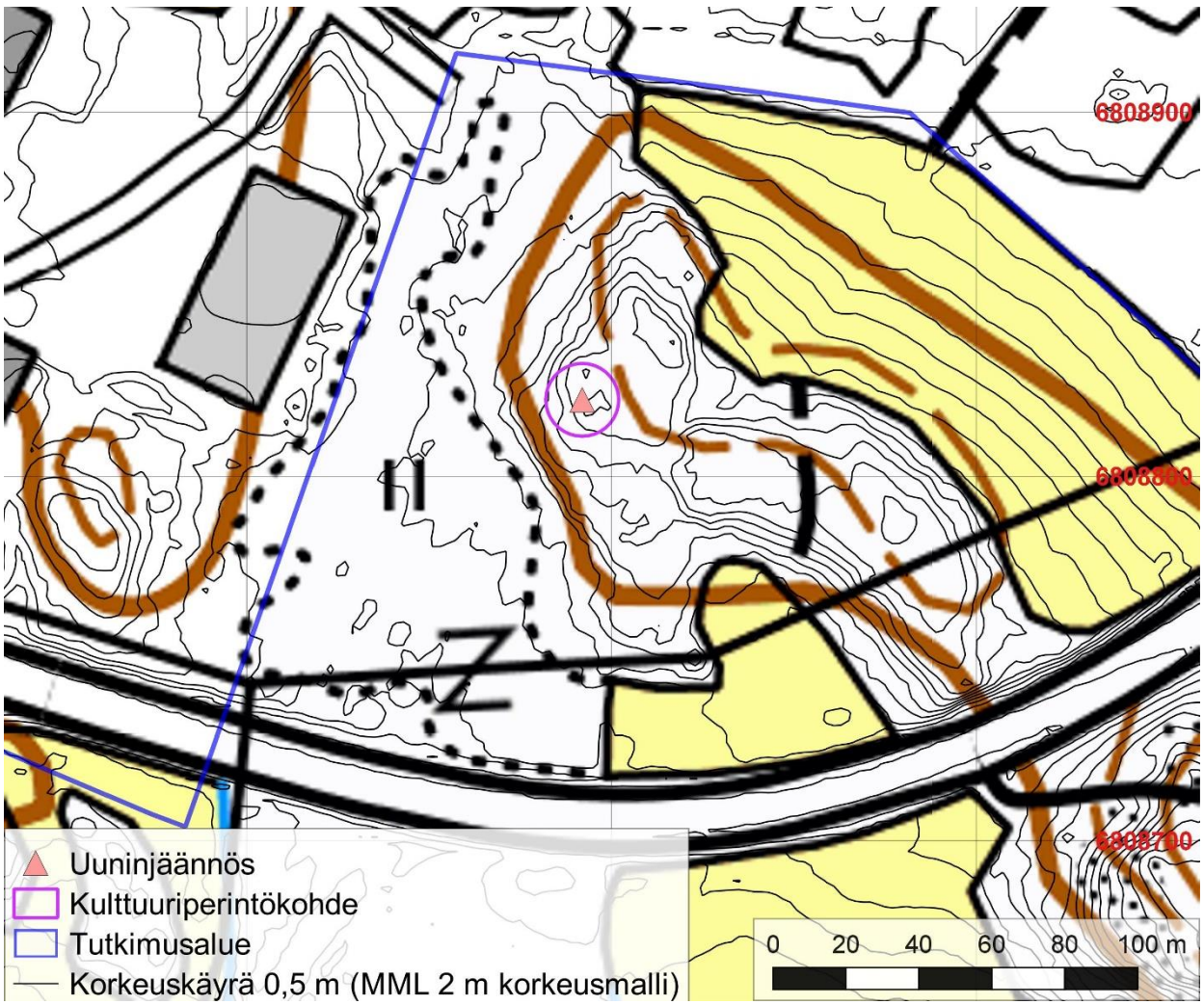

Sastamala Kamppi, uuninjäännös on merkitty punaisella kolmiolla kuvan keskelle. Kohteen topografiaan perustuva rajaus on merkitty sinipunaisella viivalla.

Sastamala Kamppi. Uuninjäännös sekametsässä. Kaakosta.

Sastamala Kamppi. Uuninjäännös sekametsässä. Etelästä.

4. Lähteet

Arkistolähteet

Collin, Israel & Limon, Jean 1768–70: *Chartae Delen N:o 1 öfver Kalliala Samfällighets Ägor.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto A 106: 8/1, Kansallisarkisto.

Ekman, Daniel 1736: *Warila By i Biörneborgs Lähn Öfre Sattagunda Nedre Dehls Häradh och Törfwis Sochn.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto A 106: 37/1, Kansallisarkisto.

Ekman, Daniel 1740: *Karta över Törfwis sochn.* Lantmäteristyrelsens leveranser 1850 nr. 199, Riksarkivet, Tukholma.

Haimila, Miikka 1999: *Vammala. Rautaveden osainventointi.* Arkeologinen tutkimusraportti, Museoviraston arkisto.

Heiskanen, Jari 2002: *Vammalan kulttuuriympäristöinventointi. Maisemahistoriaselvitys.* Painamaton tutkimusraportti, Pirkanmaan maakuntamuseo.

Klingstedt H. R. 1862: *Karta öfver Ojansuu Fältväbels boställs egor.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto A 106: 23/1, Kansallisarkisto.

Limon, Jean 1775: *Chartae Delen 11 Jokisiwu Samfällighets Ägor.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto A 106: 12/13, Kansallisarkisto.

Senaatin kartta 1907: *Karttalehdet XVII–XVIII/18–19, vuoden 1907 mittaus*. Senaatin kartasto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Streng, Jonas 1644: *Öffwer Satagundens Häradh, Törfwis Sochen.* Maakirjakartta MHA A 1 43–47, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänkartta (*sine anno*, n. 1850): *Karttalehti 2121 07*, Pitäjänkartasto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Äyräpää, Aarne 1937: *Tyrvään Haapakallion kivikautinen asuinpaikka.* Arkeologinen tutkimusraportti, Museoviraston arkisto.

Painetut lähteet

Harju, Erkki-Sakari (toim.) 2012: Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776–1805. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1373.

Piilonen, Juhani 2007: *Sastamalan historia* 2. Vammala.

Salo, Unto 2004: Esihistorian liiteosa. *Sastamalan historia* I,2. Hämeenlinna.

Peruskartta 1961: *Karttalehti 2121 07 Vammala*. Maanmittaushallitus.

Peruskartta 1979: *Karttalehti 2121 07 Vammala*. Maanmittaushallitus.

Peruskartta 1988: *Karttalehti 2121 07 Vammala*. Maanmittaushallitus.

5. Yhteenveto tuloksista

Tutkimusalueilla todettiin yksi kiinteä muinaisjäännöskohde, yksi mahdollinen kiinteä muinaisjäännös ja kolme muuta kulttuuriperintökohdetta.

Kiinteän muinaisjäännöksen kohdalla kyse on jo 1930-luvulla löytyneestä Haapakallio-nimisestä kivikautisesta asuinpaikasta, joka on sittemmin poistettu Museoviraston valtakunnallisesta muinaisjäännösrekisteristä. Vuoden 2017 inventointihavaintojen perusteella kohdetta ei ole syytä pitää kokonaan tutkittuna, vaan sen uudelleen rekisteröiminen on perusteltua.

Mahdollinen kiinteä muinaisjäännös on Ojansuun historiallinen kylätontti, josta osa on sijainnut tutkimusalueella. Kohteen säilyneisyyden ja muinaisjäännösluonteen voi varmistaa vain koekaivauksella.

Inventoinnissa löytyneet kolme kulttuuriperintökohdetta ovat kaikki todennäköisesti nuorehkoja historiallisen ajan asutus- tai elinkeinohistoriallisia kohteita (asuinpaikka ja kaksi mahdollista riihen jäännöstä).

Turussa 1.9.2017

Ville Laakso

Arkeologi, FT

Maanala Oy

SASTAMALA

OJANSUU
ARKEOLOGINEN KOETUTKIMUS
JA
SYLVÄÄN YLEISSUUNNITELMA-ALUEEN 1. ASEMAKAAVA-VAIHEEN ARKEOLOGINEN INVENTOINTI 2019

Janne Rantanen
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Tiivistelmä

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy toteutti 5.–7.11.2019 arkeologisen koetutkimuksen Sastamalan Ojansuun historiallisella kylätontilla. Samalla suoritettiin Sylvään yleis- ja kehityssuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen arkeologinen inventointi. Koetutkimuksessa havaittiin säilynyt kulttuurikerros alustavasti rajatun Ojansuun historiallisen kylätontin ja mahdollisen muinaisjäännöksen alueella. Kylätontti todettiin kiinteäksi muinaisäjännökseksi ja sen rajausta pystyttiin tarkentamaan havaintojen perusteella. Asemakaava-alueen inventoinnissa ei löytynyt kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Kannen kuva: Ojansuun historiallisen kylätontin ympäristöä, taustalla Rautavesi. 7.11.2019.

Rantanen, Janne/Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy: Sastamala. Ojansuu. Arkeologinen koetutkimus ja Sylvään yleissuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen inventointi 5.–7.11.2019. Tutkimusraportti.

Arkisto- ja rekisteritiedot

***Tutkimusraportin nimi ja valmistumispäivä*:** Sastamala. Ojansuu. Arkeologinen koekaivaus ja Sylvään yleissuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen inventointi 5.–7.11.2019. Tutkimusraportti. 21.11.2019.

***Tutkimusraportin sivumäärä*:** Kansilehti, 15 sivua + 5 liitesivua (A4).

Tutkimuksen toteuttaja: Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy.

Tutkija: Arkeologi (FM) Janne Rantanen.

Muu henkilökunta: Arkeologi (FM) Kalle Luoto (7.11.2019).

Tutkimuksen tilaaja: Sastamalan kaupunki.

Kaupunki: Sastamala.

Tutkimuskohde: Ojansuu, historiallinen kylätontti. Sylvään yleis- ja kehittämissuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen alue.

***Muinaisjäännöstyyppi*:** kohde ei ole Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä.

Tutkimuksen laatu: Arkeologinen koekaivaus ja inventointi.

Kenttätyöaika: 5.–7.11.2019 (yhteensä kolme kenttätyöpäivää)

Kohteen ajoitus: 1400–1900-luvut.

TM35FIN-karttalehtijako: M3342R.

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN)*:* p 6807070 i 282406

Tutkitun alueen pinta-ala: koekaivauksessa kaivettua alaa noin 7 m2.

Tutkimuslupa: Ei tutkimuslupaa, koska tutkimuskohde ei olut kiinteä muinaisjäännös.

***Aiemmat tutkimukset*:** Maanala Oy/Ville Laakso & Juha Ruohonen, inventointi 2017.

Esinelöydöt: Ei talteen otettuja esinelöytöjä.

Näytteet: Ei näytteitä.

Digitaaliset valokuvat: Raportin yhteydessä.

Negatiivit: Ei negatiiveja.

Tutkimusraportin säilytyspaikka: Museoviraston arkeologinen keskusarkisto.

Tutkimusraportin kopio: tilaaja, Pirkanmaan maakuntamuseo.

Lähestymiskartta

Koordinaatit ETRS89/ETRS-TM35FIN.

Taustakartta: Maanmittauslaitoksen avointen aineistojen tiedostopalvelu 11/2019.

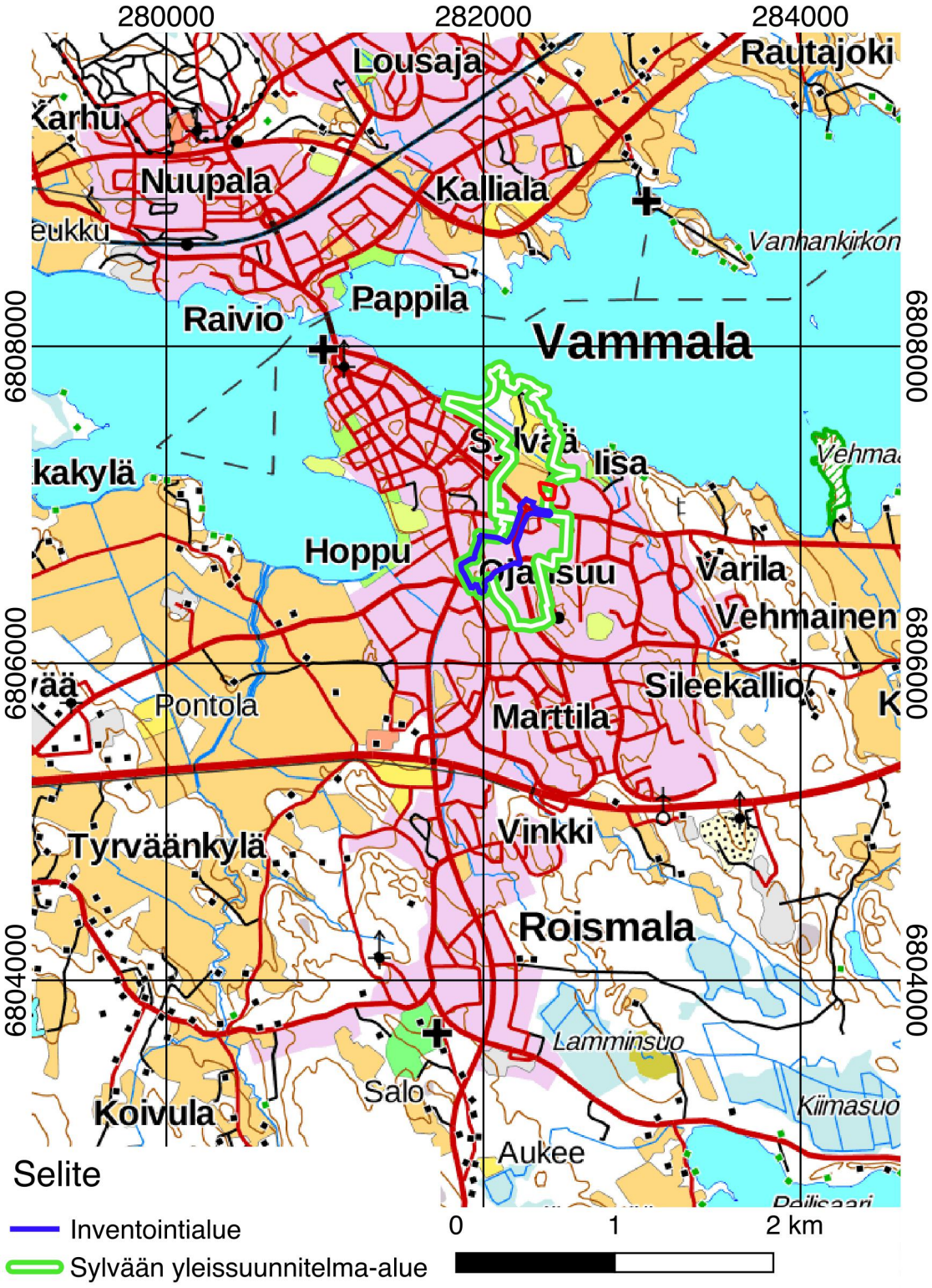

Peruskarttaote

Koordinaatit ETRS89/ETRS-TM35FIN.

Taustakartta: Maanmittauslaitoksen avointen aineistojen tiedostopalvelu 11/2019.

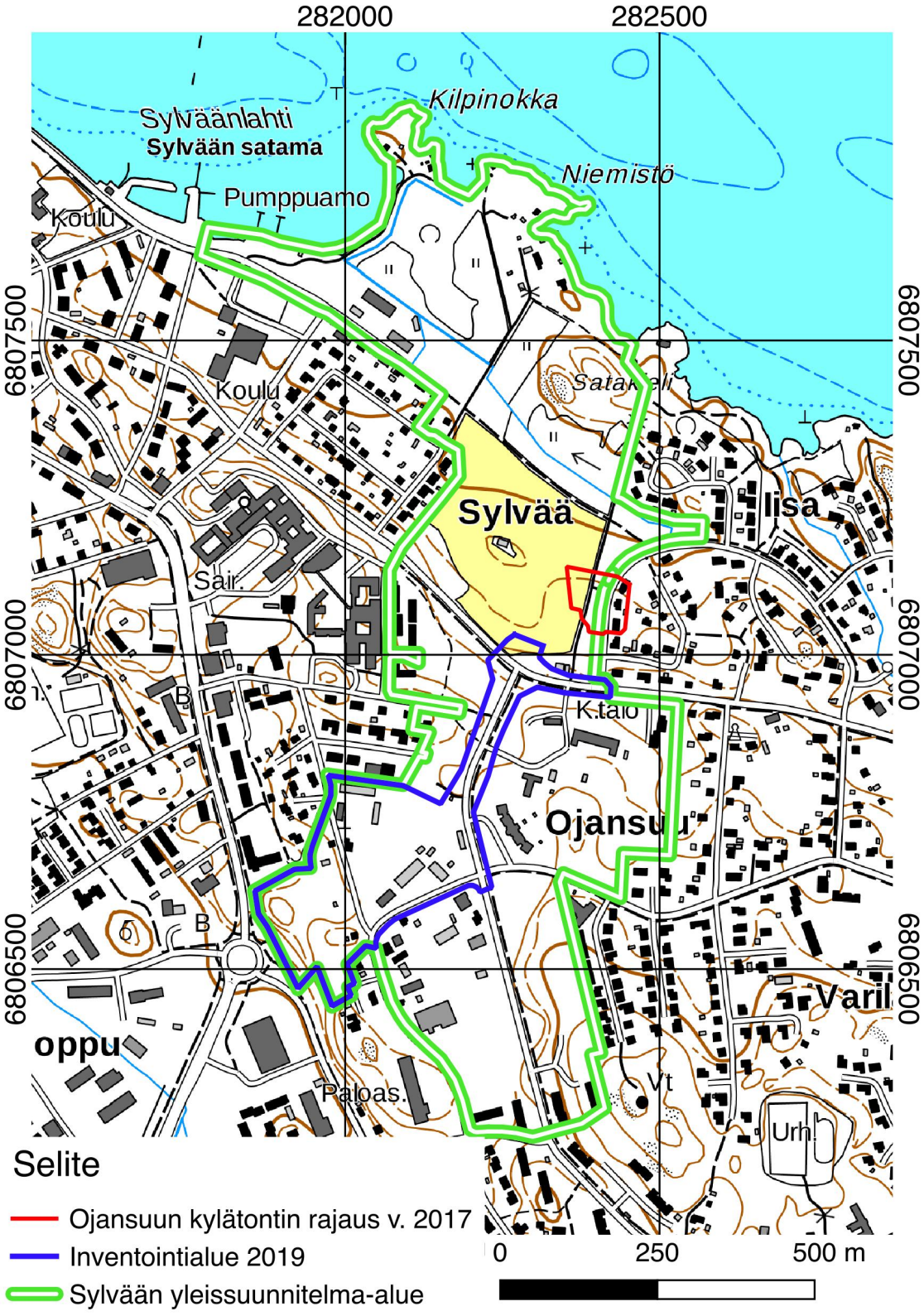

Rantanen, Janne/Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy: Sastamala. Ojansuu. Arkeologinen koetutkimus ja Sylvään yleissuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen inventointi 5.–7.11.2019. Tutkimusraportti.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä 1
Arkisto- ja rekisteritiedot 2
Lähestymiskartta 3
Peruskarttaote 4
Sisällysluettelo 5

1. Johdanto 6
2. Tutkimusalueen historiallinen ja arkeologinen tausta 6
3. Kenttätyömenetelmät 9
4. Koekaivaushavainnot 10
5. Inventointihavainnot 13
6. Yhteenveto 14
Lähteet 15

Liitteet
LIITE 1. Kartat. (2 sivua)
LIITE 2. Luettelo koekuopista (3 sivua)

1. Johdanto

Sastamalan Vammalan Sylvään kaupunginosan yleis- ja kehittämissuunnitelman toteuttaminen on edennyt 1. asemakaava-vaiheeseen. Pirkanmaan maakuntamuseo on antanut yleissuunnitelmasta lausunnon[1], jonka mukaan kaupungin tulee varautua yleissuunnitelma-alueen arkeologisen inventoinnin täydentämiseen asemakaavavaiheessa. Tämän johdosta Sastamalan kaupunki tilasi Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:ltä Sylvään yleis- ja kehittämissuunnitelma-alueen 1. asemakaavavaiheen arkeologisen inventoinnin ja Sastamalan Ojansuun historiallisen kylätontin koetutkimuksen. Ojansuun historiallinen kylätontti on määritelty mahdolliseksi muinaisjäännöksesi Maanala Oy:n tekemässä Sylvään yleissuunnitelma-alueen arkeologisessa inventoinnissa vuonna 2017[2].

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti arkeologisen inventoinnin ja Ojansuun historiallisen kylätontin koetutkimuksen 5.–7.11.2019. Tutkimuksesta vastasi arkeologi (FM) Janne Rantanen. Yhtenä päivänä kenttätyöhön osallistui myös arkeologi (FM) Kalle Luoto. Inventoinnin tavoitteena oli selvittää, onko asemakaava-alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita kaavassa huomioitavia kulttuuriperintökohteita. Ojansuun historiallisen kylätontin koetutkimuksen tavoitteena oli selvittää, missä määrin kylätontin vanhemmat kulttuurikerrokset ovat säilyneet ja tarkentaa Maanala Oy:n tekemää kylätontin alustavaa rajausta.

2. Tutkimusalueen historiallinen ja arkeologinen tausta

Ojansuun historiallinen kylätontti on määritelty mahdolliseksi muinaisjäännökseksi Maanala Oy:n tekemässä arkeologisessa inventoinnissa vuonna 2017. Maanala Oy:n inventointiraportissa on karttaotteita kylätonttia esittävistä historiallisista kartoista ja seuraava lyhyt yhteenveto kohteen historiasta[3]:

> Ojansuun kylä on ollut asuttu ainakin jo 1400-luvulla – ensimmäinen säilynyt kirjoitettu mainita siitä on vuodelta 1481. Viimeistään vuonna 1524 kylässä oli kaksi taloa ja vuoden 1540 maakirjassa niitä mainitaan kolme. Taloluku

1 Pirkanmaan maakuntamuseon lausunto 14.6.2019 (DIAR. 246/2019).
2 Laakso & Ruohonen 2017: 14–16.
3 Ibid.

säilyi samana ainakin vuoteen 1571, mutta vuoden 1644 maakirjakartassa esiintyy enää kaksi taloa (kylän asutushistoriasta ks. Piilonen 2007: 112).

Kyseessä on ollut suhteellisen pieni kylä, joka on sijainnut samalla tontilla historiallisten karttojen perusteella jo 1600-luvulla. Kylätontin tarkasta sijainnista ennen 1640-lukua historialliset kartat eivät kerro. Ojansuu on ollut valtion omistama sotilasvirkatalo 1800- ja 1900-luvuilla. Ojansuun yksinäistalon päärakennus siirrettiin Tampereentien eteläpuolelle ennen vuotta 1907 – talo on merkitty uudelle paikalleen vuoden 1907–08 venäläisessä topografikartassa. Vielä vuoden 1862 tiluskartassa kylätontti on merkitty vanhalle paikalleen. Ojansuun virkatalon viereen rakennettiin Tyrvään piirimielisairaala (nykyinen Sastamalan kaupungintalo) 1920-luvulla. Vanhan kylätontin kohdalle on merkitty 1900-luvun kartoissa vain joitain ulkorakennuksia, oletettavasti latoja. 1900-luvun aikana vanhan kylätontin länsiosan poikki on rakennettu soratie, joka johtaa järvenrantaan. Viime vuosikymmenten aikana kylätontin itäosa on jäänyt Iisantien ja sen itäpuolella olevan pientaloalueen alle (kuva 1).

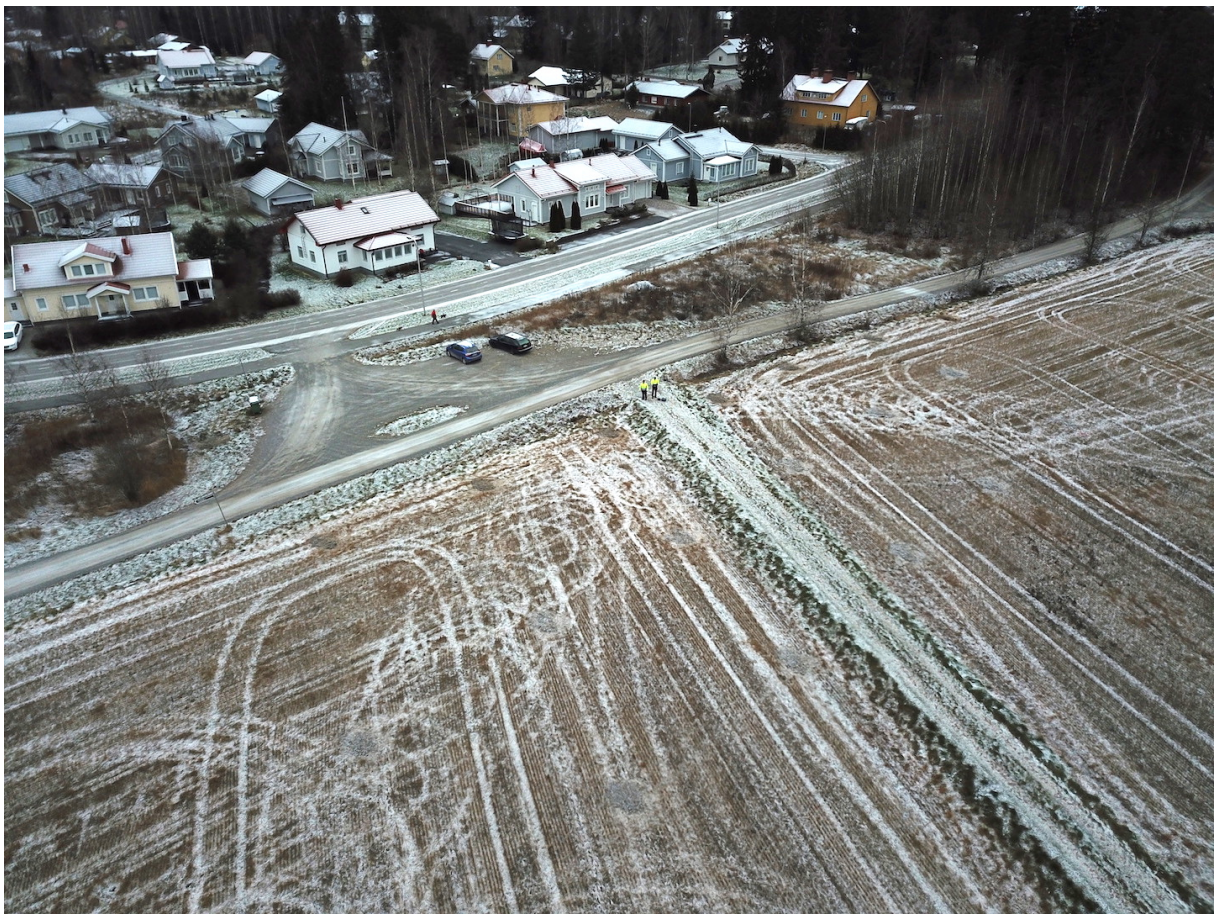

Kuva 1. Viistoilmakuva Ojansuun historiallisen kylätontin ympäristöstä. Kuvattu kaakkoon. 7.11.2019.

Inventoitavan asemakaava-alueen eteläosa on ollut 1900-luvulle asti lähinnä Marttilan ja Ojansuun kylien takamaata, pohjoisosa Ojansuun kylän peltovaltaista ympäristöä ja tienvartta (kuva 2). 1900-luvun kuluessa alueelle on rakennettu harvakseltaan pientaloja. Kartta-analyysin perusteella alue ei rakentamattomilta osiltaan vaikuttanut kovin potentiaaliselta kiinteiden muinaisjäännösten löytymisen kannalta. Maanala Oy on inventoinut alueen arkeologisesti yleissuunnitelmavaiheessa vuonna 2017.

Kuva 2. Viistoilmakuva inventointialueesta. Vasemmalla Sastamalan kaupungintalo ja Ojansuun yksinäistalon 1900-luvun tontti rakennuksineen. Kuvattu etelään. 7.11.2019.

Tutkimuksen esityövaiheessa käytiin läpi seuraavat historialliset kartat:

- Maakirjakartta vuodelta 1644. Piirtänyt Jonas Streng. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Maakirjakartat. Öffwer satagundens Häradh, Törfwis Sochn [Varila, Ojansuu]. (MHA A 1 46-47). http://digi.narc.fi/digi/view.ka?

kuid=20410515

- Varilan kylän tiluskartta vuodelta 1736. Piirtänyt D. Ekman. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Tyrvää. Varila; Tiluskartta ja selitys 1736-1736 (A106:37/1). http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=32155632
- Kuninkaan kartasto vuosilta 1776–1805.[4]
- 1840–60-luvun pitäjänkartta. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto. Pitäjänkartasto. Kiikka (2121 07 Ia.* -/- -). http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1364378
- Ojansuun virkatalon tiluskartta vuodelta 1862. Piirtänyt H. R. Klingstedt. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Tyrvää. Ojansuu; Tiluskartta ja selitys 1862-1862 (A106:23/1-6). http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=28257654
- Senaatin kartta, vuosien 1907–08 mittaus. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Senaatin kartasto. [Tyrvää] (XVII-XVIII 20-21) . http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1163887
- Uudistuskartta vuodelta 1927. Piirtänyt V. Fromholtz. Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Tyrvää. Ojansuu; N:o 1 Ojansuu: vuokra-alueen lohkominen 2:1-6 ja 1 1927-1927 (A106:23/7-12). http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=28257646
- Peruskartat vuosilta 1961 ja 1979, karttalehti 2121 07. Maanmittauslaitos. www.vanhatpainetutkartat.fi

3. Kenttätyömenetelmät

Ojansuun kylätontin koetutkimus toteutettiin koekaivauksena, jossa alustavasti rajatun kylätontin alueelle kaivettiin lapiolla yhteensä 27 koekuoppaa, jotka olivat kooltaan noin 50 cm x 50 cm. Koekuopat kaivettiin koskemattomaan maaperään saakka. Koekuoppien stratigrafia dokumentoitiin kirjallisin muistiinpanoin ja digitaalikameralla valokuvaamalla. Koekuoppien sijainti mitattiin satelliittipaikantimella, jonka mittaustarkkuus oli noin +/- 2 m. Dokumentoinnin jälkeen kuopat täytettiin. Kylätontin ympäristöä dokumentoitiin valokuvaamalla myös ilmasta käsin dronella eli kaukoohjattavalla lennokilla, jossa on kamera. Asemakaava-alueen rakentamattomat osat inventoitiin silmämääräisesti maastoa tarkastellen.

4 Alanen & Kepsu 1989.

4. Koekaivaushavainnot

Ojansuun alustavasti rajatulle kylätontille kaivetuista 27:stä koekuopasta 22:ssa ei havaittu pellon kyntökerrosta vanhempia ihmistoiminnassa syntyneitä maakerroksia tai rakenteita. Viidessä koekuopassa havaittiin kylätonttiin liittyvä kulttuurikerros – kaikki viisi koekuoppaa sijaitsivat vuoden 1862 tiluskarttaan merkityn kylätontin rajojen sisällä (liite 1, kartta 1).

Koekuopassa 14 havaittiin kyntökerroksen alla noin 10 cm paksu kerros likaista savea, jonka alla oli noin kaksi senttimetriä paksu lahon puun taso (kuva 3). Lahon puutason alta paljastui pohjasaveen kaivettu kuoppa, jossa oli likaista savea, nyrkinkokoisia kiviä, tiilenpaloja ja hyvin ohutta ikkunalasia. Kuopan funktio jäi epäselväksi, mutta laho puutaso saattaa olla esimerkiksi pohjustamattoman lattiarakenteen jäännös.

Kuva 3. Koekuopan 14 eteläprofiili, jossa erottuu vanhempi kulttuurikerros ja laho puutaso kyntökerroksen alla.

Koekuopassa 24 havaittiin noin 45 cm paksun paikalle levitetyn täyttömoreenikerroksen alta noin

10 cm paksu kerros likaista savea, jonka seassa oli lahoa puuta, hiiltä ja tiilenpaloja (kuva 4). Tämän kerroksen alta paljastui koskematon pohjasavi.

Kuva 4. Koekuopan 24 profiili. Täyttömaakerroksen ja pohjasaven välissä on ohut vanhempi kulttuurikerros.

Koekuopassa 25 havaittiin yhteensä noin 35 cm paksujen täyttösora- ja moreenikerrosten alta saveen painuneita päänkokoisia kiviä, joiden yhteydessä oli lahoa puuta (kuva 5). Kyseessä saattaa olla jonkin Ojansuun kylän rakennuksen kivijalan jäännös.

Kuva 5. Kulttuurikerros ja mahdollisen kivirakenteen jäännös koekuopassa 25.

Koekuopassa 26 havaittiin noin 45 cm paksun täyttömoreenikerroksen alla noin 10 cm paksu kerros likaista savea, jonka seassa oli nokea ja kyljellään olevia, murtuneita tiiliä (kuva 6). Kyseessä saattaa olla jonkin rakenteen jäännös tai kylätontin aikaista rakennusjätettä. Likaisen saven alta paljastui koskematon savi.

Kuva 6. Täyttömaakerroksen alla vanhempi kulttuurikerros ja mahdollisen tiilirakenteen jäännös koekuopassa 26.

Koekuopassa 27 havaittiin noin 30 cm paksun täyttösoran alla noin 20 cm paksu kerros likaista savea, jonka seassa oli palaneita kiviä (kuva 7). Tämän kerroksen alta paljastui koskematon hiesu. Koekuoppa 27 oli kaivetuista koekuopista ainoa, jossa pohjamaaperä oli hiesua eikä savea.

Kuva 7. Vanhempi kulttuurikerros täyttömaakerrosten alla koekuopassa 27.

Koekuopissa 14 ja 24–27 havaitut kulttuurikerrokset ovat todennäköisesti 1900-lukua vanhempia ja liittyvät siten Ojansuun vanhaan kylätonttiin. Tarkemmin kulttuurikerroksia ei kyetty ajoittamaan esinelöytöaineiston puutteessa. Esineellistä löytöaineistoa löytyi kaivetuista koekuopista kaiken kaikkiaan hyvin vähän. Koekuopasta 14 löytynyt ikkunalasin sirpale oli ainoa löytö, joka voitiin ajoittaa typologisesti 1900-lukua vanhemmaksi. Tienlevikkeen aluetta ei koekaivauksessa pystytty tutkimaan, joten on epävarmaa, onko sen sorakerrosten alla säilynyt kylätonttiin liittyviä kulttuurikerroksia. Myös levikkeen eteläpuolelle oli läjitetty maata mataliksi kasoiksi.

5. Inventointihavainnot

Asemakaava-alueesta inventoitiin karttaan 2 (liite 1) merkityt osat, jotka olivat ainoat toistaiseksi rakentamattomat kohdat alueella. Maasto oli näillä kohdin pääosin kivistä, paikoin kallioista metsää. Alueelta ei löytynyt muinaisjäännöksiä eikä huomionarvoisia kulttuuriperintökohteita. Vanhimmat alueella havaitut ihmistoiminnan jäljet liittynevät 1900-luvun maanviljelyyn. Maanala Oy:n inventointiraportissa[5] on kuvattu Tuomiston kiertoliittymän läheisyydessä havaitut suhteellisen nuoret rakenteet, joten niitä ei ole syytä esitellä tässä raportissa tarkemmin.

5 Laakso & Ruohonen 2017: 8–13.

6. Yhteenveto

Sastamalan Ojansuun alustavasti rajatun historiallisen kylätontin alueelle kaivettiin 27 koekuoppaa, joista viidessä havaittiin 1900-2000-luvun täyttökerroksia vanhempi kulttuurikerros. Kaikki viisi koekuoppaa sijoittuvat vuoden 1862 tiluskarttaan merkityn Ojansuun kylätontin rajojen sisälle. Esineellisen löytöaineiston puutteessa kulttuurikerroksia ei voitu ajoittaa tarkemmin, mutta oletettavasti ne ajoittuvat aikaan ennen Ojansuun yksinäistalon siirtämistä pois vanhalta kylätontilta 1900-luvun alussa. Koekaivauksessa tehtyjen havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että Ojansuun historialliseen kylätonttiin liittyviä kulttuurikerroksia ja rakenteita on säilynyt 1900-luvulla paikalle tuodun täyttömaan alla kartassa 1 (liite 1) esitetyllä alueella. Kohde täyttää siltä osin kiinteän muinaisjäännöksen määritelmän. Kylätontin itäosa on mitä todennäköisimmin tuhoutunut Iisantien ja sen itäpuolella olevan pientaloalueen rakentamisen yhteydessä. Asemakaava-alueen arkeologisessa inventoinnissa ei löytynyt kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita huomionarvoisia kulttuuriperintökohteita.

Tutkimusraportin laatinut
21.11.2019

Janne Rantanen
arkeologi, filosofian maisteri
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Lähteet

Kirjallisuus

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989. *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 505. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tutkimusraportit

Laakso, Ville & Ruohonen, Juha 2017. Tuomiston, Sylvään ja Siikasuon kaava-alueiden arkeologinen inventointi Sastamalassa 2017. Maanala Oy. Tutkimusraportti Museoviraston arkistossa.

Kartta 1. Yleiskartta Sastamalan Ojansuun historialliselle kylätontille kaivetuista koekuopista ja koetutkimuksessa tehdyistä havainnoista. Taustakartta: Maanmittauslaitoksen ortoilmakuva 11/2019. Kartografia: Janne Rantanen/Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy. ETRS89/ETRS-TM35FIN.

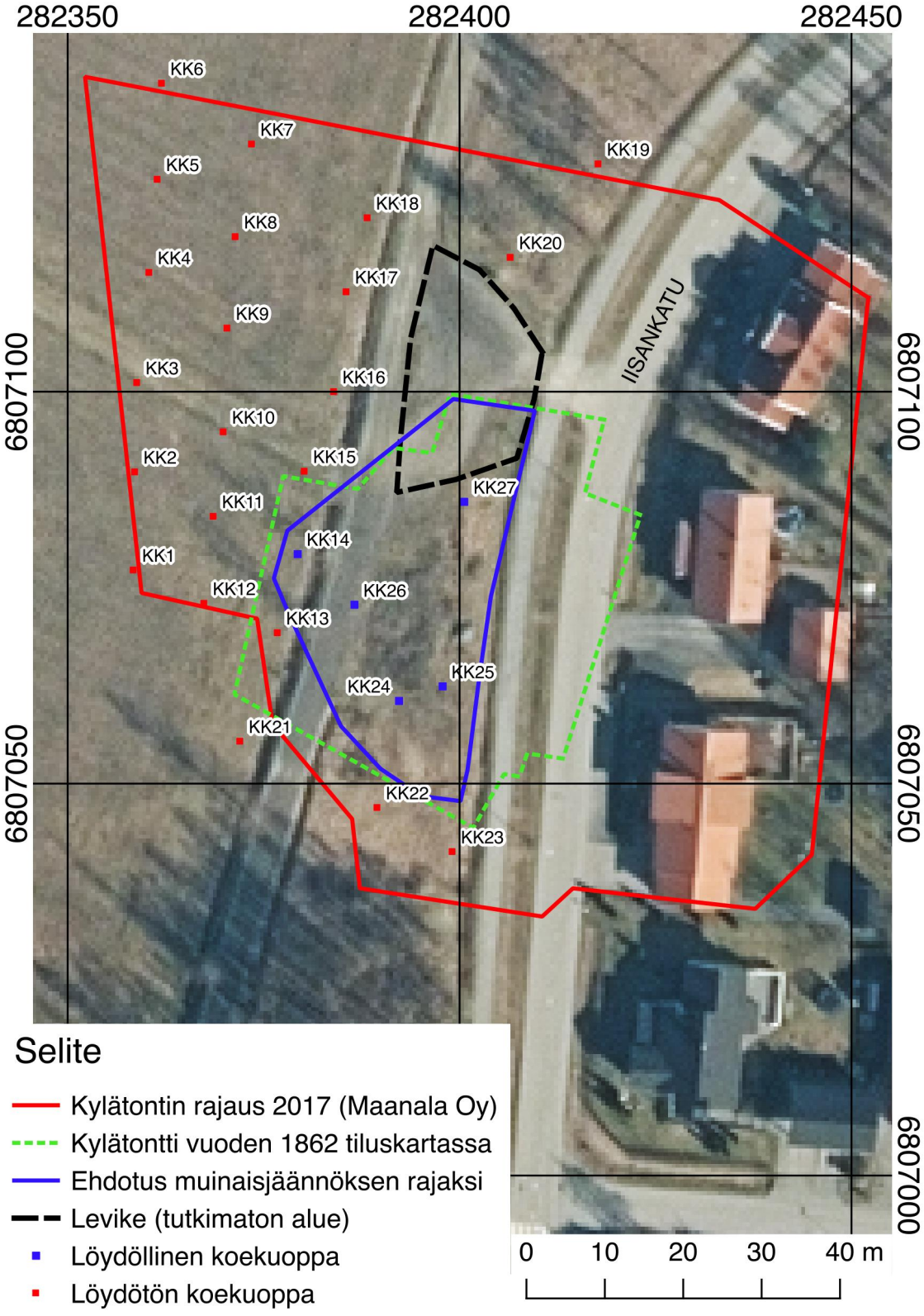

Kartta 2. Inventoitu asemakaava-alue. Taustakartta: Maanmittauslaitos 11/2019. Kartografia: Janne Rantanen/Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy. ETRS89/ETRS-TM35FIN.

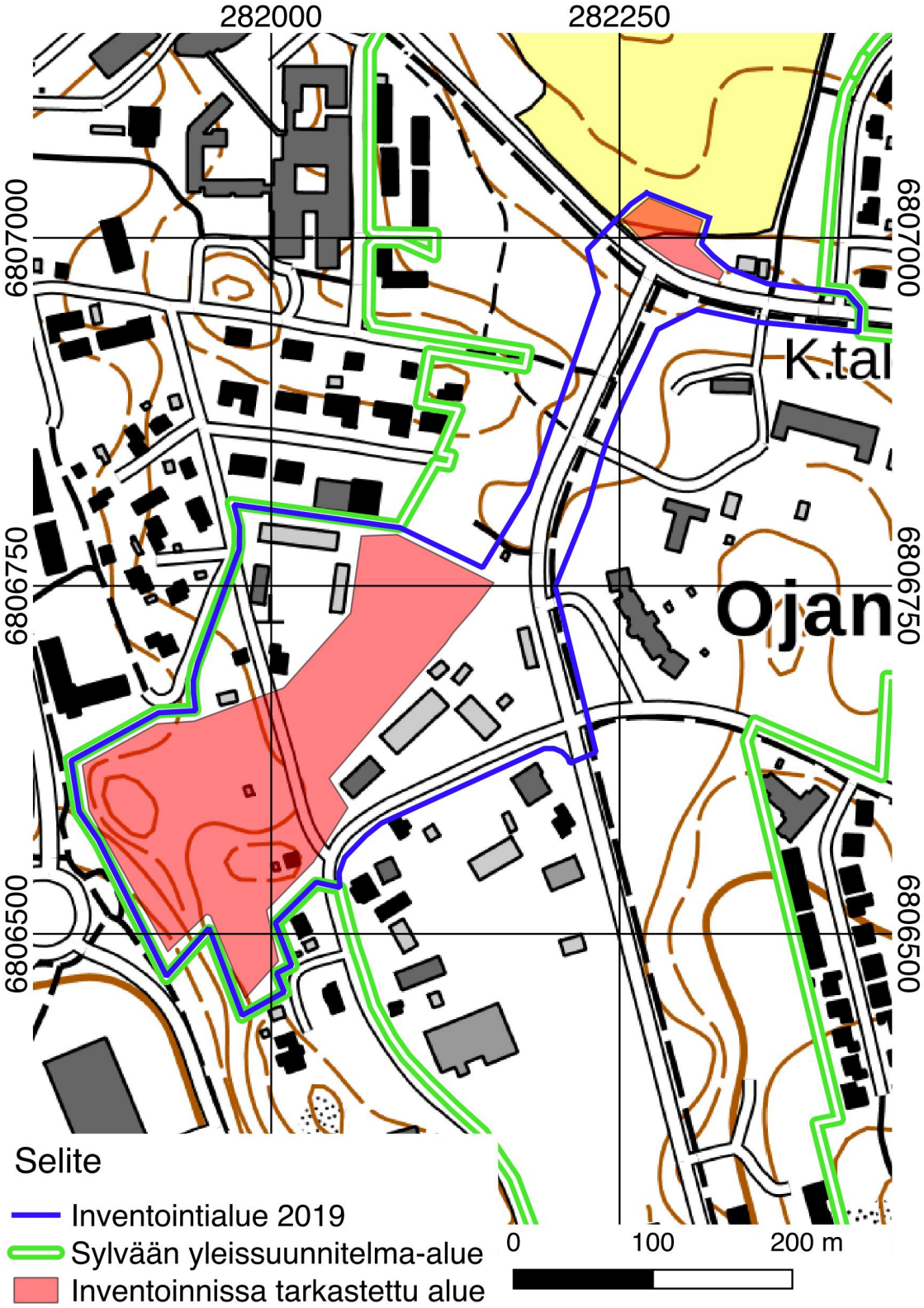

Kaikki koekuopat kooltaan 50 cm x 50 cm. Maakerrosten paksuus on mitattu maanpinnasta alkaen. Maanpinnan korkeuslukemat (N2000) on interpoloitu Maanmittauslaitoksen LIDAR -aineistosta (11/2019).

Koekuoppa 1
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 64.00.

Koekuoppa 2
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 63.88.

Koekuoppa 3
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 63.87.

Koekuoppa 4
0–25 cm kyntökerros, savipitoinen multa
25 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 30 cm. Pintakorkeus 63.24.

Koekuoppa 5
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 62.73.

Koekuoppa 6
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 62.23.

Koekuoppa 7
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 62.63.

Koekuoppa 8
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 30 cm. Pintakorkeus 63.10.

Koekuoppa 9
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 45 cm. Pintakorkeus 63.50.

Koekuoppa 10
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35c m– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.09.

Koekuoppa 11
0–25 cm kyntökerros, savipitoinen multa
25 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 30 cm. Pintakorkeus 64.06.

Koekuoppa 12
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.11.

Koekuoppa 13
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 64.05.

Koekuoppa 14
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35–45 cm ruskea savi
45–47 cm laho puutaso
47–52 cm likainen savi, jonka seassa ohutta ikkunalasia, tiilenpaloja ja kiviä
52 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 55 cm. Pintakorkeus 64.13.

Koekuoppa 15
0–40 cm kyntökerros, savipitoinen multa
40 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.42.

Koekuoppa 16
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 63.54.

Koekuoppa 17
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 63.29.

Koekuoppa 18
0–25 cm kyntökerros, savipitoinen multa
25 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 30 cm. Pintakorkeus 62.84.

Koekuoppa 19
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 35 cm. Pintakorkeus 62.62.

Koekuoppa 20
0–15 cm sora
15–35 cm ruskea hiekka
35–70 cm savipitoinen multa
70–90 cm hiekkainen lieju, jossa keraamisen putken paloja. Todennäköisesti salaoja.
90 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 95 cm. Pintakorkeus 63.39.

Koekuoppa 21
0–30 cm kyntökerros, savipitoinen multa
30 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.01.

Koekuoppa 22
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.20.

Koekuoppa 23
0–35 cm kyntökerros, savipitoinen multa
35 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 40 cm. Pintakorkeus 64.54.

Koekuoppa 24
0–45 cm täyttömoreeni
45–55 cm likainen savi, jossa lahoa puuta, hiiltä ja tiilenpaloja
55 cm– koskematon savi
Kaivusyvyys 60 cm. Pintakorkeus 64.65.

Koekuoppa 25
0–20 cm harmaa sora
20–35 cm täyttömoreeni
35–55 cm savi, jossa lahoa puuta ja päänkokoisia kiviä. Mahdollinen rakennuksen kivijalan jäännös.
Kaivusyvyys 55 cm. Pintakorkeus 64.71.

Koekuoppa 26
0–45 cm täyttömoreeni
45–55 cm likainen savi, jossa tiiliä ja nokea
Kaivusyvyys 55 cm. Pintakorkeus 64.58.

Koekuoppa 27
0–30 cm täyttösora
30–50 cm likainen savi, jossa nyrkinkokoisia palaneita kiviä
50 cm– koskematon hiesu
Kaivusyvyys 60 cm. Pintakorkeus 64.43.

Sastamalan kaupunki

Havainnekuvat

Iisan pellon asemakaavan muutos 2022

LIITE 9 1.3.2022 Maankäyttö

HUOM. Rakennuksen ulkonäkö tulee todennäköisesti muuttumaan. Havainnekuvat ilmentävät rakennuksen mahdollista massaa sekä toimintojen ja tien kaavan mukaista sijoittumista, eivätkä ota vielä tässä vaiheessa kantaa lopulliseen arkkitehtuuriin.

LIIKUNTAKESKUS

LIIKUNTAKESKUS

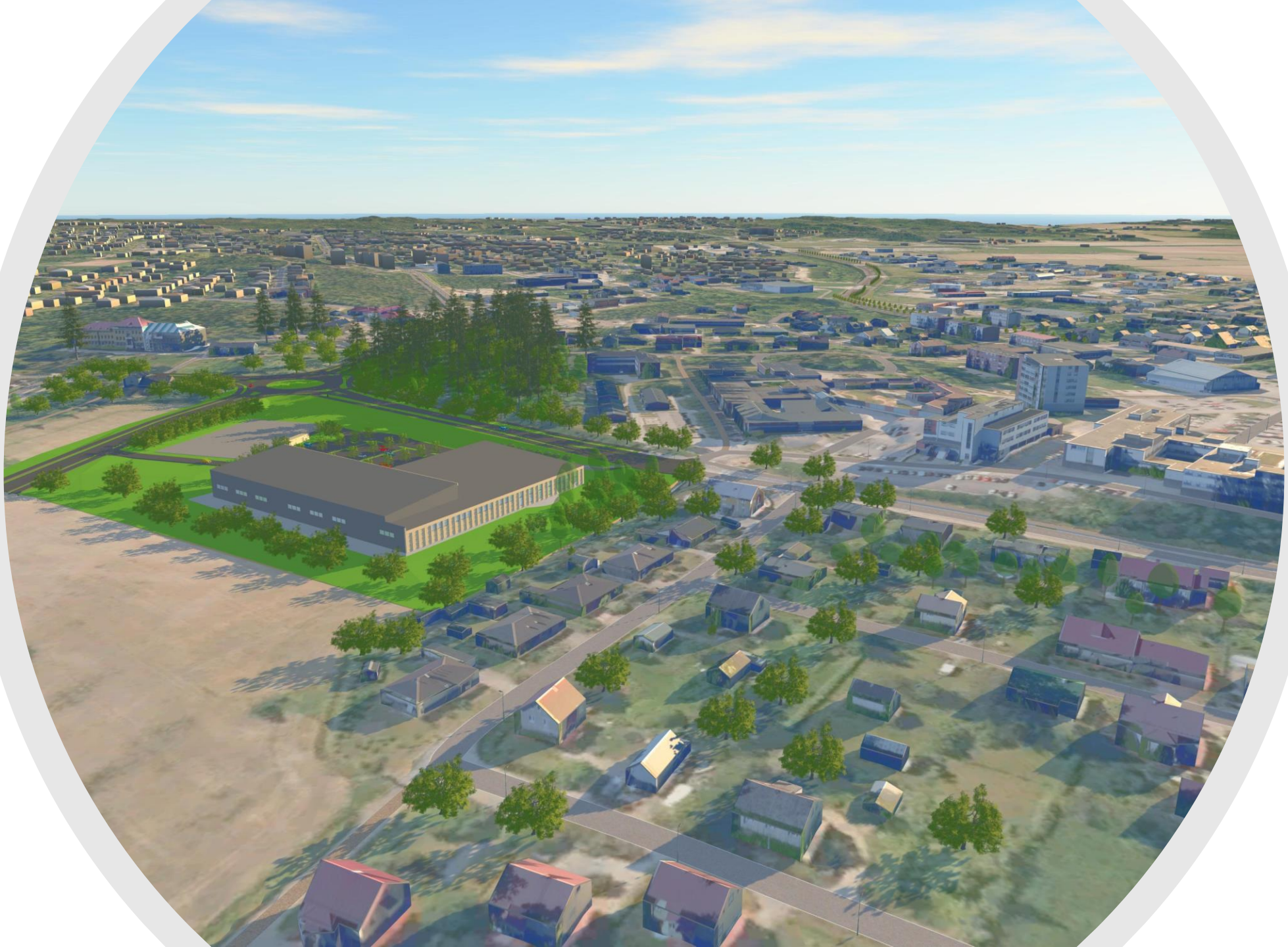

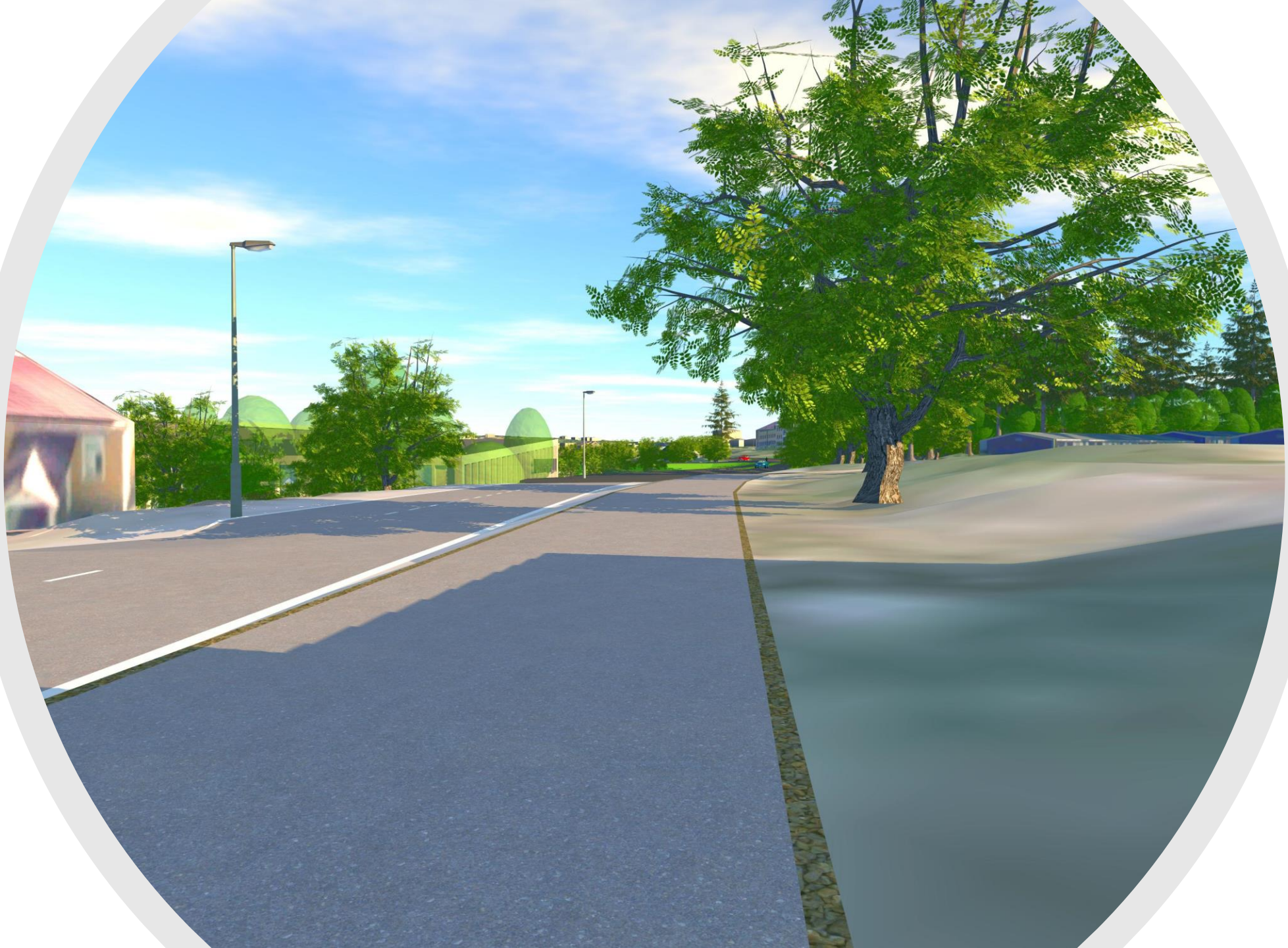

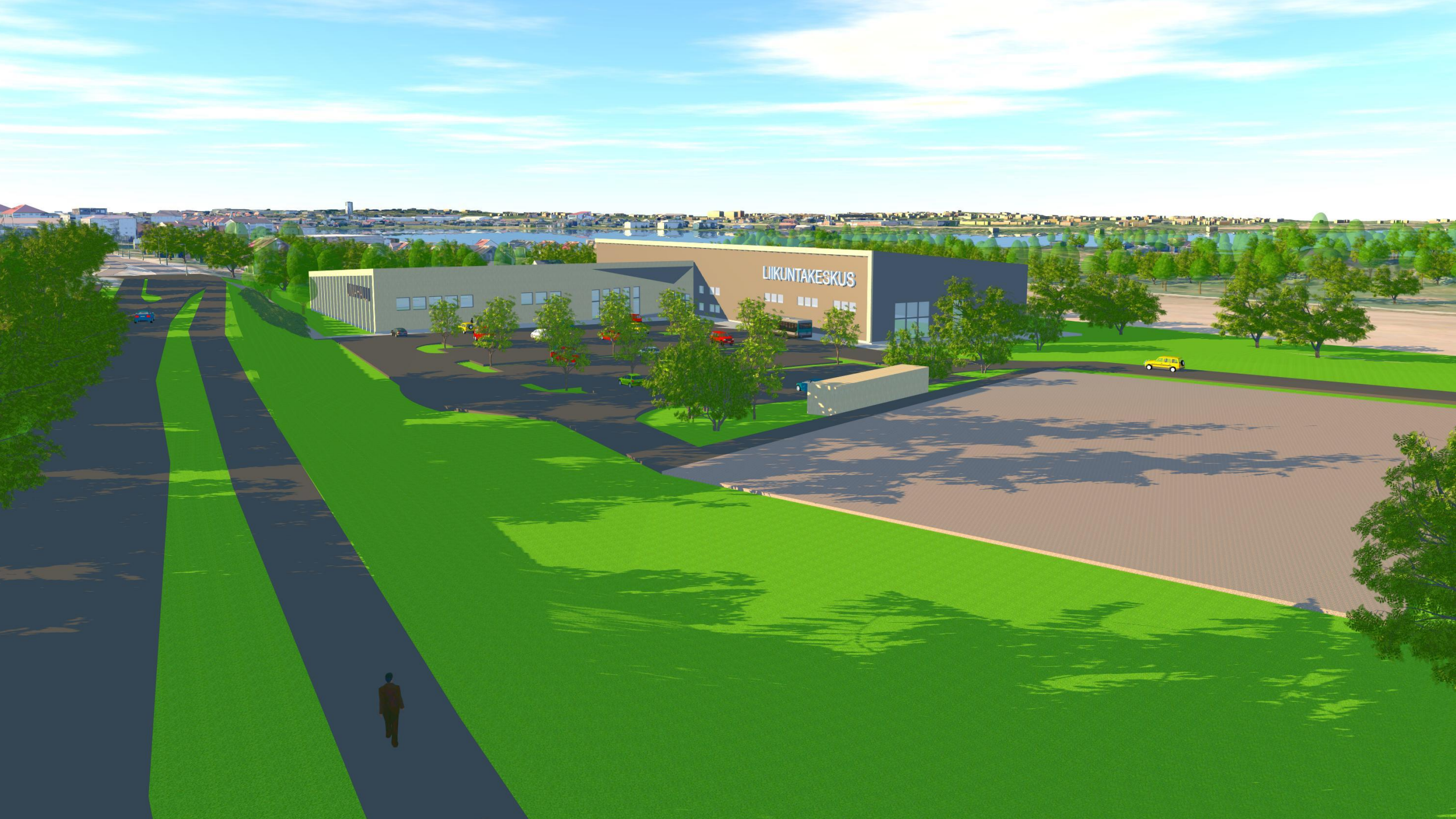
LIIKUNTAKESKUS

LIIKUNTAKESKUS
UIMAHALLI

Vastineraportti

Kaavaselostuksen liite 10
1.3.2022

Sastamalan kaupunki
Iisan pellon asemakaavan muutos 2022

5.1.2022 päivätystä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saadut mielipiteet ja lausunnot sekä kaavoittajan vastineet niihin:
1. Pirkanmaan maakuntamuseo

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä koko kaavoitusprosessin ajan.

Lausunnot ja mielipiteet:

1. Pirkanmaan maakuntamuseo, 25.2.2022 annetun lausunnon pääsisältö

Rakennettu ympäristö ja maisema

Suunnittelualue sijaitsee Tampereentien pohjoispuolella osin Iisan ja osin Sylvään kaupunginosissa. Se on pääosin Ojansuun sotilasvirkataloon kuulunutta peltoa sekä metsäaluetta. Peltoaukean keskellä sijaitsee lato. Kaava-alueeseen kuuluvat Lizeliuksenkadun kiinteistöt ovat osa Sylvään pientaloalueen kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluekokonaisuutta.

Ojansuun rakennuskokonaisuus, johon maatilan päärakennus kuuluu sekä Sylvään pientaloalue on inventoitu Vammalan Keskustan osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöinventoinnin yhteydessä vuonna 2004. Vammalan keskustaajaman ja sitä ympäröivän maaseutualueen maisemaa on tarkasteltu Vammalan keskustaajaman maisemaselvityksessä vuodelta 2000 (Vammalan kaupunki). Selvitykset on laadittu yleiskaavaa varten, joten ne ovat yleispiirteisiä ja jo n. 20 vuotta vanhoja.

Maakuntamuseo toteaa, että niissä annetut hankelauetta ja sen lähialueita koskevat tiedot tulisi päivittää kaavaselostukseen asemakaavan laatimisen ja vaikutustenarvioinnin pohjaksi. Ojansuun rakennukset, samoin kuin vähintään Sarkiankadun varteen sijoittuva osa Sylvään pientaloalueesta kuuluvat kaavan vaikutusalueeseen ja ne tulee huomioida rakennetun ympäristön kuvauksessa ja vaikutustenarvioinnissa. Peltoaukean maisemalliseen ja kulttuurihistorialliseen merkitykseen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota kulttuuriympäristöä koskevassa kuvauksessa ja vaikutustenarvioinnissa.

Maakuntakaavassa osa suunnittelualueesta on keskustatoimintojen aluetta. Alueen suunnittelussa on kaavamääräysten mukaan turvattava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen. Osa kaava-alueesta on taajamatoimintojen aluetta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on kaavamääräysten mukaan sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka vahvistaa alueen omaleimaisuutta. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen.

Alueella on voimassa oikeusvaikutteinen Sastamalan keskustaajaman rakenneosayleiskaava (2014). Siinä hankealueelle sijoittuu pientalovaltaista aluetta ja kerrostalovaltaista aluetta sekä ohjeellinen katuyhteys ja kevyenliikenteen raitti. Suunnittelualueella on voimassa asemakaavat vuosilta 1998, 1993 ja 1977. Niissä suurin osa alueesta on varattu mm. tiealueeksi, suojaviheralueiksi, lähivirkistysalueeksi ja Sylvään pientaloalueen osalta omakotirakennusten korttelialueeksi.

Kyseinen peltoalue on viimeisiä Sastamalan keskustan alueella säilyneitä, sen pitkän asutushistorian maanviljelyskautta havainnollistavia peltoaukeita. Se on myös viimeinen osa Ojansuun sotilasvirkataloon liittyneistä rintapelloista. Tällä hetkellä Ojansuun päärakennuksen ja peltoaukean välinen historiallinen yhteys on hahmotettavissa maisemassa, vaikka maatilan päärakennus onkin osa kunnantalon (entisen sairaalan) rakennuskokonaisuutta. Lähtökohtaisesti maakuntamuseo toteaa, että suurikokoisen uimahallin ja muun rakentamisen sijoittaminen esitetylle paikalle sulkee näkymää Tampereentieltä peltoaukealle ja supistaa peltoalueen kokoa huomattavasti. Näin ollen se todennäköisesti heikentää kulttuuriympäristön hahmotettavuutta ja arvoja. Tarkemmin kaavan vaikutuksia on mahdollista arvioida sitten, kun koko suunnittelualueesta on nähtävillä kaavaluonnos.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Välittömästi kaavamuutosalueen kaakkoispuolella sijaitsee muinaismuistolain suojaama kiinteä muinaisjäännös, historiallinen asuinpaikka (kylänpaikka) Ojansuu (mj-tunnus 1000037359), joka on mainittava kaavaselostuksessa ja otettava ympäristöineen huomioon maankäytön suunnittelussa. Kohde on otettava huomioon myös osallistumis- ja arviointisuunnitelman vaikutusalueen määrittelyssä (kohta 2.3.). Kaava-alueen eteläosaan sijoittuva pelto-alue on merkitty jo 1600-luvun karttaan ja on vuosisatojen ajan ollut merkittävä osa historiallisen asuinpaikan ympäristöä. Peltoaukea kertoo historiallisen asuinpaikan elinkeinoista ja tukee siten muinaisjäännöksen ymmärrettävyyttä. Ymmärrettävyys ja ympäristön säilyneisyys ovat tärkeitä muinaisjäännöksen arvoon liittyviä kriteereitä. Tämän vuoksi muinaisjäännöksen viereistä peltoaluetta tulisi säilyttää avoimena ja rakentamattomana mahdollisimman laajasti. Kaavahankkeen vaikutukset muinaisjäännökseen, mukaan lukien sitä ympäröivä kulttuurimaisema, on arvioitava.

Kaava-alueella on suoritettu arkeologinen inventointi v. 2017 (Tuomiston, Sylvään ja Siikasuon kaava-alueiden arkeologinen inventointi Sastamalassa 2017/ Maanala Oy). Lisäksi v. 2019 on tehty koekaivaus, jossa on rajattu em. kiinteä muinaisjäännös (Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy). Siten kaavanhakkeeseen ei liity arkeologista tutkimustarvetta.

Kaavaluonnos pyydetään toimittamaan Pirkanmaan maakuntamuseolle lausuntoa varten.

Kaavanlaatijan vastine:

- Kohteiden tietoja on päivitetty selostukseen ja päivitetään edelleen hankkeen edetessä
- Lausunnossa esitetyt kohteet on otettu huomioon lähtötiedoissa sekä vaikutusten arvioinnissa
- Kaavaluonnos toimitetaan Pirkanmaan maakuntamuseolla lausuntoa varten

Kaavoitusarkkitehti Pinja Ahola

Sastamalan kaupunki - maankäyttö

Vammala

Keskustan osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöinventointi 2004

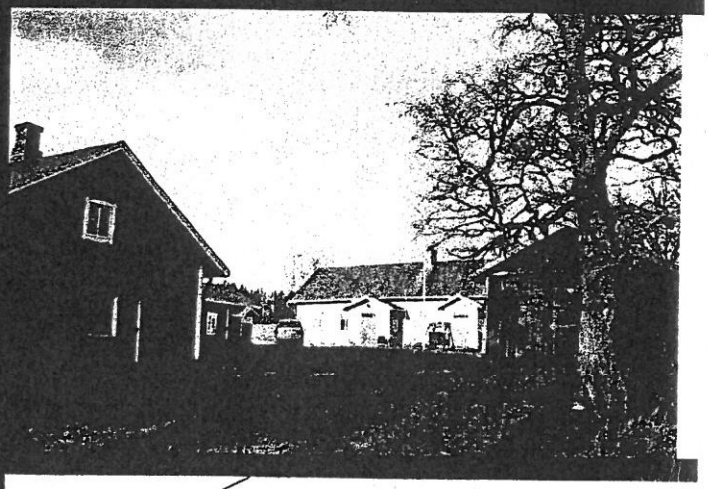

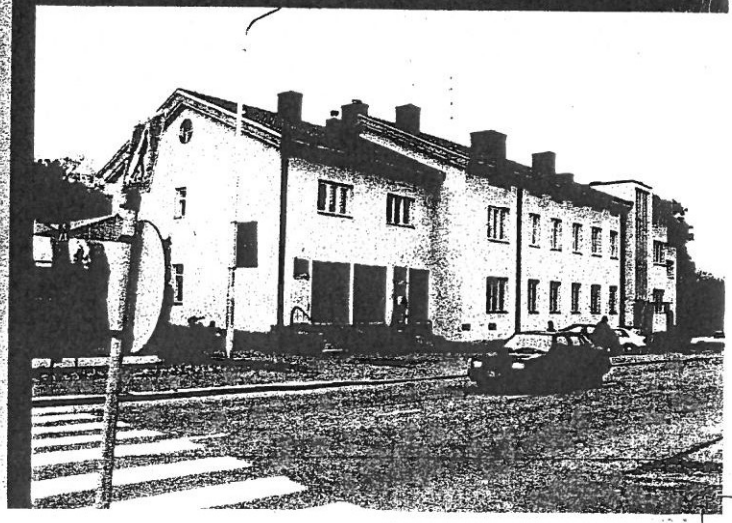

FM Jari Heiskanen
Pirkanmaan maakuntamuseo

Vammala

Keskustan osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöinventointi
2004

Pirkanmaan maakuntamuseo
FM Jari Heiskanen

Kansi Tuija Luokola
Kannen kuvat Jari Heiskanen
Raportin kartat Maanmittauslaitos/PiSa lupa 75/4033/1999 ja Vammalan kaupunki

SISÄLLYS

JOHDANTO 1

KALLIALAN LÄNSIOSAN VANHA ASUTUS, alueinventointi 4

1. Kivistö 6
2. Myllymaa 9
3. Vammalan Haro 12
4. Vammalan Isokäki 16
5. Vammalan Lammi 19
6. Vammalan Mottinen 22

LOUSAJAN KYLÄ, alueinventointi, arvoalue nro 1 27

7. Kanta-Vieras 30
8. Vammalan Härmä 33
9. Vammalan Perso 39

VARILA, alueinventointi 43

10. Iisa 47
11. Kilpinokka 52
12. Raholan päiväkoti (Seppä) 55
13. Uoti 58

MARTTILA

14. Vanha sairaala 65

KESKUSTAN PIENTALOALUE, arvoalue nro 2 69

PUISTOKADUN ETELÄPÄÄ, arvoalue nro 3 74

SYLVÄÄN PIENTALOALUE, arvoalue nro 4 78

NUUPALAN KYLÄ, alueinventointi 82

ASEMAN SEUTU, arvoalue nro 5 88

RAIVION VANHA ASUTUS, arvoalue nro 6 90

15. Haapakoski 96
16. Haapamäki (5:40) 99
17. Haapamäki 102
18. Huoltoasema 106
19. Innilä 109
20. Jaatsi 113
21. Karjalaisen ruukkutehdas 119
22. Kino Tyrvää 122

23. Kumitehdas 125
24. Liekoranta/Öljylä 131
25. Muistolan kansakoulu 137
26. Raivion työväentalo 141
27. Ratapihan asuinrakennuksia 144
28. Ratapihan rakennuksia 147
29. Rautatieaseman rakennukset 150
30. Teukku 157
31. Vaneritehdas 161

OJANSUU (KS. VARILA)

32. Vammalan kaupungintalo 165

PAPPILA, alueinventointi **171**
33. Muistolan päiväkoti 176
34. Ulvio 179
35. Uosson terveystalo 183

ROISMALA

37. Kylä-Maijala 187
38. Nuutila 190

Keskustan osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöinventointi 2004

kylä	nro	Kiinteistön nimi	rekisterinro	arvoluokka
Kalliala				
		Aluelomake: Kallialan länsiosa		
	1	Kivistö	912-401-2-15	2
	2	Myllymaa (ent. Laurila)	912-401-2-19	3
	3	Vammalan Haro	912-401-14-30	2
	4	Vammalan Isokäki	912-401-1-39	2
	5	Vammalan Lammi	912-401-6-70	2
	6	Vammalan Mottinen	912-401-12-11	1
Lousaja				
		Aluelomake: Lousajan kylä		
		Arvoalue nro 1, Kyläalue		
	7	Kanta-Vieras	912-402-4-56	2
	8	Vammalan Härmä	912-402-2-55	1
	9	Vammalan Perso	912-402-1-47	1
Varila				
		Aluelomake, Varilan ja Ojansuun kylä		
	10	Iisa	912-491-2-236	1
	11	Kilpinokka	912-491-2-32	2
	12	Raholan päiväkoti (Seppä)	912-12-2-1	2
	13	Uoti	912-491-1-159	1
Marttila				
		Arvoalue nro 2, Keskustan pientaloalue		
		Arvoalue nro 3, Puistokadun eteläpää		
		Arvoalue nro 4, Sylvään pientaloalue		
	14	Vanha sairaala	912-7-1-12	1
Nuupala				
		Aluelomake: Nuupalan kylä		
		Arvoalue nro 5, Aseman seutu		
		Arvoalue nro 6, Raivion vanha asutus		
		Arvoalue nro 7, Nälkälänmäki		

	15	Haapakoski	912-404-5-6	2
	16	Haapamäki	912-404-5-40	3
	17	Haapamäki	912-404-1-15	2
	18	Huoltoasema	912-8-4-1	2
	19	Innilä	912-404-3-38	2
	20	Jaatsi	912-8-4-5	1
	21	Karjalaisen ruukkutehdas	912-404-3-45	2
	22	Kino Tyrvää	912-8-4-4	2
	23	Kumitehdas	912-6-23-9	1
	24	Liekoranta/Öljylä	912-404-2-48	2
	25	Muistolan kansakoulu	912-404-3-1	1
	26	Raivion työväentalo	912-404-2-44	1
	27	Ratapihan asuinrakennus	912-404-3-46	1
	28	Ratapihan rakennuksia	912-404-2-3	1
	29	Rautatieaseman rakennukset	912-404-1-44	1
	30	Teukku	912-404-4-26	1
	31	Vaneritehdas	912-8-1-5	2
Ojansuu		kts. Varila		
	32	Vammalan kaupungintalo	912-7-8-1	1
Pappila				
		Aluelomake: Pappila		
		Arvoalue nro 8, Varikonkatu 20,22 ja 24		
	33	Muistolan päiväkoti	912-6-16-4	2
	34	Ulvio	912-8-10-1	2
	35	Uosson terveystalo	912-8-10-2	2
Roismala				
	37	Kylä-Maijala	912-482-2-174	3
	38	Nuutila	912-482-1-157	1

ARVOALUE: SYLVÄÄN PIENTALOALUE

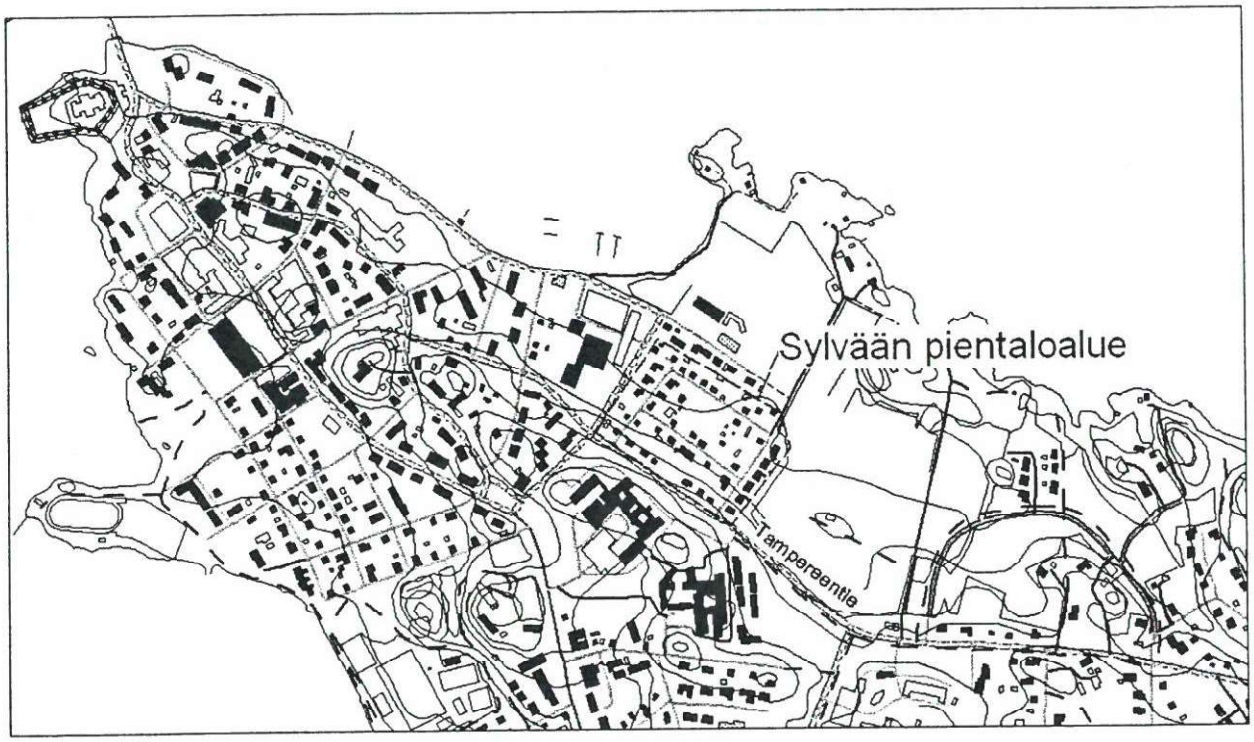

KUVAUS

Sylvään pientaloalue sijoittuu Vammalan keskusta-alueen kaakkoispuolelle, Tampereentien alkupäähän. Eteläpuolella on harjanteen päällä laaja sairaala-alue, luoteispuolella koulukortteli, kaakkois- ja pohjoispuolella on avointa peltomaisemaa. Omakotialueelle erkanee Tampereentiestä Virkkalan- ja Sarkiankadut, joiden väliin jää poikkikaduiksi vielä Lizeliuksen- ja Vareliuksenkatu. Pohjoispuolella on lisäksi 1970 ja 80-luvulla kaavoitettu ja rakennettu Erhonkatu. Rakennuskannan ikäjakautuma on suuri. Vanhimmat rakennukset ovat 1940/50-luvulta ja uusimmat muutaman vuoden takaa. Sarkiankadun varrella on Tyrvään mielisairaalan henkilökunnan rakennuttamia omakotitaloja 1970-luvulta. Tonttikoko vaihtelee, lisäksi keskelle aluetta on jäänyt rakentamaton tontti. Sylvään omakotialue on osa vanhaa peltoaluetta.

Alueen vanhinta rakennuskantaa ovat 1,5 kerroksiset omakotitalot, joissa on korkea ja jyrkkä kattomuoto. Rakennusaika on 1940-luvun loppupuoli ja 1950-luku. Vuorausmateriaalina on käytetty pääasiassa pysty- ja vaakavuorausta, lisäksi on yksi rapattupintainen rakennus. Rakennukset ovat pääosin vanhoissa mitoissa, ns. elintasosiipiä on vain yksittäisiä esimerkkejä. Aikakaudelta on myös yksittäiskohteet, entinen kaupparakennus, 2-kerroksinen asuinrakennus ja tiilinen autokorjaamorakennus. Yhtenäisin alkuvaiheen aikakauden kokonaisuus on Lizeliuksenkadun varrella. Uudempaa rakennustyyliä edustavat 1950-luvun loppupuolen ja 1960-luvun alun 1-kerroksiset asuinrakennukset, joihin kuuluu loiva satulakatto. Useimmissa on myös siipiosa, jossa on autotalli. Pintamateriaalina yleisin oli puu, joka vaakavuorauksena korosti rakennuksen vertikaalisuutta, ikkunat olivat usein suurempina ryhminä. Puun lisäksi käytettiin myös poltettua tiiltä pintamateriaalina. Yhtenäisin tämän ajan kokonaisuus on nähtävissä Virkkalankadun pohjoispäässä. Samaa linjaa, joskin hiukan suurempina, jatkavat Sarkiankadun itäpuolelle rakennetut 1970-luvun omakotitalot. Rakennukset ovat 1-kerroksisia, pintamateriaalina on pääasiassa poltettu, tumma tiili. Yhdessä rakennuksessa on puuvuoraus. Kattomuotona on pääasiassa loiva aumakatto. Asuinpinta-ala on myös kasvanut edellisestä vuosikymmenestä. Sarkiankadun ja Tampereentien risteyksessä on läheiseen mielisairaalaan liittyvä kuntoutuskoti

1930/40-luvulta. Viimeinen rakennusvaihe on 1990- ja 2000-luvulta, joka on keskittynyt alueen täydennysrakentamiseen, eikä muodosta yhtenäistä kokonaisuutta. Tämä täydennysrakentaminen edustaa hyvin omaa aikaansa. Yhtenäisiä piirteitä ovat talojen kivipintaisuus ja monimuotoisemmat katot, jotka jäävät yleensä vanhan korkeamman tai matalamman välille. Rakennuskannan suhde tiehen on myös vaihteleva ja noudattaa usein rakennusaikansa yleisiä rakennussääntöjä. Tämä, tonttien kokoerot ja rakennuskannan eri-ikäisyys tekevät osin alueen katukuvista rikkonaisia. Toisaalta usein on nähtävissä selkeitä kokonaisuuksia 1950- 60- ja 70-luvulta.

Tontit ovat pääasiassa hoidettu puutarhatontteja, joissa näkyy usein rakentamisen ajankohta. Vanhemmissa on usein tontin rajana orapihlaja-aita ja pihassa hyöty- ja koristekasveja. Uudemmissa 1970- ja 1990-luvun pihapiirit ovat avoimempia ja koristekasveina on usein erilaisia matalia havupuita.

Tässä aluerajauksessa pohjoispuolella oleva Erhonkatu on rajattu historiallisen, 1940-luvun lopulla aloitetun ja 1960-luvulla kaavoitetun alueen ulkopuolelle. Toisaalta alueen rakentamisen pitkäaikaisuuden vuoksi Erhonkadun asutusta ja liikeyrityksiä voisi hyvin pitää alueen jatkeena. Erhonkadun varrella on pääasiassa 1970- ja 80-luvulla rakennettuja matalia 1-kerroksisia tiilipintaisia omakotitaloja, mutta myös liikeyritysrakennuksia, joissa toimii mm. autokauppa, autotarvike, korjaamo ja varasto.

Vanhimmasta, Tampereen tien varteen 1910/20-luvulla syntyneestä rakennuskannasta ei ole säilynyt juuri mitään. Nykyisin Tampereentien varrella oleva rakennuskanta on 1950- 60- ja 90-luvulta Rakennukset edustavat aikansa rakennustyylejä, pintamateriaalina ovat tiili ja puu.

HISTORIA

Sylvään pientaloalueen maaperä viettää loivasti kohti notkelmaa, joka sijaitsee Rautaveden Sylväänlahden pohjukassa. Rinteeseen raivattiin peltoa, joista vanhimmat kappaleet ovat todennäköisesti olleet raivattu viimeistään 1600-luvulla. 1700-luvulla rinteessä oli peltoa, notkelma säilyi niittynä aina 1800-luvulle saakka. Sylvään pientaloalueen maat kuuluivat 1900-luvun alkupuolella Marttilan kylän Hopun, Varilan kylän Uotin ja Ojansuun kylän virkatalon alueisiin. Alue säilyi peltona ja rakentamattomana ilmeisesti 1910-luvulle saakka. Ensimmäiset rakennukset tulivat omakotialueelle 1910-luvun lopulla raivatun Tampereentien varrelle. Vuonna 1909 perustettiin läheisen Marttilan kylän maille Vammalan kauppala. Nykyinen omakotialue jäi vielä tässä vaiheessa Tyrvään kunnan alueelle. Omakotialueen varsinainen rakentaminen alkoi sotien jälkeen vuonna 1947. Tontit menivät pääasiassa rintamamiehille ja rakentamista tehtiin paljolti talkoilla. Peltotontit lohkottiin Marttilan kylän ja Varilan Uotin talon maa-alueista. Tonttien koossa ja muodossa oli pientä vaihtelua, joskin alue muodostui ilman virallista kaavoitusta tonttien ja tiestön kannalta suhteellisen säännölliseksi. Tämä tonttien ja tiestön säännöllisyys näkyy hyvin vuonna 1955 tehdyssä pohjakartassa. Kartan alalaitaan on myös kirjattu "Pikku-Berlin" -nimi, jolla alue tunnettiin vuosikymmeniä. Nimi tuli Esko Pietilän mukaan Kemin kaupungista, jossa oli jatkosodan aikana saksalaisia joukkoja. Pääosin läpikulkumatkalla olleet sotilaat kävivät Kemissä naisissa tietyssä kaupunginosassa, joka sai kansan suussa nimen Pikku-Berliini. Nimi siirtyi sodan jälkeen myös Vammalaan, jossa Pikku-Berliiniksi kutsuttiin nykyistä Sylvään omakotialuetta. Vammalassa kysymyksessä oli vain nimi, ilman yhteyttä alkuperäiseen selitykseen. Alue oli pääosin asuinaluetta, näkyvimmän poikkeuksen teki Niemisen autokorjaamon tiilirakennus. Pientä yritystoimintaa oli myös putkijakkaroiden tekeminen.

Vuonna 1955 Vammalan kauppalan alue laajeni, jolloin myös Sylvään pientaloalue liitettiin kauppalaan. Ensimmäinen asemakaava on vuodelta 1964, jossa alue on merkitty asuinalueeksi,

johon voi rakentaa 1-kerroksisia rakennuksia. Kaavassa alueen tonttien ja rakennusten kokoa pyrittiin yhtenäistämään. Kaavaa seuraavina vuosikymmeninä tontteja on jaettu pienemmiksi ja rakennuskanta on uudistunut. Rakentaminen ja rakennuskannan uudistuminen tapahtui hitaasti ja jatkui vuosikymmeniä, joka näkyy nykyisin rakennuskannan ja materiaalien moninaisuutena. Oman rakenteellisen ja historiallisen kokonaisuutensa muodostaa Sarkiankadun itäpuoli, joka kuului Ojansuun virkatalon maihin. Tontit kaavoitettiin 1964 kaavassa ja niitä myytiin Tyrvään mielisairaalaan henkilökunnalle. Tiilirakenteiset omakotitalot ovat 1970-luvulta. Risteyksessä on sairaalan toimintaan liittynyt toimintakeskus. Omakotialueen ympäristö muuttui myös 1970-luvulta alkaen. Sylvään koillispuolella olevan Erhonkadun varrella oleva omakoti- ja pienteollisuusalue rakennettiin 1970/80-luvulla. Luoteispuolelle rakennettiin Sylvään koulukeskus 1980-luvulla. Lounaispuolella sairaalan voimakas laajentaminen alkoi 1960-luvulla. Omakotialueen nykyinen kaava on pääosin 1980-luvulta ja se mahdollistaa 1,5 kerroksisen asuinrakennusten tekemisen, tehokkuusluku 0,15-0,20.

ARVOT

Sylvään alue muodostaa selkeästi tiestöön ja peltomaisemaan rajautuvan kokonaisuuden keskustan kupeessa. Sen syntyhistoria liittyy Tyrvään kuntaan ja merkittävänä seikkana on varmasti ollut Vammalan kauppalan ja kunnan raja, jonka tuntumaan Sylvään asutus rakentui. Vanhin säilynyt rakennuskanta on sotien jälkeiseltä ajalta, jolloin alueen rakentaminen varsinaisesti alkoi. Ensimmäiset rakentajat olivat etupäässä rintamamiehiä ja työtä rakentamista tehtiin paljolti talkoilla. Alueen rakentaminen jatkui vuosikymmeniä. Sylvään alueen arvot ovat paikallishistorian lisäksi kokonaisuudessa, joka koostuu eri-ikäisistä rakennuksista, jotka hyvin edustavat rakentamisen tyylejä ja materiaaleja 1950-luvulta aina nykypäivään. Läheinen peltomaisema on myös laajin säilynyt yhtenäinen avoimen maiseman kokonaisuus, joka sijaitsee Vammalan kaupungin keskustan tuntumassa. Täydennysrakentamisessa tulisi ottaa huomioon nämä eri aikoina muodostuneet pienet kokonaisuudet.

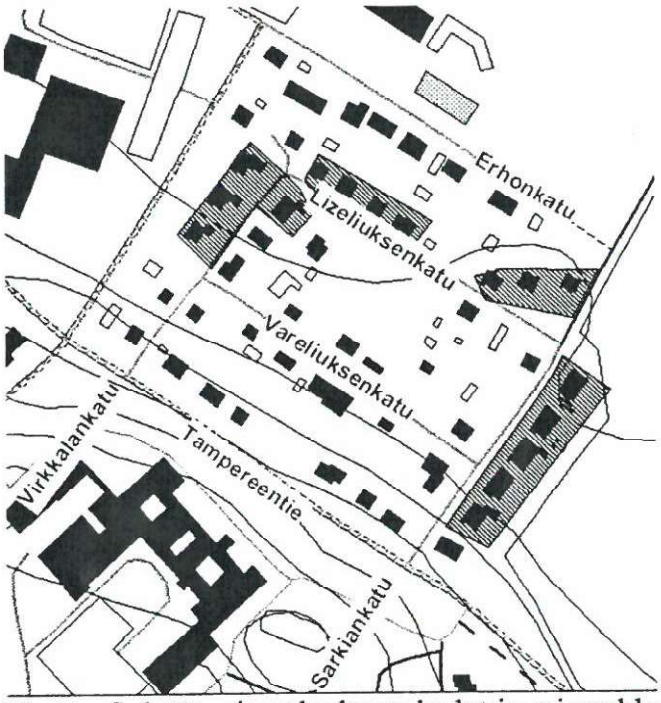

Kartta: Sylvään pientaloalueen kadut ja esimerkkejä hyvin säilyneistä kokonaisuuksista.

Kuvat

Lizeliuksenkatu, pääosin 1940-luvun loppupuoli

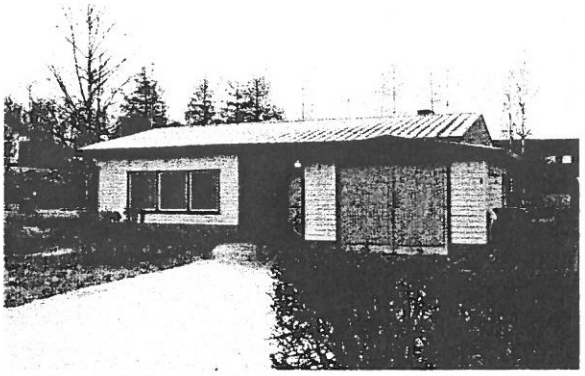

Virkkalankadun varrelta 1950/60-luku

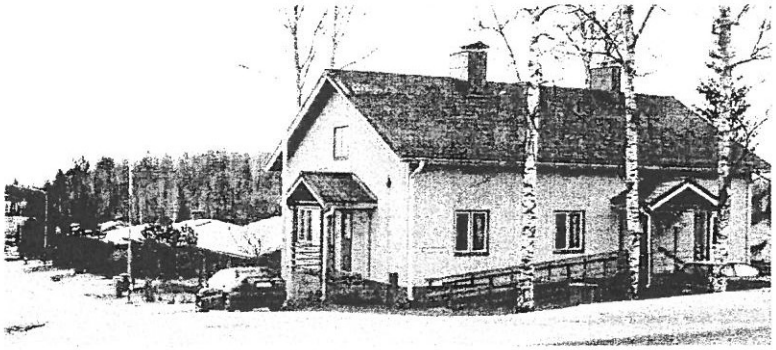

Sarkiankatua. Etualalla oleva Pajamäen toimintakeskus liittyi alunperin läheiseen Tyrvään mielisairaalaan. Taustalla näkyvät matalat 1970-luvun omakotitalot.

Entinen kaupparakennus Lizeliuksenkadun varrella

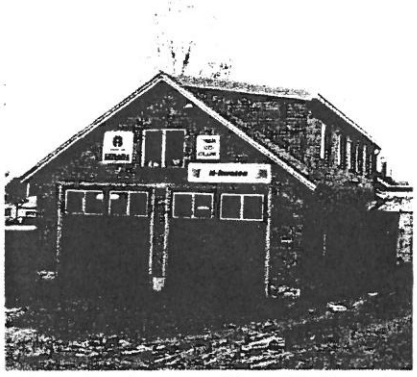

Autokorjaamo Vareliuksenkadun varrella.